

**Uchwała Nr 1021/XXXIX/2014
Rady Miasta Lublin**

z dnia 13 marca 2014 r.

**w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
Miasta Lublin 2014-2020**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.), w związku z art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2013 r. poz. 595 z późn. zm.), art. 16 b, art. 17 ust. 1 pkt 1 oraz art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2013 r. poz. 182 oraz z 2012 r. poz. 1544 i 1548 z późn. zm.) - Rada Miasta Lublin uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Lublin.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2014 roku.

z up. Przewodniczącego Rady
Miasta Lublin

Zbigniew Targoński
Wiceprzewodniczący Rady
Miasta Lublin

Załącznik
do uchwały nr 1021/XXXIX/2014
Rady Miasta Lublin
z dnia 13 marca 2014 r.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014 – 2020

Lublin, marzec 2014 roku

WPROWADZENIE	3
I. ZAŁOŻENIA DO STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH MIASTA LUBLIN NA LATA 2014 - 2020	5
1.1. ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA POZIOMIE EUROPEJSKIM, KRAJOWYM I LOKALNYM.....	5
1.2. AKTY PRAWNE	10
1.3. FUNKCJE STRATEGII.....	12
1.4. ZADANIA STRATEGII	13
II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA	14
POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I POWIERZCHNIA	14
SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I PROGNOZY NA PRZYSZŁOŚĆ	15
MIGRACJE LUDNOŚCI	20
ZASOBY SFERY SPOŁECZNEJ MIASTA LUBLIN	23
III. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	35
DIAGNOZA SYTUACJI NA RYNKU PRACY MIASTA LUBLIN	35
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	42
SENIORZY	45
PROBLEM PRZEMOCY	49
PROBLEM UZALEŻNIEŃ	50
DOMINUJĄCE PROBLEMY SPOŁECZNE OSÓB OBJĘTYCH WSPARCIEM POMOCY SPOŁECZNEJ.....	51
IV. ANALIZA SWOT	58
V. GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ ORAZ REKOMENDACJE	63
VI. MISJA I CELE STRATEGII	74
GENERALNY CEL STRATEGICZNY	75
CELE GŁÓWNE	76
CELE SZCZEGÓŁOWE 1-EGO CELU GŁÓWNEGO.....	77
CELE SZCZEGÓŁOWE 2-EGO CELU GŁÓWNEGO	84
CELE SZCZEGÓŁOWE 3-EGO CELU GŁÓWNEGO	91
CELE SZCZEGÓŁOWE 4-EGO CELU GŁÓWNEGO	97
CELE SZCZEGÓŁOWE 5-EGO CELU GŁÓWNEGO	104
CELE SZCZEGÓŁOWE 6-EGO CELU GŁÓWNEGO	115
VII. HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ	119
VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	139
IX. MONITORING I EWALUACJA	139
PROGRAMY REALIZOWANE W MIEŚCIE LUBLIN	141
WYKAZ SKRÓTÓW	142
BIBLIOGRAFIA	143
SPIS TABEL:	144
SPIS MAP I WYKRESÓW:	144

WPROWADZENIE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin na lata 2014 – 2020 jest średniookresowym dokumentem planistycznym, stanowiącym uzupełnienie Strategii Rozwoju Miasta Lublin 2013 – 2020.

Do jej opracowania został zobligowany samorząd gminny i powiatowy na mocy ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182 oraz z 2012 r. poz. 1544 i 1548, z późn. zm.). Zgodnie z art.16 b, art. 17 ust. 1 pkt 1 Ustawy, do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka, zaś art. 19 pkt 1 tejże ustawy mówi, że do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin na lata 2014 – 2020 jest drugą, po dotychczas realizowanej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin na lata 2005 – 2013.

W trakcie realizacji Strategii poza działaniami ukierunkowanymi na wsparcie jednostki czy rodziny położono nacisk na rozwój infrastruktury.

Niniejszy dokument podobnie, jak poprzednio realizowany wskazuje na kluczowe trudności społeczne. Wskazuje również kierunki działań w celu ich pokonywania lub zniwelowania.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest zgodna z zasadą pomocniczości, partycypacji społecznej i współodpowiedzialności mieszkańców. Wszelkie podejmowane w jej ramach przedsięwzięcia będą prowadzone w oparciu o współdziałanie aktywnych podmiotów działających w Mieście Lublin.

Działania podejmowane w ramach Strategii będą kierowane nadal głównie ku środowiskom wykluczonym społecznie lub zagrożonych tym zjawiskiem.

Niniejszy dokument został opracowany przy wykorzystaniu analiz i materiałów sprawozdawczych, będących w dyspozycji Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie, materiałów statystycznych zamieszczonych na stronach Głównego Urzędu Statystycznego,

Urzędu Statystycznego w Lublinie, Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie, materiałów przygotowanych przez komórki organizacyjne Urzędu Miasta Lublin i jednostki organizacyjne Miasta Lublin.

Mając na uwadze, iż strategia będzie bazowym dokumentem do opracowywania i wdrażania na terenie Miasta lokalnych programów i projektów współfinansowanych ze środków krajowych, jak również funduszy Unii Europejskiej i innych, okres jej realizacji zaplanowano na lata 2014 - 2020, co pozwoli na zachowanie zgodności z czasookresem najważniejszych dokumentów strategicznych i programowych na poziomie ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym.

Strategia obejmuje swoim zakresem długi okres, dlatego niezbędny będzie stały monitoring i ewaluacja realizacji zadań. Działania te będą pomocne w ewentualnym przeformułowaniu (w zależności od potrzeb i zmieniających się uwarunkowań) celów i zadań przewidzianych do wykonania w kolejnych etapach realizacji Strategii.

I. ZAŁOŻENIA DO STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH MIASTA LUBLIN NA LATA 2014 - 2020

1.1. Zgodność z dokumentami strategicznymi na poziomie europejskim, krajowym i lokalnym.

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”.

Do 2010 roku kraje członkowskie Unii Europejskiej realizowały działania w obszarze polityki społecznej wytyczone przez znowelizowaną w roku 2005 Strategię Lizbońską. Wobec nowych wyzwań społeczno–gospodarczych, będących skutkiem kryzysu gospodarczego w Europie, kraje członkowskie opracowały nowy dokument – Europa 2020, stanowiący długookresową strategię rozwoju Unii Europejskiej na lata 2010 – 2020. Strategia została zatwierdzona przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 roku. Dokument zawiera trzy obszary priorytetowe:

1. **Wzrost Inteligentny**, czyli rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach;
2. **Wzrost Zrównoważony**, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywniej korzystającej z zasobów i konkurencyjnej;
3. **Wzrost Sprzyjający Włączeniu Społecznemu**, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Strategia „Europa 2020” określa pięć wymiernych celów rozwojowych do osiągnięcia w roku 2020 na poziomie unijnym:

Cel 1. Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20 – 64 lata, w tym poprzez zwiększenie zatrudnienia młodzieży, osób starszych i pracowników nisko wykwalifikowanych oraz skuteczniejszą integrację legalnych emigrantów;

Cel 2. Poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo – rozwojowej;

Cel 3. Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20%;

Cel 4. Podniesienie poziomu wykształcenia;

Cel 5. Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego, co najmniej 20 mln obywateli.

Wyznaczone cele są silnie współzależne, przykładowo wzrost stopy zatrudnienia powinien za sobą pociągać ograniczanie rozmiarów ubóstwa.

Oprócz celów dla całej Unii Europejskiej, każdy kraj członkowski we współpracy z Komisją Europejską zobowiązany został do określenia krajowych celów rozwoju w powyższych pięciu obszarach, tak, aby po zsumowaniu wszystkich działań można było osiągnąć wyznaczone cele unijne.

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych

Konwencja uzupełnia wcześniej przyjęte konwencje NZ dotyczące praw człowieka. Dotyczy ok. 650 mln osób niepełnosprawnych na całym świecie. Jest pierwszym międzynarodowym aktem prawnym, który odnosi się kompleksowo do problemów osób niepełnosprawnych.

Ma ona przyczynić się do poprawy ich sytuacji, poprzez umożliwienie im rzeczywistego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na równi z innymi osobami.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych i protokół fakultatywny do niej zostały przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r., na mocy rezolucji nr 61/106.

Konwencja i protokół zostały otwarte do podpisu 30 marca 2007 r. dla państw oraz dla organizacji integracji regionalnej. Tego dnia konwencję podpisało 81 państw, w tym Polska. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych weszła w życie 3 maja 2008 roku.

W dniu 26 lipca 2012 roku Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski podpisał ustawę z dnia 15 czerwca 2012 roku o ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. W dniu 6 września 2012 roku Prezydent podpisał dokumenty ratyfikacyjne.

Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności 2010 – 2020: Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier.

Ogólnym celem strategii jest zwiększenie możliwości osób niepełnosprawnych, tak, aby mogły one w pełni korzystać ze swoich praw i uczestniczyć w życiu społecznym oraz w europejskiej gospodarce, zwłaszcza dzięki jednolitemu rynkowi. Osiągnięcie tych celów i skuteczne wprowadzenie w życie Konwencji ONZ w całej Europie wymaga spójnych działań. Strategia określa działania, które na poziomie UE mają uzupełniać działania krajowe

i wyznacza mechanizmy potrzebne do wdrożenia Konwencji ONZ na poziomie Unii Europejskiej, także w obrębie instytucji UE.

W dokumencie Strategii określono osiem podstawowych obszarów działania:

dostępność, uczestnictwo, równość, zatrudnienie, kształcenie i szkolenie, ochrona socjalna, zdrowie, działania zewnętrzne.

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Jest to element nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego fundamenty zostały określone w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 roku „Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski”. Strategia Rozwoju Kraju 2020, to najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej, określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 roku oraz 9 zintegrowanych strategii, służących realizacji założonych celów rozwojowych. Są to:

1. Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki;
2. Strategia rozwoju kapitału ludzkiego;
3. Strategia rozwoju transportu;
4. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko;
5. Sprawne państwo;
6. Strategia rozwoju kapitału społecznego;
7. Krajowa strategia rozwoju regionalnego – Regiony – miasta - obszary wiejskie;
8. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP;
9. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie to kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny odnoszący się do prowadzenia polityki rozwoju społeczno – gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim. Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego – jest jedną z dziewięciu strategii zintegrowanych. Zgodnie z zapisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (art. 13, ust. 1) jest ona spójna ze Strategią Rozwoju Kraju 2020. SRKL stanowi odpowiedź

na konieczność podniesienia jakości życia w Polsce w perspektywie roku 2020. Stanowi jednocześnie punkt wyjścia do rozbudowy i podnoszenia jakości kapitału ludzkiego w Polsce poprzez zastosowanie właściwych, często bardzo nowatorskich rozwiązań, dostosowanych do potrzeb osób na każdym etapie życia.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego odpowiada także na wyzwanie, jakim jest konieczność odrobienia zaległości w stosunku do państw, które dotychczas osiągnęły wyższy poziom rozwoju. SRKL opiera się na nowatorskiej koncepcji polegającej na budowaniu kapitału ludzkiego w pięciu etapach życia: 1) wczesne dzieciństwo, 2) edukacja szkolna, 3) edukacja na poziomie wyższym, 4) aktywność zawodowa, uczenie się dorosłych i rodzicielstwo, 5) starość. W SRKL wyróżniono pięć celów szczegółowych o strategicznym znaczeniu dla rozwoju kapitału ludzkiego w Polsce:

Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia,

Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych,

Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,

Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej,

Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.

Załącznik do Uchwały nr 121 Rady Ministrów z dnia 11 lipca 2013 roku (poz. 641). Celem głównym Strategii jest wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategia zawiera trzy strategiczne obszary:

Innowacyjność, Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego, Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.

Kluczowym dla sfery społecznej jest obszar *Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego*. W jego ramach zaplanowano następujące strategiczne kierunki działań:

Przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy;

Wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

**Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020
(z perspektywą do 2030 r.) przyjęta Uchwałą XXXIV/559/2013 Sejmiku Województwa
Lubelskiego z dnia 24 czerwca 2013 r.**

Jest to podstawowy dokument, który wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego. Fundamentalnym wyzwaniem polityki rozwoju staje się budowanie przewag konkurencyjnych opartych na innowacyjności i kapitale intelektualnym przy wydobywaniu i wykorzystaniu endogennych potencjałów regionów.

Strategiczne cele rozwoju regionu lubelskiego do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030) są następujące:

1. Wzmacnianie urbanizacji regionu.
2. Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich.
3. Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.
4. Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

**Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020,
przyjęta Uchwałą Nr XXXVIII/612/2013 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia
20 grudnia 2013 r.**

W dokumencie wyodrębniono siedem celów głównych:

1. Wzrost zatrudnienia i ograniczenie poziomu ubóstwa w województwie lubelskim do 2020 roku.
2. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz wzrost aktywności i udziału w życiu społecznym osób starszych.
3. Budowa spójnego systemu pomocy efektywnie wspierającego rodzinę w woj. lubelskim.
4. Włączenie niepełnosprawnych mieszkańców województwa lubelskiego w życie społeczne.
5. Włączenie osób z zaburzeniami psychicznymi w życie społeczne i zawodowe.
6. Aktywne społeczności lokalne województwa lubelskiego.
7. Budowa efektywnej ekonomii społecznej w województwie lubelskim.

Strategia Rozwoju Miasta Lublina 2013 – 2020, przyjęta Uchwałą Nr 693/XXVIII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 28 lutego 2013 r., została usystematyzowana wokół czterech Obszarów Rozwojowych, określonych po zdiagnozowaniu problemów społecznych miasta Lublina:

- A. Otwartość
- B. Przyjazność
- C. Przedsiębiorczość
- D. Akademickość

Niniejszy dokument wpisuje się swoim zakresem w Obszar Rozwojowy B Strategii - Przyjazność, na który składają się następujące komponenty:

- B1 Poprawa infrastruktury technicznej
- B2 Zwiększenie komfortu życia
- B3 Dbłość o kulturę przestrzeni
- B4 Wspieranie rozwoju kultury czasu wolnego
- B5 Podnoszenie jakości edukacji
- B6 Partycypacja społeczna

1.2. Akty prawne

- ♦ ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. z 2004 r. Nr 116, poz. 1204, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz. 182 oraz z 2012 r. poz. 1544 i 1548, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135 oraz Dz. U. z 2012 r. poz. 1519, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2013 r. poz. 674, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012 r. poz. 1356, z późn. zm.);

- ♦ ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2012 r. poz. 124, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz. U. z 2012 r. poz. 1228, 1548, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2010 r. Nr 80, poz. 526, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 29 kwietnia 2004 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 951);
- ♦ ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. z 2013 r. poz. 1650);
- ♦ ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2012 r. poz. 680, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2013 r. poz. 1457, z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 217 z późn. zm.);
- ♦ ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.).

Dokumenty strategiczne i programowe o zasięgu ogólnokrajowym:

- ♦ Strategia Rozwoju Kraju 2020, przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 roku, www.mrr.gov.pl;
- ♦ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020, przyjęta Uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2010 roku, www.mir.gov.pl;
- ♦ Krajowy Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na lata 2012 – 2014, Załącznik do Uchwały nr 138/2012 Rady Ministrów; www.mpips.gov.pl
- ♦ Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, przyjęta Uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 roku;
- ♦ Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 przyjęta uchwałą Nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 roku;
- ♦ Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011 – 2015;
- ♦ Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2011 – 2016;
- ♦ Krajowy Program Wychodzenia z Bezdomności i Rozwoju Budownictwa Socjalnego na lata 2009 – 2015 – projekt;
- ♦ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2006 – 2016;
- ♦ Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego, Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2010 roku;

Wymienione powyżej regulacje programowe i prawne są podstawą do realizacji celów Strategii w zgodności z zasadą subsydiarności państwa przy jednoczesnym wykorzystaniu zasobów i aktywności społeczności lokalnej.

1.3. Funkcje Strategii

Planowanie strategiczne we wszystkich systemach planowania pełni trzy zasadnicze funkcje:

- **decyzyjną**, tworzącą merytoryczne podstawy podejmowania decyzji przez podmioty planowania i zarządzania strategicznego;
- **koordynacyjną**, określającą wzajemne zależności różnych działań. Umożliwia osiąganie założonych celów poprzez podejmowanie rozwiązań o różnym charakterze (np. inwestycyjnych i organizacyjnych) i przez różne struktury lub podmioty w sposób spójny i synergiczny. Spójność ta dotyczy także działań określonych w strategii rozwoju miasta;
- **informacyjną**, bardzo istotną dla społeczności lokalnej i podmiotów biorących aktywny udział w procesie rozwiązywania problemów społecznych i tych, którzy są zainteresowani

włączeniem się w ten proces w przyszłości. W ramach tej funkcji zawiera się funkcja edukacyjna, jak również funkcja inspirowania zmiany zgodnie z zamierzeniami w niej zawartymi.

Strategia będzie mogła wypełniać wyżej wymienione funkcje, dzięki współpracy podmiotów wywodzących się z różnych sektorów (rządowy, samorządowy, pozarządowy) oraz społeczności lokalnej.

Dokument strategii będzie systematycznie uaktualniany, zgodnie ze zmieniającą się sytuacją zewnętrzną, jak również upowszechniany wśród zainteresowanych partnerów. Powinien stanowić czytelne odniesienie dla decyzji podejmowanych przez władze samorządowe. Funkcje planowania strategicznego będą pełnione w pełnym zakresie w procesie zarządzania wspomaganiem rozwiązywania problemów społecznych, czyli wdrażania strategii w życie, poprzez realizację poszczególnych, zaplanowanych zadań.

1.4. Zadania Strategii

Realizacja strategii będzie służyć harmonijnemu rozwojowi poprzez wyrównanie szans społecznych mieszkańców miasta, dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w obszarze polityki społecznej.

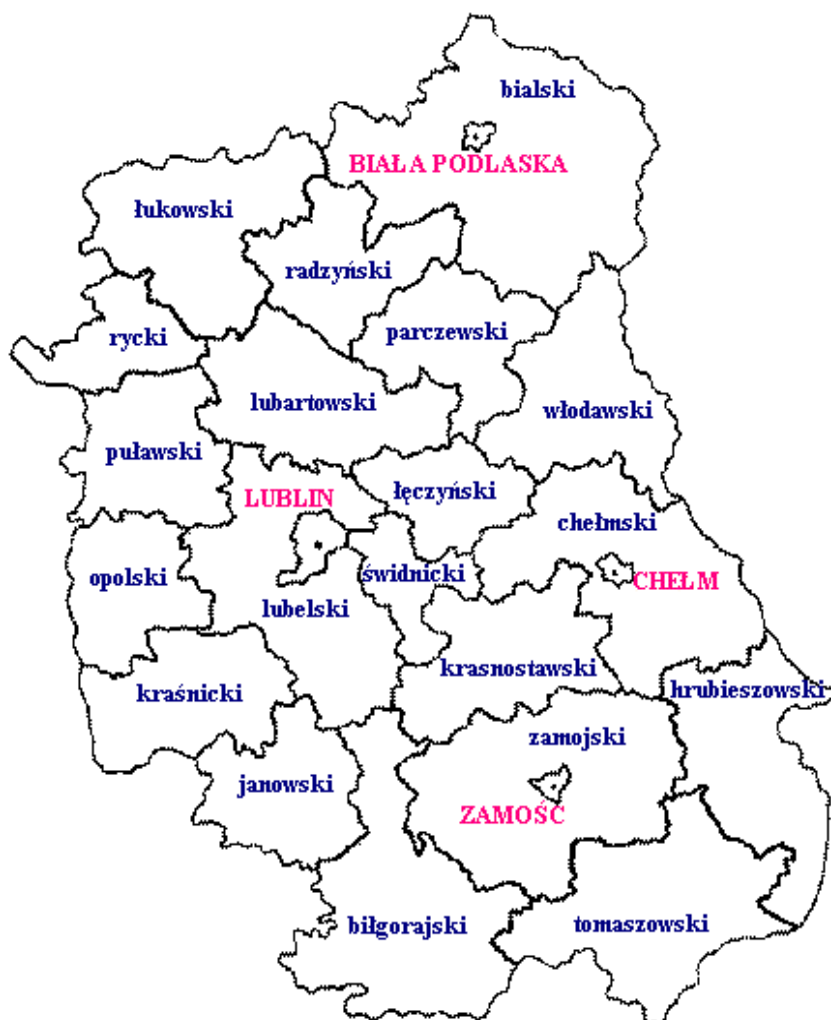
Zadania, które wpisano w zakres wyznaczonych do realizacji celów, uwzględniają przede wszystkim potencjał społeczny, ale także ekonomiczny miasta. Zbudowane zostały w oparciu o aktualnie realizowane programy, analizę i prognozowanie wsparcia obszarów wymagających dalszych działań.

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA

Położenie geograficzne i powierzchnia

Lublin jest największym miastem w Polsce wschodniej (po prawej stronie Wisły). Miasto jest położone w centralnej części województwa lubelskiego. Zajmuje powierzchnię 147,5 km². Położenie to stwarza mu dogodne warunki obsługi zaplecza w granicach swojego regionu. Duża koncentracja ludności w Mieście Lublin w porównaniu z innymi miejscowościami w tej części kraju wiąże się z największą koncentracją kadr, szkolnictwa wyższego i innymi funkcjami wyższego rzędu, jakie pełni miasto, a także z największym potencjałem gospodarczym regionu.

Mapa 1. Obszar województwa lubelskiego z podziałem na powiaty

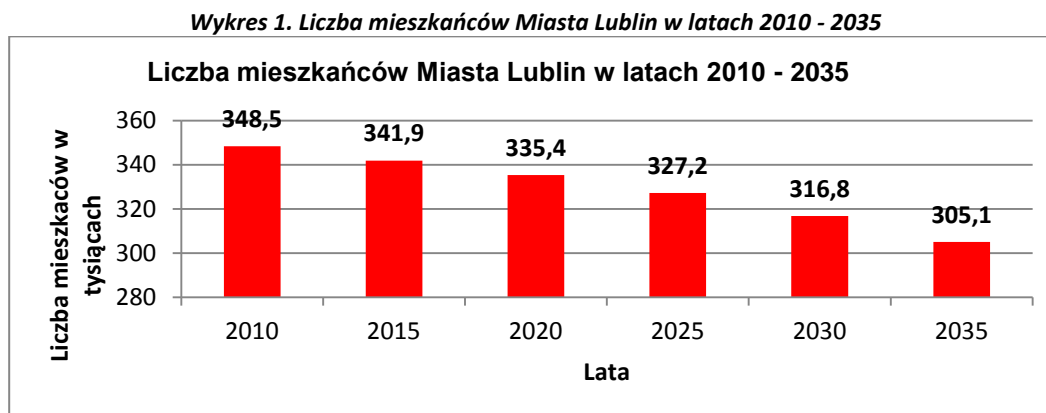

Źródło: Urząd Statystyczny

Sytuacja demograficzna i prognozy na przyszłość

W 2012 roku, w Mieście Lublin zamieszkiwało **347 678** osób, z czego kobiety stanowiły 54% (**187 703**) ogółu mieszkańców, a mężczyźni 46% (**159 975**) mieszkańców miasta. Liczba mieszkańców spadła o **889** osób w porównaniu z rokiem 2011 i o **10 676** w porównaniu z 2002 rokiem. Na 100 mężczyzn zamieszkałych w mieście Lublin przypadło 117 kobiet. Gęstość zaludnienia wynosiła **2 358** os./km². W porównaniu z rokiem 2011 spadła o 6 osób, natomiast w porównaniu z rokiem 2002 spadła o 63 osoby.

W skali kraju Lubelszczyzna zajmuje 8. miejsce pod względem liczby mieszkańców (w roku 2006 ludność województwa stanowiła 5,7% ludności Polski), natomiast Lublin, jako miasto zajmuje 9. miejsce pod względem wielkości zaludnienia. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, województwo lubelskie należy do czterech województw, w których liczba ludności maleje najszybciej.¹ Dane Urzędu Statystycznego, dotyczące liczby mieszkańców Lublina wskazują, że od roku 1997, kiedy liczba ludności miasta wynosiła 356 tys. do roku 2012 zmniejszyła się o 8,3 tys. osób i w roku 2012 wynosiła 347,6 tys. osób. Spadek liczby ludności, zgodnie z prognozami Urzędu Statystycznego będzie się utrzymywał co najmniej do 2035 roku. Liczba ludności wynosić ma wówczas 305 tys. Oznacza to, iż na przestrzeni najbliższych 23. lat liczba ludności Lublina zmniejszy się o około 42,6 tys. osób. Na tę różnicę w liczbie mieszkańców naszego miasta mają duży wpływ migracje zarobkowe. Innym, ważnym czynnikiem dla wielkości populacji miasta, jest stale utrzymująca się dysproporcja w liczbie mężczyzn i kobiet (117 kobiet na 100 mężczyzn), co może wpływać negatywnie na liczbę gospodarstw rodzinnych w mieście.

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych i prognoz Urzędu Statystycznego w Lublinie

¹ Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie lubelskim w 2012 roku, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2013.

Struktura demograficzna Miasta Lublin na dzień 31 grudnia 2012 roku przedstawiała się następująco:

- wiek przedprodukcyjny (0-17) – **56 314 osób, co stanowiło 16,2% populacji;**
- wiek produkcyjny (18-64 - mężczyźni; 18-59 - kobiety) – **223 582 osoby, co stanowiło 64,3% populacji;**
- wiek senioralny (65 i więcej - mężczyźni, 60 i więcej - kobiety) – **67 782 osoby, co stanowiło 19,5% populacji.**

Tabela 1. Struktura wiekowa mieszkańców Miasta Lublin w latach 2005 – 2012.

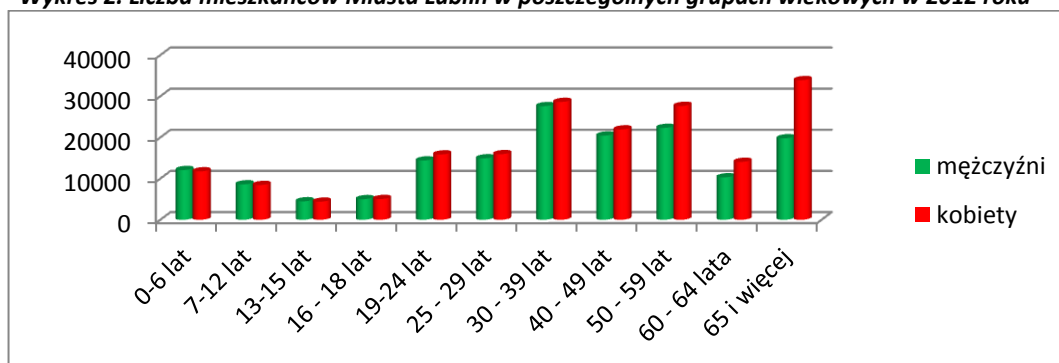
wiek	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
przedprodukcyjny	61522	59979	58618	57652	57089	56410	56452	56314
produkcyjny	238306	236827	235163	233446	231314	229132	226743	223582
poprodukcyjny	55139	56677	58025	59364	61037	62908	65372	67782
Razem:	354967	353483	351806	350462	349440	348450	348567	347678

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Powyższa tabela jednoznacznie wskazuje, że społeczeństwo Miasta Lublin można uznać za demograficznie „stare”.² Problem ten nieustannie się pogłębia. Na przestrzeni lat 2005 – 2012 liczba osób w wieku emerytalnym (kobiety od 60 roku życia, mężczyźni powyżej 65 roku życia), zwiększyła się z **55 139** do **67 782** (o **12 643** osoby).

Poniższy wykres przedstawia, jak kształtuje się liczba mieszkańców Miasta Lublin w poszczególnych grupach wiekowych w 2012 roku.

Wykres 2. Liczba mieszkańców Miasta Lublin w poszczególnych grupach wiekowych w 2012 roku

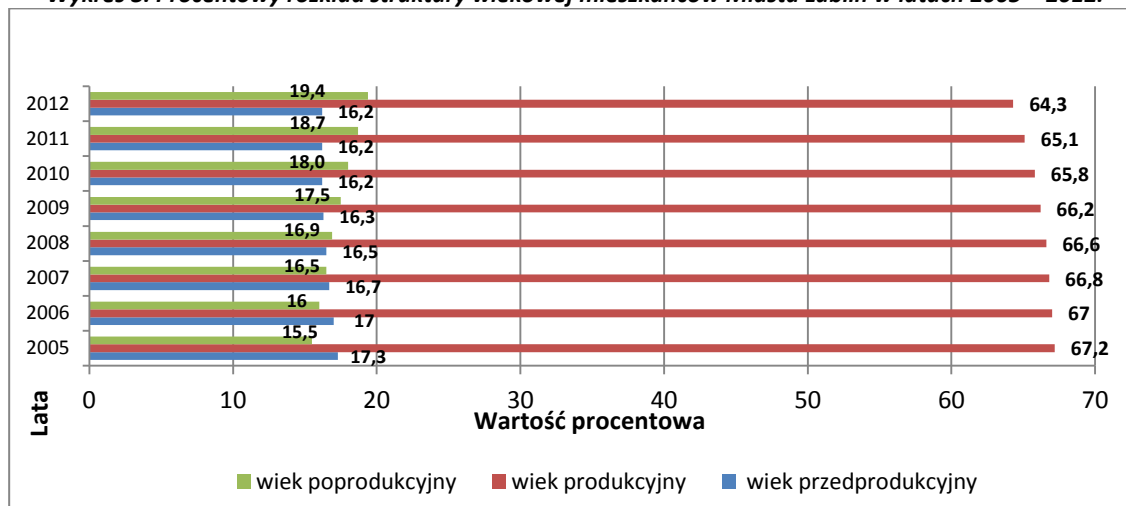
Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Przedstawione dane potwierdzają wcześniejsze wnioski wynikające z prognoz i analizy danych z lat wcześniejszych. Proces starzenia się społeczeństwa miasta Lublina postępuje

² Przyjmuje się, że demograficznie „stare” społeczeństwo to takie, w którym odsetek ludzi po 60 roku życia przekroczył 12%.

sukcesywnie, zgodnie z ogólną tendencją, panującą w naszym kraju. W świetle powyższego faktu oczywistym staje się, iż rola osób starszych w funkcjonowaniu życia społecznego będzie coraz istotniejsza, a potrzeby i problemy tej grupy coraz silniej odczuwalne.

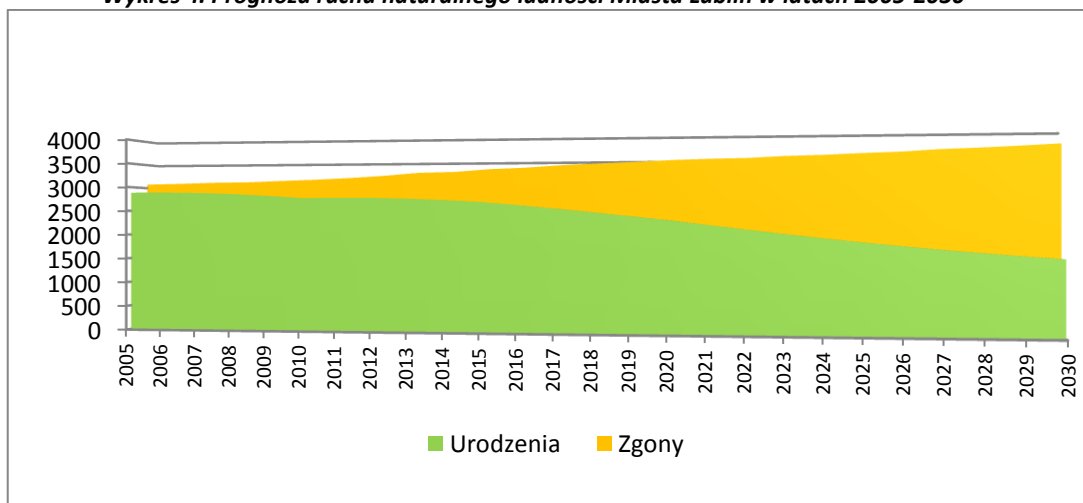
Wykres 3. Procentowy rozkład struktury wiekowej mieszkańców Miasta Lublin w latach 2005 – 2012.

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

W roku 2005 osoby w wieku przed podjęciem aktywności zawodowej stanowiły 17,3%, zaś osoby w wieku emerytalnym 15,5%. Natomiast w roku 2011 odpowiednio 16,2% w stosunku do 18,7%. Odwróceniu uległ procentowy udział osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w ogólnej populacji. Należy zwrócić uwagę na prognozowany spadek liczebności populacji mieszkańców Miasta Lublin przy jednoczesnym starzeniu się społeczeństwa.

Wykres 4. Prognoza ruchu naturalnego ludności Miasta Lublin w latach 2005-2030

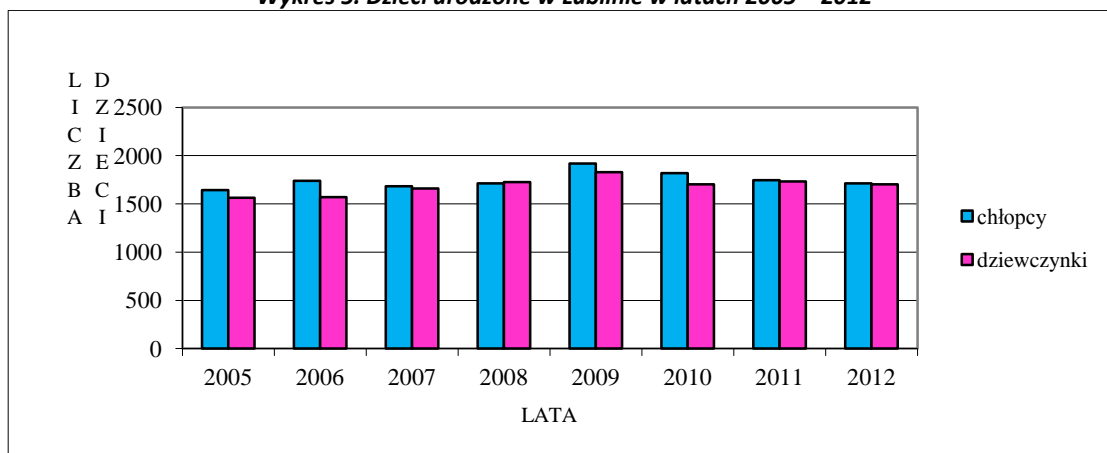

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych i prognoz Urzędu Statystycznego

Już przed rokiem 2005 zaczęła się powiększać różnica między liczbą urodzeń, a zgonów. Obserwowana jest stale rosnąca średnia wieku mieszkańców, zaś efektem tego procesu jest systematyczne pogłębianie się zjawiska starzenia społeczeństwa. Niepokojącym może być rozdzźwięk między liczbą urodzeń, a liczbą zgonów, który według prognoz Urzędu Statystycznego, będzie wyraźnie zauważalny już około roku 2015 i będzie się pogłębiać, aż do 2030 roku. Zwiększy się, więc znacznie liczba ludzi w wieku emerytalnym (biorąc również pod uwagę wydłużanie się życia ludności) w stosunku do ludzi w wieku produkcyjnym.

Według prognoz Urzędu Statystycznego, znaczne różnice w strukturze demograficznej miasta zaczną się uwidaczniać około roku 2019 (wtedy ludność w wieku emerytalnym stanowić będzie 24% całości społeczeństwa, a w wieku przedprodukcyjnym 14% całej ludności). Różnice te będą się pogłębiać aż do 2030-35 roku, kiedy ludność w wieku emerytalnym stanowić będzie aż ok. 30% całego społeczeństwa, podczas gdy ludność w wieku produkcyjnym stanowić będzie tylko 58% populacji.

Wykres 5. Dzieci urodzone w Lublinie w latach 2005 – 2012

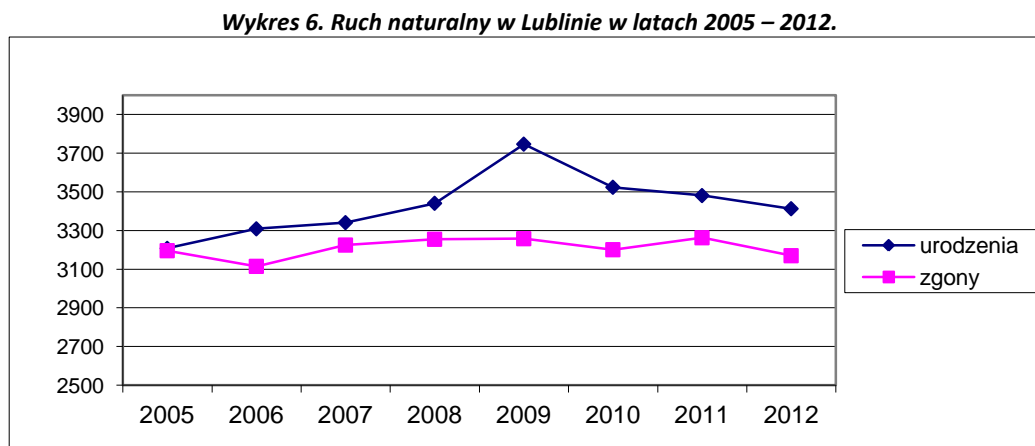

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Analizując sytuację demograficzną należy stwierdzić, że w ciągu ostatnich analizowanych ośmiu lat, nastąpił wzrost liczby dzieci urodzonych w Mieście Lublin (mimo stale malejącej liczby mieszkańców). Podobne zjawisko zaobserwowano w skali całego kraju. Do 2003 roku w Polsce obserwowano głęboką depresję urodzeniową, natomiast w latach 2004 – 2009 liczba urodzeń znacznie wzrosła. Znacząco zwiększyła się liczba matek w wieku 30 – 40 lat. Mimo korzystniejszej, niż pierwotnie zakładano, liczby urodzeń, należy stwierdzić, że obecnie liczba urodzeń jest około 40% niższa w stosunku do wielkości rejestrowanych podczas ostatniego wyżu demograficznego. Niska liczba urodzeń nie gwarantuje już od ponad 20 lat prostej zastępowalności pokoleń, od 1989 roku utrzymuje się okres depresji urodzeniowej. W 2012 roku współczynnik dzietności wyniósł 1,3 - co oznacza, że jest niższy o

około 0,85 pkt. od wielkości optymalnej, określanej, jako korzystna dla stabilnego rozwoju demograficznego. Najbardziej korzystną sytuację demograficzną określa współczynnik kształtujący się na poziomie 2,1 – 2,15, tj., gdy w danym roku na jedną kobietę w wieku 15 – 49 lat przypada średnio 2 dzieci.

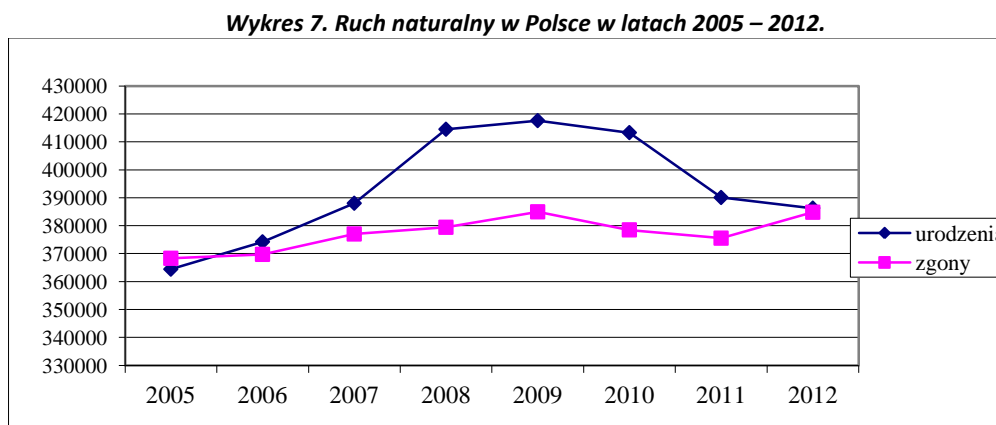
Poniższy wykres przedstawia, jak kształtował się ruch naturalny w Lublinie w ciągu ostatnich ośmiu lat.

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Z danych zamieszczonych na powyższym wykresie wynika, że w mieście Lublin, w roku 2005 nastąpiło zrównanie, a następnie, w latach 2006 – 2011, stopniowa przewaga liczby urodzeń nad liczbą zgonów. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż od roku 2010 obserwowana jest zmniejszająca się liczba urodzeń w porównaniu do roku poprzedniego, przy utrzymującej się na podobnym poziomie liczbie zgonów. W roku 2012 urodziło się w Lublinie o 334 dzieci mniej niż w 2009 roku. Istnieje, więc uzasadniona obawa, że po trwającym kilka lat wzroście liczby urodzeń, zacznie się ona ponownie zmniejszać.

Również w skali całego kraju, począwszy od roku 2006 zaczęła się powiększać różnica pomiędzy liczbą urodzeń, a liczbą zgonów, jednak w roku 2012 nastąpiło ich zrównanie.

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

W Polsce niekorzystnym zjawiskiem jest bardzo szybki wzrost liczby zgonów spowodowanych chorobami nowotworowymi, przy jednoczesnym wzroście liczby nowych zachorowań. Jest to druga pod względem częstości występowania przyczyna zgonów. W porównaniu do lat osiemdziesiątych standaryzowany współczynnik zgonów z powodu nowotworów wśród mężczyzn w wieku 85 lat i więcej był dwukrotnie wyższy. Nadal utrzymuje się duża różnica między trwaniem życia mężczyzn i kobiet. W roku 2012 w Polsce przeciętne długość trwania życia wyniosła dla mężczyzn 72,71 lat, dla kobiet 80,98 lat, w województwie lubelskim dla mężczyzn - 72,44 lata, dla kobiet 81,51 lat, zaś w podregionie lubelskim przeciętne trwanie życia dla mężczyzn wynosiło 72,8 lat oraz dla kobiet 81,6 lat.³

W porównaniu do początków lat 90-tych trwanie życia wydłużyło się o prawie 5 lat dla mężczyzn oraz o ok. 4,5 roku dla kobiet. Wyniki badania z 2004 roku wskazują, że dorośli Polacy są bardziej zadowoleni ze stanu swojego zdrowia – ponad 53% dorosłych oceniło je, jako bardzo dobre lub dobre, podczas gdy w roku 1996 analogiczny odsetek wynosił niecałe 44%.⁴

Migracje ludności

Migracje ludności to przemieszczenia związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) i przekroczeniem granicy administracyjnej jednostki terytorialnej. Migracją jest, zatem zmiana miejsca zamieszkania z jednej gminy do innej lub w przypadku gminy miejsko – wiejskiej z terenów miejskich do wiejskich tej gminy albo odwrotnie; migracją nie jest zmiana adresu w ramach tej samej gminy miejskiej, wiejskiej, części miejskiej lub wiejskiej gminy miejsko – wiejskiej. Migracją jest także zmiana kraju zamieszkania.⁵

Wykres 8 obrazuje szczegółowo, w jaki sposób kształtowały się migracje na pobyt stały wewnętrzne i zagraniczne mieszkańców Miasta Lublin w latach 2006 – 2012.

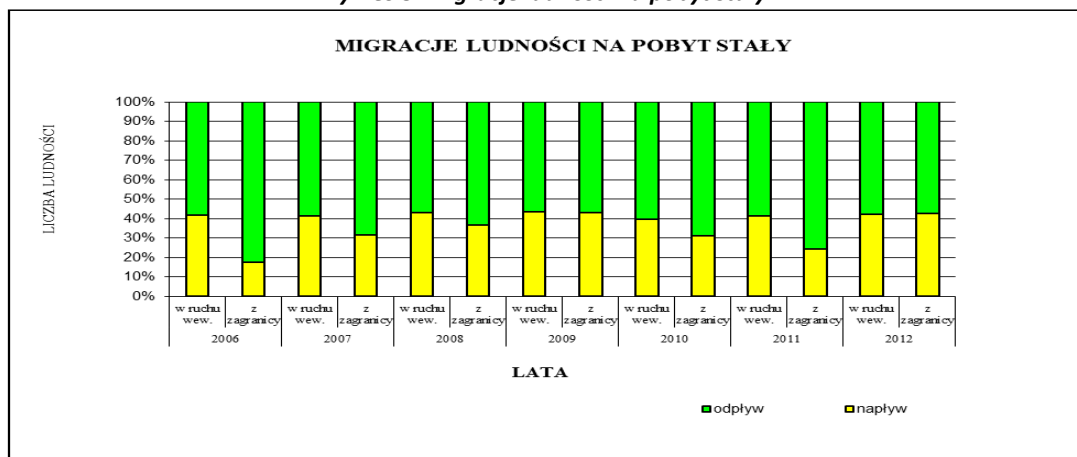
---

³ *Trwanie życia w 2012 r.* Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013

⁴ *Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2007 roku*

⁵ Definicja z *Podstawowych Informacji ze Spisów Powszechnych Miasto Lublin*

Wykres 8. Migracje ludności na pobyt stały.

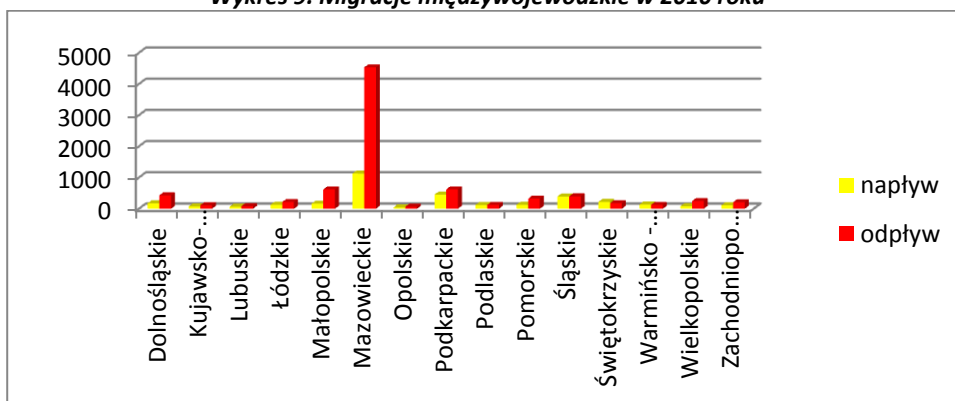

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Analizując dane przedstawione na powyższym wykresie należy wskazać, że wielkość migracji zagranicznych, zwłaszcza emigracji, uległa zwiększeniu w latach 2006 – 2007, w latach 2008 - 209 zanotowano niewielki spadek liczby ludności emigrujących na stałe za granicę, po czym w latach 2010 - 2011 nastąpił ponowny wzrost emigracji zagranicznych na pobyt stały. W roku 2012 nastąpił kolejny spadek liczby osób emigrujących na stałe za granicę, przy jednoczesnym wzroście liczby osób powracających na stałe z zagranicy. W całym analizowanym okresie utrzymuje się ujemne saldo migracji. Przedstawione na powyższym wykresie ruchy wędrownicze ludności są zgodne z wcześniejszymi prognozami Urzędu Statystycznego.

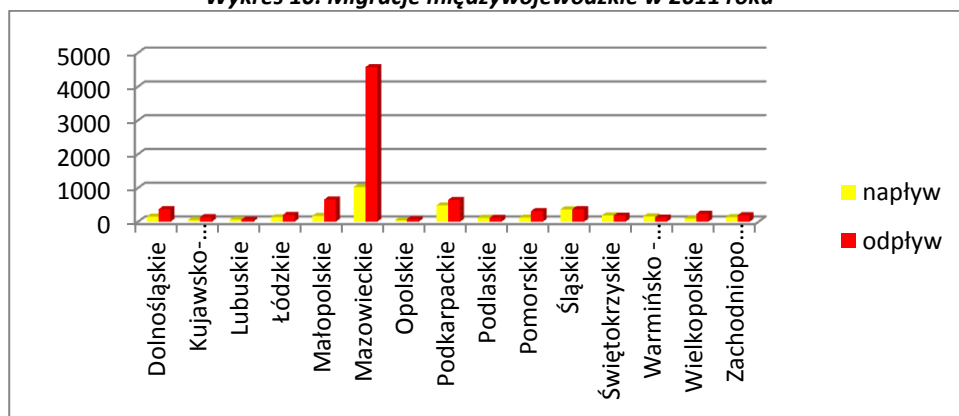
Analizując migracje w ruchu wewnętrznym należy stwierdzić, że w ciągu ostatnich lat utrzymywały się na tym samym poziomie.

Wykres 9. Migracje międzywojewódzkie w 2010 roku

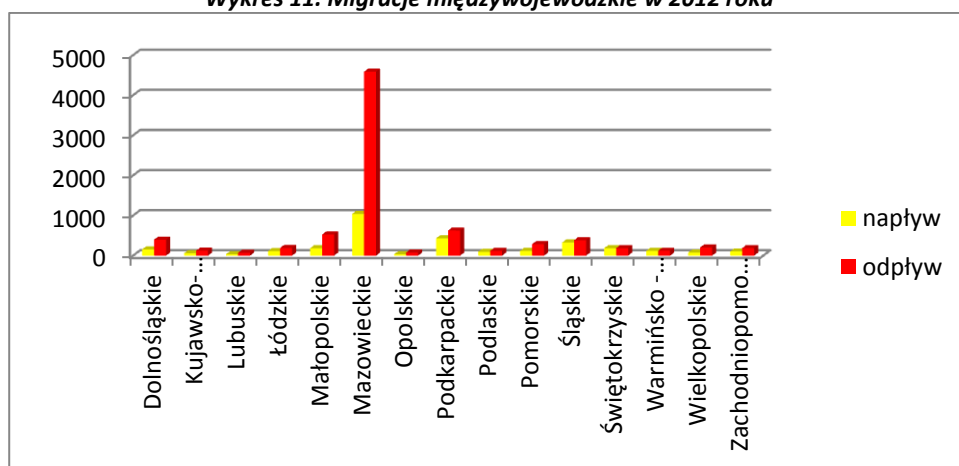
Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Wykres 10. Migracje międzywojewódzkie w 2011 roku

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Wykres 11. Migracje międzywojewódzkie w 2012 roku

Źródło: Opracowanie własne MOPR na podstawie danych Urzędu Statystycznego

Powyższe wykresy obrazują, jak kształtowały się migracje międzywojewódzkie w latach 2010 - 2012. Widać z nich wyraźnie, że liczba osób wyjeżdżających z województwa lubelskiego przewyższa liczbę osób napływowych. Według danych Urzędu Statystycznego w roku 2010 województwo lubelskie opuściło **8 299** osób, w 2011 roku **8 288** osób, zaś **8 095** osób w 2012 roku. W tym czasie do województwa przybyło w roku 2010 **3 432** osoby, w roku 2011 **3 328** osób, zaś w 2012 roku **3 077** osób. Saldo migracji w analizowanych latach było ujemne i wyniosło odpowiednio - **4 905** w 2010 roku, - **5 136** w 2011 roku i - **5 172** w 2012 roku.

Analizując powyższe wykresy należy stwierdzić, że dla mieszkańców województwa lubelskiego zdecydowanie najbardziej atrakcyjnym jest województwo mazowieckie. Przewidywanie trendów w migracjach ludności – zarówno wewnętrznych, jak i zagranicznych

– jest zadaniem trudnym i wiąże się z wysoką niepewnością wyników. Migracje są zjawiskiem, które uwarunkowane jest różnorodnymi czynnikami. Są przede wszystkim bardzo wrażliwe na zmiany sytuacji społeczno – gospodarczej kraju, polityki migracyjnej państwa, ale jednocześnie są zależne od polityk innych krajów. Przede wszystkim zależą od sytuacji na rynku pracy, a otwarcie wielu rynków po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej stworzyło nowe możliwości w tym zakresie. Na podjęcie decyzji o migracjach wpływają również czynniki związane z sytuacją rodzinną i warunkami materialnymi gospodarstwa domowego.⁶

Zasoby sfery społecznej Miasta Lublin

Działania w zakresie polityki społecznej koncentrują się na modyfikacji sposobu funkcjonowania osób, ich otoczenia, wzmacnianiu potencjału osób, rodzin do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej. Niemniej do prowadzenia skutecznej i efektywnej polityki społecznej niezbędne jest zapewnienie osobom potrzebującym dostępu do instytucji zapewniających specjalistyczne wsparcie.

Na terenie Miasta Lublin, w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie funkcjonuje 5 Filii, które swoim zasięgiem obejmują wszystkie dzielnice Lublina.

W strukturach Filii funkcjonuje ogółem 21 Sekcji Pracy Socjalnej, których pracownicy zajmują się pracą socjalną z klientem bezpośrednio w jego środowisku. Należy podkreślić, że bieżąca struktura organizacyjna i rozmieszczenie przestrzenne sekcji pracy socjalnej sprzyja dobremu rozpoznaniu problemów danych społeczności lokalnych a jednocześnie umożliwia osobom potrzebującym uzyskanie łatwego dostępu do służb pomocowych.

Mieszkańcy mogą również korzystać z pomocy ośrodków wsparcia będących w strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie:

- **Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Bezdomnych,**

Ośrodek jest placówką o charakterze wsparcia dziennego, realizującą wszechstronną pomoc zmierzającą do ograniczania problemu bezdomności, jako syndromu wykluczenia społecznego oraz niwelowania jej skutków.

- **Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów,**

Centrum jest Dziennym Ośrodkiem Wsparcia, przeznaczonym dla osób w wieku emerytalnym lub osób niepełnosprawnych, mogących funkcjonować w sposób samodzielny.

- **Centrum Aktywności Środowiskowej,**

---

⁶ Źródło: *Prognoza ludności na lata 2008 – 2035*, Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych, Warszawa 2009

Centrum jest ośrodkiem wsparcia o zasięgu lokalnym, powołanym do realizacji zadań samorządu gminnego Miasta Lublin, w zakresie udzielania pomocy osobom i rodzinom z grup szczególnego ryzyka, zagrożonym wykluczeniem społecznym. Uczestnikami Centrum są osoby dorosłe, młodzież oraz dzieci z ośmiu bloków socjalnych, przy ul. A. Grygowej.

Placówki poradnictwa specjalistycznego:

- **Centrum Interwencji Kryzysowej,**

Poradnictwo specjalistyczne udzielane jest w ramach działań podejmowanych przez pracowników Centrum Interwencji Kryzysowej przy współdziale Specjalistycznej Poradni dla Rodzin będącej w strukturach MOPR. Obie placówki realizują zadania mające na celu zapewnienie kompleksowej pomocy osobom i rodzinom doświadczającym przemocy domowej oraz znajdującym się w sytuacjach kryzysowych. Zadania realizowano, poprzez udzielanie pomocy specjalistycznej indywidualnej, grupowej, rodzinnej. Ponadto CIK zapewnia doraźne całodobowe schronienie dla rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych, w tym w szczególności w przypadkach ostrych konfliktów rodzinnych, zagrażających ich bezpieczeństwu, zdrowiu, bądź życiu. Do zadań CIK należy także budowanie gminnego systemu pomocy, opierającego się na współdziałaniu różnych służb i instytucji.

Działania podejmowane w CIK mają często charakter interwencyjny i doraźny.

- **Specjalistyczna Poradnia dla Rodzin**

Osoby i rodziny wymagające długotrwałego wsparcia w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo wychowawczych, często powiązanych z problemami przemocy w rodzinie, czy też problemem alkoholowym członka rodziny, objęte są pomocą Specjalistycznej Poradni dla Rodzin.⁷

W ramach działań Poradni przeprowadzono również szereg spotkań psychoprofilaktycznych, w tym dla rodzin utworzonych przez byłych wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych, treningi umiejętności wychowawczych dla rodzin z problemami opiekuńczo - wychowawczymi, dla rodzin zastępczych - integracyjne, dla małżeństw (umiejętności komunikacyjne), dla dzieci z trudnościami w adaptacji szkolnej, dla wolontariuszy, młodzieży akademickiej i indywidualnych profesjonalistów.

---

⁷ Jest jednostką specjalistycznego poradnictwa pomocy społecznej funkcjonującą od 1 stycznia 2009 roku w strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie, udziela **bezpłatnej pomocy** osobom i rodzinom z terenu miasta Lublina zgłaszającym się z własnej inicjatywy lub kierowanym przez inne placówki lub instytucje.

- **Placówki wsparcia dziennego**

Rodzina może uzyskać pomoc w opiece i wychowaniu dziecka, dzięki rozbudowanej sieci placówek wsparcia dziennego. Na terenie Miasta Lublin wszystkie placówki wsparcia dziennego (22)⁸ prowadzone są przez organizacje pozarządowe. Placówka wsparcia dziennego współpracuje z rodzicami, lub opiekunami dziecka, z pracownikami socjalnymi, z placówkami oświatowymi, podmiotami leczniczymi. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest bezpłatny, dobrowolny. W niektórych przypadkach dziecko może zostać skierowane do placówki przez sąd.

Placówki wsparcia dziennego działające w formie opiekuńczej: zapewniają opiekę, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego oraz rozwój zainteresowań.

Są prowadzone w formie:

- kół zainteresowań,
- świetlic,
- klubów, ognisk wychowawczych.

- **Placówki opiekuńczo - wychowawcze**

Na podstawie 25 art. 101 ustawy o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 r. poz. 135 oraz Dz. U. z 2012 r. poz.1519, z późn. zm.) placówka opiekuńczo – wychowawcza może być prowadzona, jako placówka opiekuńczo–wychowawcza typu:

1. socjalizacyjnego;
2. interwencyjnego;
3. specjalistyczno – terapeutycznego;
4. rodzinnego.

Placówka opiekuńczo – wychowawcza może łączyć zadania placówek typu socjalizacyjnego, interwencyjnego i specjalistyczno – terapeutycznego.

Obecnie w Mieście Lublin funkcjonuje 17 placówek opiekuńczo – wychowawczych zapewniających dzieciom całodobową opiekę i wychowanie, dysponujących łącznie 256. miejscami. Wszystkie placówki opiekuńczo – wychowawcze spełniają obowiązujące standardy i podmioty prowadzące te placówki posiadają zezwolenia na ich prowadzenie wydane przez Wojewodę Lubelskiego na czas nieokreślony.

---

⁸ Wg stanu na styczeń 2014 roku.

- **Mieszkania chronione**

Mieszkanie chronione jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną.

W dyspozycji Miasta Lublin pozostaje łącznie **28 mieszkań chronionych z 89 miejscami**.

1. Mieszkania chronione dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, fizycznie, z zaburzeniami psychicznymi oraz w podeszłym wieku

18 mieszkań dla 39 osób usytuowanych jest w Domu Pomocy Społecznej z siedzibą w Lublinie przy ul. Ametystowej 22 im. Błogosławionego Jana Pawła II.

2. Mieszkania chronione dla cudzoziemców

Na terenie Miasta Lublin prowadzone są 3 mieszkania chronione dla cudzoziemców, w których jednocześnie mogą zamieszkiwać 4 rodziny.

3. Mieszkania chronione dla osób usamodzielnianych

Od lipca 2013 roku w Mieście Lublin funkcjonuje 7 mieszkań chronionych dla 25 osób usamodzielnianych⁹. W roku 2012 z tego typu mieszkań skorzystały 34 osoby.

- **Domy pomocy społecznej i ośrodki wsparcia**

W roku 2012 w Mieście Lublin funkcjonowało 7 domów pomocy społecznej dysponujących 606 miejscami i 36 ośrodków wsparcia. Z ich usług skorzystało ogółem 4 444 osoby (753 osoby zamieszkiwały w domach pomocy społecznej, a 3 691 osób skorzystało z pomocy ośrodków wsparcia).

Domy pomocy społecznej na terenie miasta przeznaczone są dla osób w podeszłym wieku, dla osób przewlekłe somatycznie chorych, dla osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Na terenie Lublina nie funkcjonuje dom pomocy społecznej przeznaczony dla osób przewlekłe psychicznie chorych. Osoby wymagające umieszczenia w domu pomocy tego typu

---

⁹ Od roku 2013 przestało funkcjonować mieszkanie chronione przy ul. Strzembosza (dysponujące 4 miejscami) a w dniu 8 stycznia 2013r. uruchomiono mieszkanie chronione przy ul. Wyżynnej (dysponujące 5 miejscami). W związku z tym od 8 stycznia 2013r. w dyspozycji pozostaje 7 mieszkań chronionych z 25 miejscami.

(często na podstawie postanowienia sądowego) kierowane są poza Miasto Lublin. Aktualnie (stan na dzień 01.03.2013 r.) z tej formy wsparcia korzysta 100 osób zaburzonych psychicznie.

Najliczniejszą grupę korzystającą z usług ośrodków wsparcia stanowiły osoby z zaburzeniami psychicznymi, korzystające z usług **środowiskowych domów samopomocy i klubów samopomocy**.

Należy podkreślić, iż Miasto Lublin realizując Miejski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego poszerza katalog usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin, rozbudowując tym samym system wsparcia dla tych osób oraz wzmacnia i kreuje pozytywne postawy społeczne wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.

W Mieście Lublin funkcjonuje 8 placówek pomocy bezdomnym (**schronisk i noclegowni**). Całorocznie dla osób bezdomnych przewidziane są 124 miejsca, ponadto w okresie od listopada do marca uruchamiane są dodatkowo 84 miejsca w trzech noclegowniach. W roku 2012 z oferty schronisk i noclegowni skorzystało 658 osób.

- **Warsztaty terapii zajęciowej**

Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę, stwarzającą osobom niepełnosprawnym możliwość udziału w rehabilitacji społecznej i zawodowej poprzez terapię zajęciową. Celem działania warsztatu jest rehabilitacja zmierzająca do wszechstronnego rozwoju każdego uczestnika, poprawy zaradności osobistej, sprawności psychofizycznych oraz przystosowania do życia w społeczeństwie.

W Lublinie funkcjonuje **9 warsztatów terapii zajęciowej**. Jeden warsztat jest prowadzony przez jednostkę organizacyjną miasta, pozostałe przez podmioty niezaliczone do sektora finansów publicznych.

- **Zakład aktywności zawodowej**

Zakłady aktywności zawodowej są jednym z podstawowych działań na rzecz rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych.

Zakład Aktywności Zawodowej funkcjonujący w Mieście Lublin stanowi jedną z form rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, w większości z powodu zaburzeń psychicznych. Miasto wspiera działalność ZAZ poprzez dotowanie zadań publicznych mających na celu umożliwienie zdobycia przez te osoby niezbędnego doświadczenia zawodowego.

Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej

Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej jest miejscem wsparcia i współpracy lubelskich organizacji pozarządowych, działających w sferze spraw społecznych. To również miejsce wsparcia merytorycznego i lokalowego organizacji; licznych inicjatyw i wspólnych działań samorządu, organizacji pozarządowych i instytucji działających na rzecz mieszkańców. Obecnie z Centrum współpracuje ponad 30 organizacji pozarządowych.

Opieka nad dziećmi do lat 3

Na terenie Miasta Lublin funkcjonuje 8 żłobków publicznych zapewniających 971 miejsc opieki nad małymi dziećmi, 6 żłobków niepublicznych oferujących 142 miejsca oraz 2 niepubliczne kluby dziecięce z 34-a miejscami opieki. Znaczne zwiększenie liczby miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 nastąpiło w okresie ostatnich dwóch lat. Fakt ten spowodowany został oddaniem nowego budynku żłobka przy ul. Wolskiej, zapewniającego 160 miejsc opieki, modernizacją istniejących żłobków i zwiększeniem liczby miejsc oraz wzrostem liczby niepublicznych form opieki nad dziećmi. Sytuacja ta w efekcie doprowadziła do znacznego skrócenia czasu oczekiwania rodziców na przyjęcie dziecka do żłobka. Aktualnie na terenie Lublina dzieci do żłobków prowadzonych przez miasto przyjmowane są na bieżąco lub po niedługim okresie oczekiwania. Biorąc jednak pod uwagę konieczność dostosowywania istniejących budynków żłobków publicznych do wymagań stawianych przez obowiązujące przepisy prawa oraz celem dalszego zwiększania liczby miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 planowana jest kolejna inwestycja w tym zakresie. Zakładana przez miasto budowa kolejnego żłobka publicznego pozwoli w perspektywie najbliższych 3 lat zaspokoić potrzeby mieszkańców w zakresie opieki nad małymi dziećmi. Realizacja tego zadania w najwyższych standardach planowana jest z wykorzystaniem pozabudżetowych środków finansowych.

Oświata Miasta Lublin

Zakres zadań oświatowych, realizowanych przez Miasto Lublin jest bardzo szeroki. Miasto prowadzi niemal wszystkie typy szkół i placówek tworzących polski system oświaty, dotuje bogato rozwinięty sektor szkolnictwa niepublicznego.

W Lublinie na przestrzeni ostatnich 3 lat stopniowo wzrastała liczba przedszkoli od 120 placówek w roku 2010 do 137 w 2012 roku. Sieć przedszkoli uzupełniają oddziały przedszkolne funkcjonujące przy szkołach podstawowych oraz punkty przedszkolne

funkcjonujące na terenie miasta, finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego i z budżetu miasta.

W przypadku szkół podstawowych ich liczba w ostatnich latach zwiększyła się z 48 do 49, zaś w przypadku gimnazjów z 38 do 41 placówek. W porównaniu z rokiem 2010 nastąpił wzrost liczby szkół ponadgimnazjalnych ze 144 do 154 oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych z 10 do 13 tego typu placówek.

Powyższe oznacza, iż Miasto Lublin w 2012 roku posiada dobrze rozwiniętą sieć placówek przedszkolnych, dobrze rozwiniętą sieć szkół podstawowych i gimnazjów oraz bogatą sieć różnorodnych szkół ponadgimnazjalnych, które dają absolwentom gimnazjów bardzo szerokie możliwości wyboru zarówno typu szkoły, jak również profilu kształcenia lub zawodu. Miasto dysponuje także siecią poradni psychologiczno-pedagogicznych i specjalistycznych, które oferują szeroką pomoc uczniom i ich rodzicom, w tym wszechstronną opiekę uczniom z rodzin wymagających wsparcia wychowawczego.

Kształcenie dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Prowadzone przez miasto szkoły i przedszkola posiadają różnorodną ofertę usług edukacyjnych, dostosowaną do potrzeb i możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży.

Przedszkola zapewniają nie tylko profesjonalną opiekę dzieciom o specjalnych potrzebach edukacyjnych, ale przede wszystkim prowadzą wszechstronną pracę edukacyjną, terapeutyczną, rewalidacyjną i rehabilitacyjną, wspierając indywidualny rozwój dziecka. Organizowane są w miarę możliwości: w przedszkolach ogólnodostępnych, w przedszkolu specjalnym, w przedszkolu integracyjnym i z oddziałami integracyjnymi oraz w poradniach psychologiczno – pedagogicznych - zajęcia wczesnego wspomagania rozwoju dla dzieci. Zajęcia wczesnego wspomagania prowadzą nauczyciele posiadający kwalifikacje odpowiednie do rodzaju niepełnosprawności dziecka i specjaliści (psycholog, logopeda, inni), którzy tworzą zespół wczesnego wspomagania.

Miasto Lublin jest organem prowadzącym zarówno dla przedszkoli ogólnodostępnych, jak też dla jednego przedszkola specjalnego (Przedszkole Specjalne nr 11 przy ul. Młodej Polski 30), przedszkola integracyjnego (Przedszkole Integracyjne nr 40 przy ul. Gospodarczej 19), trzech przedszkoli z oddziałami integracyjnymi (Przedszkole nr 39 z Oddziałami Integracyjnymi przy ul. Balladyny 14, Przedszkole nr 36 przy ul. Wallenroda 4, oraz Przedszkole nr 70 przy ul. Smyczkowej 2). Ponadto pozostałe przedszkola umożliwiają dzieciom z dysfunkcjami uczęszczanie do ogólnodostępnych oddziałów.

Na uwagę zasługuje prowadzące działalność, jako jedyne w województwie 7-oddziałowe Przedszkole Specjalne nr 11 w Lublinie. W przedszkolu tym prowadzone są indywidualne zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze oraz zajęcia z zakresu wczesnego wspomagania rozwoju małego dziecka. Prowadzona jest terapia dzieci z różnorodnymi zaburzeniami rozwoju, niepełnosprawnością intelektualną, mózgowym porażeniem dziecięcym, autyzmem, zespołem Downa i innymi zespołami genetycznymi. Terapię prowadzi zespół wysoko wykwalifikowanych specjalistów: pedagogzy specjaliści, psychologowie, neurologopedzi, rehabilitanci, terapeuci NDT-Bobath, terapeuci Integracji Sensorycznej. Zajęcia odbywają się w salach przyjaznych dzieciom oraz specjalistycznych gabinetach. Przedszkole Specjalne nr 11 dysponuje bogatym zestawem pomocy terapeutycznych, w tym m.in. zabawkami edukacyjno-rozwojowymi, pomocami montessoriańskimi, oprogramowaniem komunikacyjnym i komputerowym do wprowadzania alternatywnych i wspomagających metod porozumiewania się (AAC), sprzętem rehabilitacyjnym, sprzętem do integracji sensorycznej.

Miasto Lublin zapewnia możliwości kształcenia uczniom z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności w szkołach ogólnodostępnych, w ogólnodostępnych szkołach z oddziałami integracyjnymi oraz placówkach kształcenia specjalnego. Szkoły i placówki Miasta Lublina na przestrzeni ostatnich lat w widoczny sposób zmieniły swój wizerunek i zapewniają coraz lepsze warunki w zakresie bazy i wyposażenia oraz szeroką ofertę edukacyjną uczniom niepełnosprawnym. Sieć placówek specjalnych w Mieście Lublinie zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia, począwszy od prowadzonych w placówkach lubelskich zajęć wczesnego wspomagania rozwoju dziecka poprzez przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja oraz placówki szkolnictwa ponadgimnazjalnego.

Miasto Lublin jest organem prowadzącym dla zespołu szkół specjalnych (Zespół Szkół nr 4 im. Janusza Korczaka przy ul. Bronowickiej 21), Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 56 w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii przy ul. Zakładowej 11 A oraz 4 specjalnych ośrodków szkolno – wychowawczych dla dzieci i młodzieży z różnymi niepełnosprawnościami (Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 przy Al. Spółdzielczości Pracy 65, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2 przy ul. Głuskiej 5, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej przy ul. Hirszfelda 6, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży niesłyszącej i słabo słyszącej im. Jana Pawła II przy ul. Herc 4). Powyższe placówki szkolnictwa specjalnego umożliwiają kształcenie uczniom niesłyszącym i słabo słyszącym,

niewidomym i słabo widzącym, upośledzonym w stopniu lekkim i umiarkowanym, upośledzonym w stopniu głębokim z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Warto podkreślić, iż miasto zapewnia także kształcenie na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej dzieciom z autyzmem w klasach funkcjonujących w ramach szkół.

Na terenie Miasta Lublina oprócz przedszkoli integracyjnych i przedszkoli z oddziałami integracyjnymi działają placówki integracyjne lub placówki z oddziałami integracyjnymi, w których uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych mogą kontynuować edukację. Są to cztery szkoły podstawowe integracyjne lub z oddziałami integracyjnymi (Szkoła Podstawowa nr 28 przy ul. Radości 13, Szkoła Podstawowa nr 32 z Oddziałami Integracyjnymi przy ul. Tetmajera 2, Szkoła Podstawowa nr 43 przy ul. Śliwińskiego 5 i Szkoła Podstawowa nr 51 przy ul. Bursztynowej 22) oraz dwa gimnazja z oddziałami integracyjnymi (Gimnazjum nr 11 przy ul. Radości 13 i Gimnazjum nr 15 przy ul. Elektrycznej 51).

Miasto Lublin zapewnia uczniom możliwość edukacji w oddziałach integracyjnych również na poziomie szkół ponadgimnazjalnych, które funkcjonują w zespołach szkół (Zespół Szkół nr 1 przy ul. Podwale 11, Zespół Szkół nr 3 przy ul. Wyścigowej 31). W szkołach miasta Lublina uczniowie z niepełnosprawnością uczęszczający do oddziałów integracyjnych są objęci wszechstronną pomocą psychologiczno-pedagogiczną, w oparciu o Indywidualne Programy Edukacyjno-Terapeutyczne (IPETY). We wszystkich szkołach, zgodnie z potrzebami zatrudnieni są specjaliści wspomagający rozwój dziecka: m.in. terapeuci integracji sensorycznej, Peto, gimnastyki korekcyjnej, instruktorzy pływania, psycholodzy, pedagodzy specjaliści i logopedzi. W procesie kształcenia stosowane są różne metody wspierające m.in. Ruch Rozwijający Weroniki Sherborne, Kinezylogia Edukacyjna P. Dennisona, muzykoterapia, prowadzone są indywidualne zajęcia rewalidacyjne. Dla uczniów z niepełnosprawnością ruchową prowadzone są również zajęcia usprawniające w wodzie, jako że dwie szkoły podstawowe z oddziałami integracyjnymi mają przystosowane do tego celu kryte pływalnie. Odpowiednio do potrzeb uczniów z dysfunkcjami dostosowywane są zajęcia wychowania fizycznego (np. koszykówka zunifikowana) biorą oni również udział w międzyszkolnych zawodach sportowych, np. turniej sportowy „I ty potrafisz”.

Poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne w systemie oświaty

Pomoc dzieciom i młodzieży oraz rodzinom jest zadaniem realizowanym, także przez całą sieć poradni psychologiczno-pedagogicznych prowadzonych przez miasto Lublin, tj.: 9 poradni psychologiczno – pedagogicznych, tym 3 poradnie specjalistyczne. Wspomniane

poradnie obejmują swym działaniem, na zasadzie rejonizacji, wszystkie lubelskie publiczne i niepubliczne przedszkola, szkoły i placówki opiekuńczo-wychowawcze. Oferują wsparcie dla uczniów, ich rodzin, nauczycieli i szkół w rozwiązywaniu i profilaktyce problemów związanych z rozwojem i funkcjonowaniem dzieci i młodzieży w środowiskach jej życia. Pozostałe poradnie specjalistyczne koncentrują się na diagnozie i terapii dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, z różnymi wadami genetycznymi i dysfunkcjami rozwojowymi oraz doradztwie zawodowym. Bieżącej pomocy dla uczniów, profilaktyce i rozwiązywaniu trudności i problemów służy też funkcjonowanie w lubelskich szkołach pedagogów, a także psychologów i doradców zawodowych. Ukierunkowaniem na poradnictwo rodzinne wyróżnia się Specjalistyczna Poradnia Psychoprofilaktyki i Terapii Rodzin funkcjonująca w ramach Zespołu Poradni nr 2 przy ul. I Armii Wojska Polskiego 1, która wiąże w swej działalności relacje rodzinne z funkcjonowaniem dzieci i młodzieży w innych środowiskach ich życia. Pomaga m.in. w sytuacjach związanych z konfliktami rodzinnymi i trudnościami wychowawczymi, objawami psychopatologicznymi u dzieci i młodzieży, zachowaniami autodestrukcyjnymi, opozycyjno - buntowymi, zaburzeniami afektywnymi, problemami związanymi z eurosieroctwem a także uzależnieniami od internetu i gier komputerowych, prowadzi również działalność profilaktyczną na rzecz promocji zdrowia oraz profilaktyki dysfunkcji emocjonalnych i społecznych oraz uzależnień. Realizuje w związku z tym w lubelskich szkołach programy psychoprofilaktyczne. Poradnia organizuje cykliczne spotkania międzyinstytucjonalnego Zespołu Ekspertów do oceny zagrożeń wynikających z planowanej ustawy dotyczącej wychowania seksualnego (współpracuje tu z psychologami z KUL, UMCS i WSEI). Ponadto wsparcie psychologiczno-pedagogiczne uczniom i ich rodzicom oraz nauczycielom udzielane jest przez pedagogów i psychologów zatrudnianych przez szkoły i placówki oświatowe wszystkich typów. Uzupełnienie sieci poradnictwa stanowią też funkcjonujące na terenie naszego miasta poradnie psychologiczno-pedagogiczne prowadzone przez podmioty inne niż miasto Lublin (w 2012 roku działały 4 poradnie).

Zasoby mieszkaniowe Miasta

Na koniec 2012 r. Miasto Lublin dysponowało 9 263 lokalami mieszkalnymi, w tym 850 lokalami socjalnymi. Corocznie odzyskuje się ok. 150 lokali mieszkalnych w wyniku naturalnego ruchu mieszkańców. Liczba pozyskiwanych w ten sposób lokali, w ramach istniejącego zasobu mieszkaniowego, nie zabezpiecza zapotrzebowania na realizowanie nałożonego ustawą o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie

Kodeksu cywilnego obowiązku zapewnienia lokali socjalnych, lokali zamiennych oraz świadczenia pomocy mieszkaniowej rodzinom o niskich dochodach.

W związku z tym koniecznym jest podejmowanie działań mających na celu zwiększenie zasobu mieszkaniowego poprzez inwestycje – budowę mieszkań komunalnych.

Obecnie Miasto Lublin buduje 2 bloki z 64 mieszkaniami, z terminem zakończenia inwestycji w lipcu 2014 r. oraz rozpoczęło zadanie budowy kolejnych 2 budynków.

W celu uzyskania lokali socjalnych kontynuowany jest program zamian mieszkań poprzez przeznaczanie części nowo wybudowanych mieszkań dla lokatorów (na ich wnioski) wywiązujących się z obowiązków najemcy. Umożliwia to pozyskiwanie lokali o obniżonym standardzie w celu przekwalifikowania ich na lokale socjalne.

W szczególności mieszkaniowy zasób Miasta służy zaspokajaniu potrzeb osób:

- o niskich dochodach i trudnych warunkach mieszkaniowych,
- zamieszkujących w lokalach usytuowanych w budynkach lub ich częściach objętych ostatecznym nakazem opróżnienia wydanym przez organ nadzoru budowlanego lub w budynkach przeznaczonych do rozbiórki ze względu na planowane inwestycje miejskie,
- którym miasto jest zobowiązane dostarczyć lokal socjalny na mocy wyroku sądu,
- które utraciły mieszkanie na skutek klęski żywiołowej, katastrofy, pożaru i innych zdarzeń losowych,
- które opuściły placówkę opiekuńczo - wychowawczą, rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka w związku z uzyskaniem pełnoletniości, a nie mają zaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i nie są w stanie ich zaspokoić we własnym zakresie.

Inne zasoby infrastruktury społecznej w Mieście Lublin

Poniższa tabela zawiera dane liczbowe, dotyczące funkcjonujących w Mieście Lublin wybranych obiektów infrastruktury społecznej na przestrzeni lat 2010 – 2012.

Tabela 2. Obiekty infrastruktury społecznej w Mieście Lublin w latach 2010 – 2012¹⁰

WYSZCZEGÓLNIENIE		Lata poprzednie		Rok 2012
		Rok 2010	Rok 2011	
Liczba żłobków (żłobki, kluby dziecięce, dzienny opiekun); w tym:	1	8	8	9
żłobki niepubliczne i kluby dziecięce	2	0	0	1
Liczba przedszkoli	3	120	139	137
Liczba szkół podstawowych	4	48	49	49
Liczba szkół gimnazjalnych	5	38	38	41
Liczba szkół ponadgimnazjalnych	6	144	150	154
Liczba burs szkolnych i internatów	7	15	15	14
Liczba świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży	8	39	39	39
Liczba poradni psychologiczno-pedagogicznych	9	10	10	13
Liczba bibliotek publicznych	10	2 ¹¹	2	2
Liczba domów kultury	11	3	4	4
Liczba młodzieżowych domów kultury	12	2	2	2
Liczba szkolnych schronisk młodzieżowych	13	1	1	1
Liczba młodzieżowych ośrodków socjoterapii	14	1	1	1
Liczba boisk przyszkolnych	15	209	213	216
Liczba basenów szkolnych	16	7	7	7
Liczba obiektów sportowych	17	492	492	492
Liczba ośrodków dla cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy	18	1	1	1

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej 2013 i dane wydziałów Urzędu Miasta Lublin

¹⁰ Na podstawie danych uzyskanych z Wydziałów Urzędu Miasta Lublin: Spraw Mieszkaniowych, Zdrowia i Spraw Społecznych, Oświaty i Wychowania, Kultury, Sportu i Turystyki oraz Wydziału Zdrowia Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie

¹¹ w Mieście Lublin funkcjonuje Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego i Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego. Sieć biblioteczna Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego liczy 37 filii. Obejmuje 31 placówek ogólnych, 4 szpitalne, 1 ze zbiorami fonicznymi oraz mediatekę

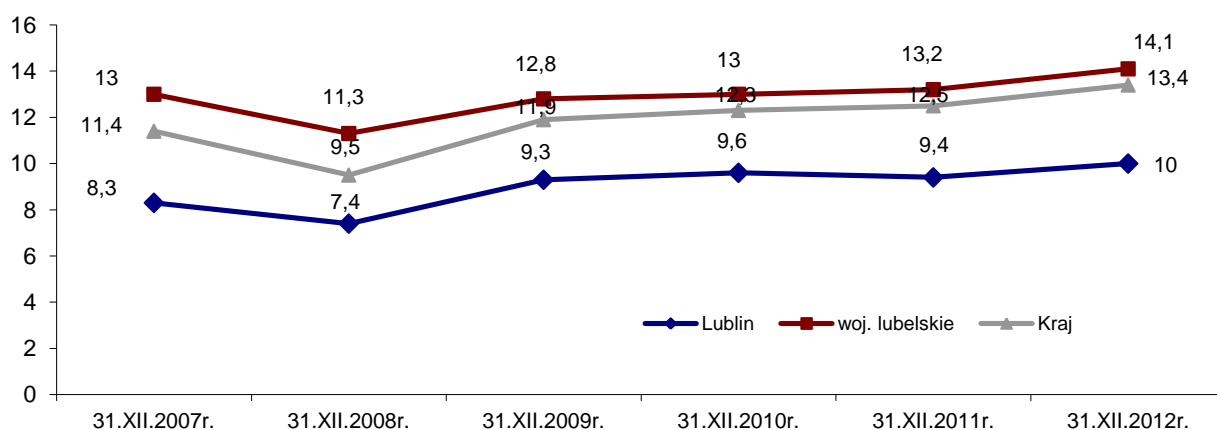
III. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

W celu konstruowania lokalnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, a tym samym wyznaczenia celów i zadań do realizacji, niezbędnym jest zidentyfikowanie najważniejszych problemów społecznych, w oparciu o przeprowadzoną diagnozę sytuacji.

Diagnoza sytuacji na rynku pracy Miasta Lublin

Bezrobocie jest jednym z problemów, które występują we współczesnej gospodarce, a tym samym na lokalnym rynku pracy. Trendy obserwowane w zjawisku bezrobocia mają istotne znaczenie dla określenia kondycji rynku pracy. W latach 2008-2012 w Lublinie wystąpił jednorazowy skok stopy bezrobocia o 1,9 punktu procentowego (grudzień 2008 - 7,4%, grudzień 2009 - 9,3%). W kolejnych latach stopa bezrobocia wahała się pomiędzy 9,6% a 9,4% aby w końcu 2012 r. osiągnąć wartość 10%. W diagnozie na wykresach zaprezentowano także dane z końca 2007r. jako wyjściowe służące do zaprezentowania tła kształtujących się tendencji w następnych pięciu latach.

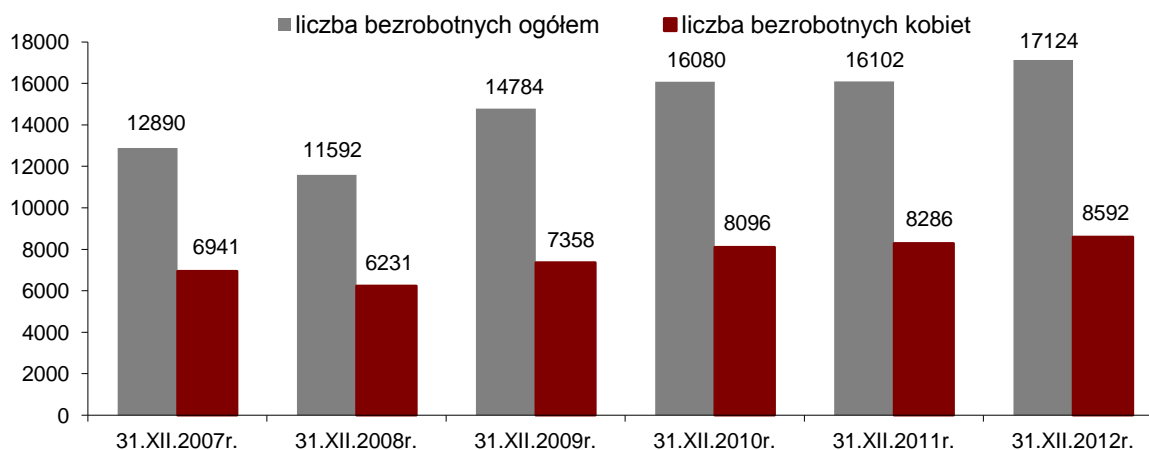
Wykres 12. Stopa bezrobocia dla miasta Lublin na tle kraju i województwa – lata 2007-2012.

Źródło: Opracowanie własne MUP w Lublinie na podstawie danych ze strony www.stat.gov.pl.

Poziom bezrobocia w Lublinie na koniec grudnia poszczególnych lat analizowanego okresu wahał się w granicach 11.592 - 17.124 osób. Przyrost poziomu bezrobocia wyniósł ogółem 5 532 osoby (poziom na koniec grudnia 2012r. i 2008r.). Wśród zarejestrowanych bezrobotnych kobiety stanowiły około 50%. Odsetek bezrobotnych kobiet wśród ogółu bezrobotnych stanowił najmniej w grudniu 2009 roku – 49,8%, natomiast najwięcej na początku analizowanego okresu tj. na koniec grudnia 2007 roku - 53,8%.

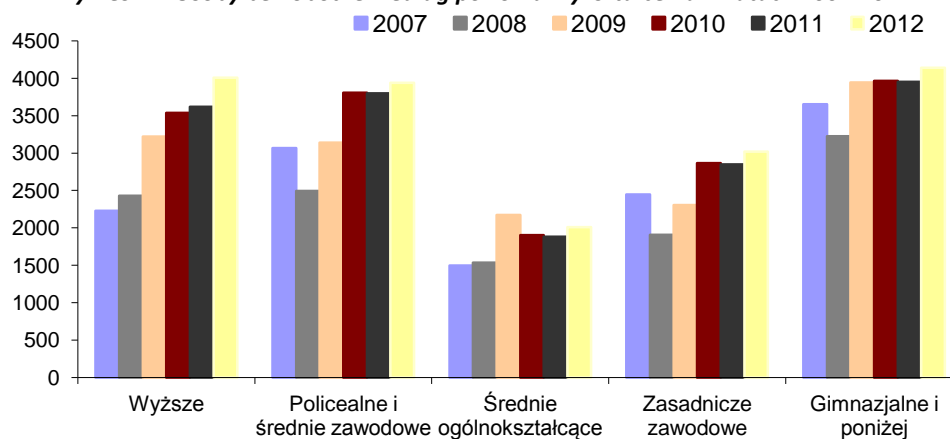
Wykres 13. Liczba osób bezrobotnych w latach 2007-2012.

Źródło: Opracowanie własne MUP w Lublinie na podstawie danych ze strony www.stat.gov.pl.

W kontekście wykształcenia bezrobotnych mieszkańców Miasta Lublin w okresie lat 2008-2012 dostrzega się zmiany między danymi wejściowymi a wyjściowymi. Odnotowano w strukturze wykształcenia zwiększony o 2,5 punktu odsetek osób z wykształceniem wyższym (z 20,9% w 2008 r. na 23,4% w 2012 r.). Zwiększył się też o 1,5 punktu procentowego odsetek osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (z 21,5% w 2008 r. do 23,0% w 2012 r.) oraz odsetek osób posiadających ukończoną zasadniczą szkołę zawodową o 1,2% (z 16,4% w 2008r. do 17,6% w 2012r.). Natomiast wystąpiło zmniejszenie udziału procentowego osób posiadających wykształcenie na poziomie liceum ogólnokształcącego (z 13,2% w 2008 r. do 11,7% w 2012 r.) oraz osób posiadających ukończoną szkołę gimnazjalną i niższą (z 27,8% w 2008 r. do 24,2% w 2012 r.). Na przestrzeni lat 2008-2012 zaobserwowano tendencję stabilizacji poziomu struktury wykształcenia w odniesieniu do ostatnich trzech lat.

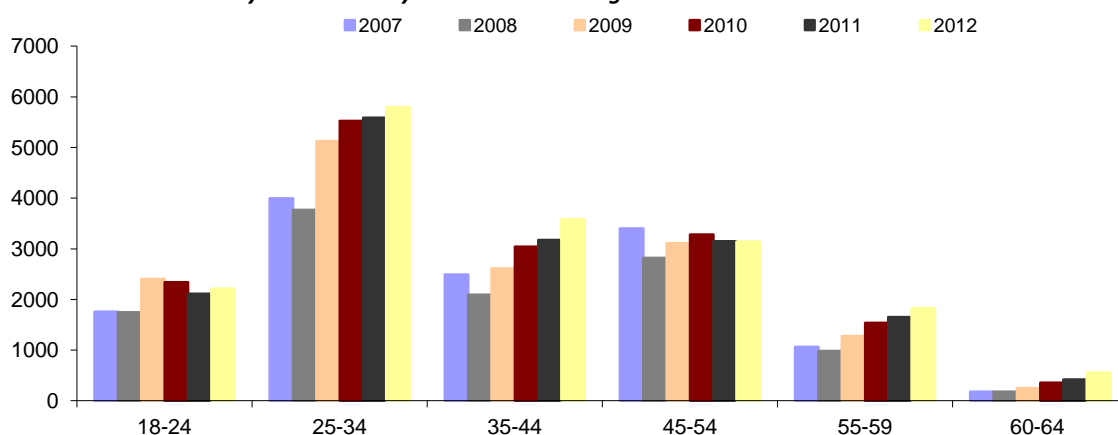
Wykres 14. Osoby bezrobotne według poziomu wykształcenia w latach 2007-2012.

Źródło: Opracowanie własne MUP w Lublinie na podstawie sprawozdania MPiPS-01.

Kolejnym kryterium istotnym dla diagnozy lokalnego rynku pracy jest wiek osób uznanych za bezrobotne. Analizując dane zawarte na wykresie nr 5 widać wyraźnie, że bezrobocie w przeszłości, jak i obecnie dotyczy w szczególności ludzi młodych od 18-34 roku życia. Osoby te stanowiły prawie połowę bezrobotnych przez cały diagnozowany okres. Jednocześnie należałoby podkreślić, że liczba bezrobotnych z przedziału wiekowego od 25 do 34 lat systematycznie wzrastała i w 2012 roku wynosiła 5.797 osób. Natomiast malała liczba osób w wieku do 24 roku życia. Systematycznie rosła również liczba osób powyżej 50 roku życia. W 2007 roku osoby te stanowiły 9,6% - 1.242 osoby bezrobotne podczas, gdy w 2012 roku ich liczba wzrosła do 14% - 2.392 osoby.

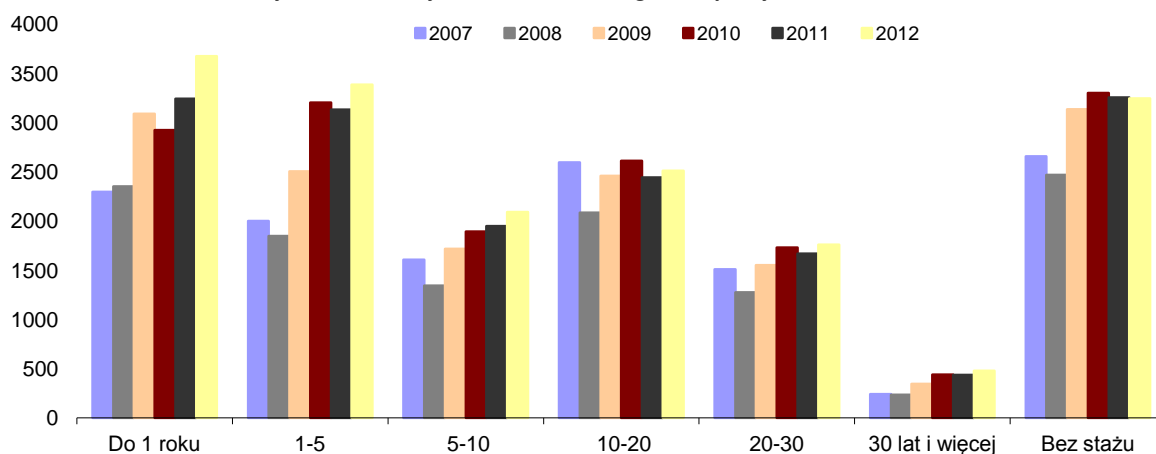
Wykres 15. Osoby bezrobotne według wieku w latach 2007-2012.

Źródło: Opracowanie własne MUP w Lublinie na podstawie sprawozdania MPiPS-01.

W okresie objętym diagnozą najwięcej osób bezrobotnych posiadało staż pracy do 1 roku. Od 2007 roku liczba bezrobotnych systematycznie wzrastała z 2.293 do 2.669 osób w 2012 roku. Odsetek osób nie posiadających stażu pracy w latach 2007-2012 wahał się w granicach 18,9% -21,3%.

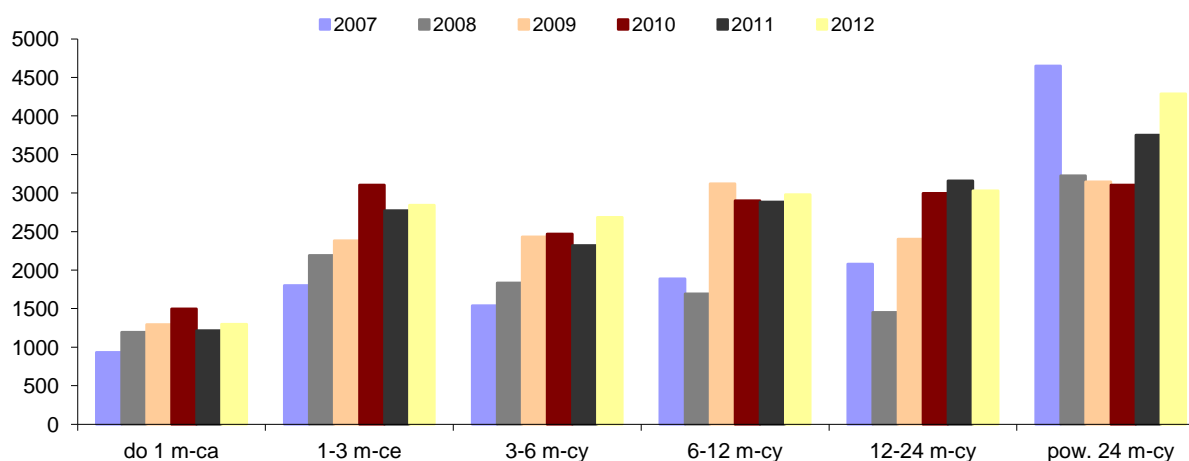
Wykres 16. Osoby bezrobotne według stażu pracy w latach 2007-2012.

Źródło: Opracowanie własne MUP w Lublinie na podstawie sprawozdania MPiPS-01.

Charakteryzując strukturę bezrobocia w Mieście Lublin należy zwrócić uwagę na udział osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Okazuje się, że jedną z zauważalnych cech rynku pracy Lublina jest długotrwale bezrobocie, czyli pozostawanie w rejestrze MUP w Lublinie łącznie przez okres powyżej 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. W końcu grudnia 2012 roku liczba długotrwale bezrobotnych pozostających w bazie MUP Lublinie wynosiła 7.318 osób (tj. 42,7%). Osoby długotrwale bezrobotne z Lublina, są to osoby w około 30% posiadające wykształcenie gimnazjalne i poniżej. Natomiast wykształcenie wyższe w końcu 2012 roku posiadało 18% bezrobotnych długotrwale. Najmniej w ewidencji MUP w Lublinie pozostawało osób bezrobotnych do 1 m-ca. Duży odsetek (ok. 20%) stanowią osoby nie posiadające jakiegokolwiek stażu pracy. W diagnozowanym okresie odsetek tych osób wahał się w granicach 18,9 % - 21,3%. Analizując problem długotrwałego bezrobocia nie można zauważyć zmian w populacji osób pozostających bez pracy ponad 24 miesiące. Po okresowym spadku w latach 2008-2010 liczby osób pozostających bez pracy ponad 24 miesiące, w 2011 r. wystąpił wzrost o ponad 600 osób. Na koniec grudnia 2012 roku liczba ta zwiększyła się o kolejne 537 osób. Tendencja ta była niekorzystna, świadcząca o utrwalaniu się długotrwałego bezrobocia wśród mieszkańców Lublina. Poniższy wykres ilustruje czas pozostawania bez pracy osób bezrobotnych zarejestrowanych w MUP w Lublinie w latach 2007-2012 wg przedziałów określonych statystyką publiczną.

Wykres 17. Osoby bezrobotne według czasu pozostawania bez pracy w latach 2007-2012.

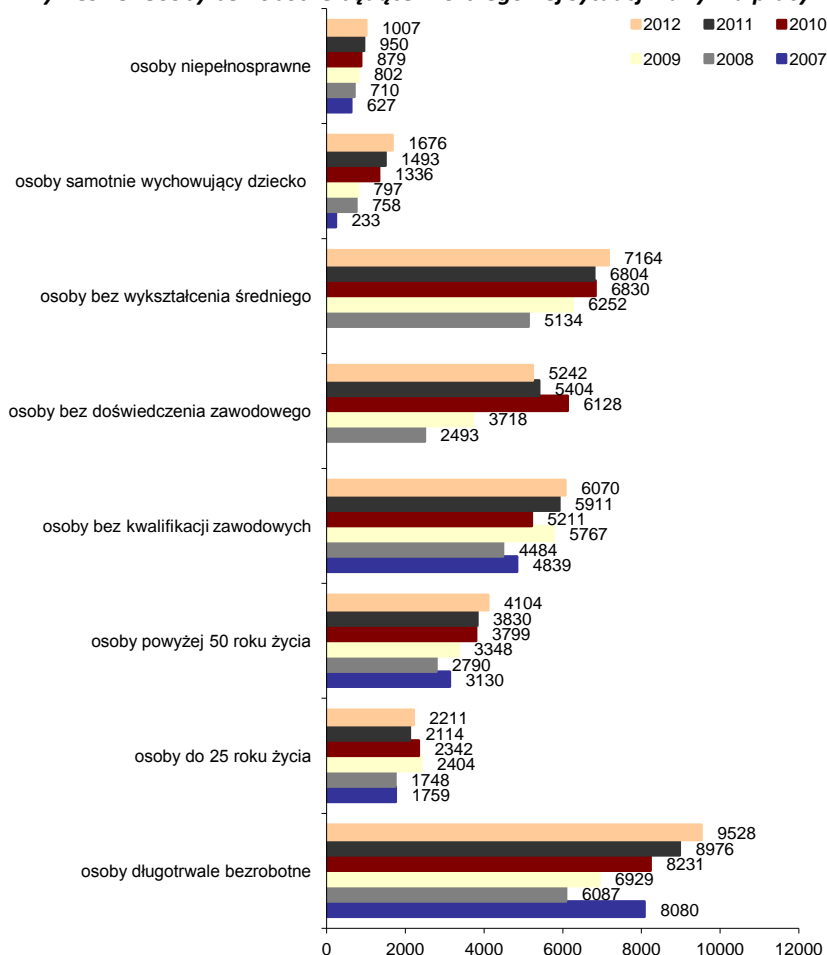

Źródło: Opracowanie własne MUP w Lublinie na podstawie sprawozdania MPiPS-01.

Opisane wyżej osoby długotrwale bezrobotne należą do jednej z kategorii ustawowo uznanych za znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Kolejną, co do wielkości,

grupę osób stanowią osoby bez wykształcenia średniego. Liczba osób bezrobotnych, na przestrzeni badanego okresu, wzrosła z poziomu 5.134 osób w 2008 roku do 7.164 osób w 2012 roku. Trzecią, co do wielkości grupę osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, stanowią osoby bez kwalifikacji zawodowych. Najwyższą liczbę – 6.070 osób bezrobotnych z tej grupy odnotowano w 2012 roku, natomiast najniższą w 2007 roku - 4.839 osób bezrobotnych. Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego stanowią kolejną grupę w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Liczba bezrobotnych wzrosła z poziomu 2.493 osób w 2008 roku do 6.128 osób bezrobotnych w 2010 roku, a następnie zmniejszyła się i w końcu 2012 roku wynosiła 5.242 osoby bezrobotne. Osoby powyżej 50 roku życia stanowią ok. 30% osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Natomiast osoby młode do 25 roku życia stanowią ok. 20 % osób uznanych przez ustawę za znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Należy podkreślić, iż osoba bezrobotna znajdująca się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, może być zakwalifikowana do kilku kategorii jednocześnie.

Wykres 18. Osoby bezrobotne będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy w latach 2007-2012.

Źródło: Opracowanie własne MUP w Lublinie na podstawie sprawozdania MPiPS-01.

Reasumując należy stwierdzić, że:

- pod względem struktury lubelskie bezrobocie od kilku lat cechuje się raczej stabilnością, choć w niektórych obszarach występuje niska zmienność;
- występuje bardzo wysoki odsetek osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy (prawie 90% ogółu);
- utrwała się w Lublinie długotrwałe bezrobocie (odsetek waha się w granicach 50-63% ogółu zarejestrowanych);
- występuje duża kumulacja jednostkowa powodów zaliczenia do kategorii osób z art. 49 (np. długotrwałość bezrobocia, niskie kwalifikacje, brak średniego wykształcenia, wiek);
- obserwuje się bezradność życiową spowodowaną długotrwałym lub pokoleniowym bezrobociem;
- kwalifikacje i umiejętności są nieadekwatne do potrzeb lokalnych pracodawców;
- nadal istnieje potrzeba wspierania przedsiębiorczości wśród osób bezrobotnych.

Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy w Mieście Lublin

Na koniec grudnia 2012 r. w ewidencji MUP w Lublinie pozostawało ogółem 1 261 osób niepełnosprawnych, z tego 1 007 osób bezrobotnych niepełnosprawnych i 254 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i nie pozostające w zatrudnieniu. Liczba niepełnosprawnych kobiet stanowiła 48,8% ogółu, tj. 492 osoby, natomiast kobiet niepełnosprawnych poszukujących pracy nie pozostających w zatrudnieniu na koniec grudnia 2012 r. było 100. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w końcu grudnia 2012 roku stanowiły **7,2%** ogółu osób będących w ewidencji MUP w Lublinie.

Poziom wykształcenia niepełnosprawnych bezrobotnych różni się od poziomu wykształcenia niepełnosprawnych poszukujących pracy. Analizując wykształcenie niepełnosprawnych bezrobotnych można stwierdzić, że większość posiada wykształcenie podstawowe lub nieukończone podstawowe – 30,6% (tj. 308 osób). Tylko niewielka część z nich posiada wykształcenie wyższe (w roku 2012 10,2%, tj. 103 osoby). Natomiast wśród niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu największy odsetek osób jest z wykształceniem wyższym – 32,3%, tj. 82 osoby.

Analizując strukturę wieku niepełnosprawnych bezrobotnych można stwierdzić, że w analizowanym okresie największą grupę stanowiły osoby w przedziale 45-54 lata (39,8% ogółu niepełnosprawnych bezrobotnych). Najwięcej osób niepełnosprawnych poszukujących pracy odnotowano w przedziale wiekowym 25-34 lata (24,4%). Osoby z lekkim stopniem

niepełnosprawności wśród zarejestrowanych osób niepełnosprawnych stanowiły 67,7%, zaś wśród poszukujących pracy, najliczniejszą grupą były osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (58,7%).

Widoczne są wyraźne różnice w udziale osób z różnymi niepełnosprawnościami wśród osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Udział osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności wśród zarejestrowanych bezrobotnych to 1,3%, wśród poszukujących pracy - 16,5%, ze stopniem umiarkowanym wśród bezrobotnych – 20,2%, wśród poszukujących pracy 58,7%, ze stopniem lekkim wśród bezrobotnych - 78,5%, a wśród poszukujących pracy – 24,8%.

Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, w szczególności długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie

Istotnym dla diagnozy lokalnego rynku pracy jest dostrzeżenie jego gospodarczej specyfiki. Analiza ofert pracy zgłaszanych do MUP w Lublinie wskazuje, iż lubelski rynek pracy jest rynkiem usług i handlu. Każdego roku najwięcej (ok. 20%) ofert pracy zgłoszonych było z sekcji PKD *handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle*. Natomiast analiza osób bezrobotnych wg zawodów pokazuje, iż najwięcej bezrobotnych stanowiły osoby z piątej wielkiej grupy zawodowej tj. pracownicy usług osobistych i sprzedawcy, którzy stanowili ok. ¼ wszystkich bezrobotnych. Kobiety stanowiły ponad 30% tej grupy. Jednocześnie należy stwierdzić, iż najwięcej osób bezrobotnych świadczyło pracę w handlu hurtowym i detalicznym, co stanowiło ok. 16% ogółu napływu w analizowanym okresie.

Miejski Urząd Pracy w Lublinie obejmuje usługami i instrumentami rynku pracy osoby bezrobotne w sposób kompleksowy i zindywidualizowany. W 2012 roku Indywidualnym Planem Działania zostało objętych **3 750** osób długotrwale bezrobotnych. Poprzez organizację szkoleń z zakresu umiejętności poszukiwania pracy i zajęć aktywizacyjnych, Urząd wspiera bezrobotnych w poszukiwaniu zatrudnienia. W 2012 roku w szkoleniach z zakresu umiejętności poszukiwania pracy i zajęciach aktywizacyjnych uczestniczyło 214 osób długotrwale bezrobotnych. W ramach poradnictwa zawodowego doradcy zawodowi świadczą indywidualne porady dotyczące predyspozycji zawodowych, planowania ścieżki zawodowej lub edukacyjnej, metod i technik poszukiwania pracy, zdobycia wiedzy o rodzajach działań rekrutacyjnych.

W 2012 roku 539 osób długotrwale bezrobotnych rozpoczęło udział w stażu, 245 osób w pracach społecznie użytecznych, jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej otrzymało 153 osoby. Prace interwencyjne rozpoczęło 44 osoby, zaś 27 osób podjęło pracę w ramach refundacji kosztów zatrudnienia bezrobotnego na wyposażonym stanowisku pracy. Kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniu podnosiło 127 osób długotrwale bezrobotnych. Blisko **2 100** osób długotrwale bezrobotnych podjęło zatrudnienie.

W 2012 roku w celu aktywizacji społeczno – zawodowej kobiet długotrwale bezrobotnych, MUP w Lublinie realizował Program Specjalny *Liga Aktywnych Kobiet* kierowany do kobiet długotrwale bezrobotnych posiadających zawód uzyskany na podstawie wykształcenia zasadniczego zawodowego lub średniego, do których zastosowane dotychczas usługi i instrumenty rynku pracy nie przyniosły efektu zatrudnieniowego. Kobiety objęto kompleksowym wsparciem w zakresie poradnictwa zawodowego, szkoleń zawodowych, staży i pośrednictwa pracy.

Uwzględniając potrzeby osób bezrobotnych i pracodawców, Miasto organizowało Targi Pracy, w których wzięło udział ponad 130 wystawców (pracodawców i instytucji rynku pracy) z terenu miasta i województw ościennych. Wystawcy dysponowali ponad 1000 miejsc pracy w różnych zawodach i specjalnościach, przede wszystkim z branż: handlowej, usługowej, budowlanej, finansowej. Imprezę odwiedziło ok. 7000 osób.

W celu zapobiegania długotrwałemu bezrobociu Miejski Urząd Pracy w Lublinie zorganizował „Dzień Kariery 2012” w ramach Ogólnopolskiego Tygodnia Kariery pod hasłem „Praca: zawód czy kompetencje”. Ideą przewodnią Dnia Kariery było zapoznanie się uczestników z tzw. "żywym zawodem”, czyli z czynnościami zawodowymi związanymi z istotą danego stanowiska pracy. Wśród 34 wystawców swoją ofertę prezentowały: szkoły techniczne, zawodowe, biura karier wyższych uczelni, instytucje szkoleniowe oraz urzędy pracy. Aktywizacją zawodową osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych zajmują się również agencje zatrudnienia. Na terenie miasta Lublina działa aktywnie ok. 70 takich instytucji (dane na podstawie Krajowego Rejestru Agencji Zatrudnienia).

Niepełnosprawność

Problem niepełnosprawności dotyka znaczącej populacji mieszkańców Miasta Lublin. Liczba osób niepełnosprawnych, objętych pomocą na terenie Lublina, powiększa się systematycznie.

Pojawienie się w gronie rodzinnym osoby niepełnosprawnej pociąga za sobą zmianę w codziennym życiu. Wymusza na członkach rodziny konieczność świadczeń na rzecz osoby niepełnosprawnej, a często nakłada na nich odpowiedzialność za ich los. Kiedy w rodzinie pojawia się dziecko niepełnosprawne, odpowiedzialność spada na dorosłych członków rodziny, to oni w zdecydowanej mierze świadczą usługi. Niepełnosprawność dziecka staje się problemem całej rodziny i w sposób istotny zmienia jej funkcjonowanie.

Problemy rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym można podzielić na dwie kategorie:

- **wewnętrzne** (pojawiające się w rodzinie): trudności finansowe, zaburzenia w realizacji podstawowych funkcji rodziny, wzrost liczby sytuacji ocenianych, jako trudne, polaryzację postaw wobec dziecka (od odrzucenia po wyręczenie w najdrobniejszych czynnościach), częste konflikty i nieporozumienia, w wielu przypadkach rozpad rodziny,
- **zewnętrzne** (których źródłem jest otoczenie rodziny): bariery społeczne, architektoniczne i komunikacyjne, utrudniony dostęp do specjalistycznej opieki i instytucji zajmujących się wsparciem rodziny, stereotypowe postawy społeczne.

Brak jest aktualnych danych dotyczących liczby osób niepełnosprawnych. Z danych statystycznych, przedstawionych w „Raporcie z wyników spisów powszechnych” w Lublinie w 2002 roku było 61,8 tys. osób niepełnosprawnych, w tym niepełnosprawnych prawnie - 54 tys. osób, a biologicznie 7,7 tys. osób. Wśród lublinian 45 % osób niepełnosprawnych, to mężczyźni. Dzieci niepełnosprawnych ogółem w roku 2002 roku było 1 600, w tym prawnie orzeczonych 1 100, biologicznie – 499.”

Nie można w tym miejscu przedstawić danych z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań z 2011 roku, ponieważ GUS w swojej publikacji z lipca 2012 roku zwraca uwagę, że uzyskane dane są wysoce niedoszacowane (blisko 1,5 mln. respondentów w związku z dobrowolnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności odmówiło udzielenia odpowiedzi).

Liczba osób niepełnosprawnych sukcesywnie rośnie. Niepełnosprawność prawną, zarejestrowaną w statystykach Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności dotyczy z roku na rok coraz większej liczby mieszkańców Lublina. W roku 2012 orzeczonych zostało 5 669 osób dorosłych, z czego po raz pierwszy 2 851: 835 osób o znacznym stopniu, 1 128 osób o umiarkowanym stopniu oraz 888 osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności. Dane te wykazują wzrost wydanych orzeczeń po raz pierwszy w porównaniu z rokiem ubiegłym.

- liczba orzeczeń wydawanych osobom po 60 r. ż – 1759 (31%)

- liczba orzekanych osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo – 1118 osób (19,72 %)
- liczba orzekanych osób z wyższym wykształceniem - 812 (14,32 %)
- liczba wydanych orzeczeń dla osób przed 16 r.ż. - 676, w tym 319 po raz pierwszy.

Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie w 2012 r. wydał 1294 karty parkingowe oraz 2228 legitymacji osoby niepełnosprawnej.

Warunkiem umożliwiającym osobom niepełnosprawnym pełne korzystanie ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności jest zapewnienie dostępności środowiska fizycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, dostępu do opieki zdrowotnej i edukacji, zatrudnienia oraz do informacji i środków komunikacji. Jednym z działań realizowanych przez Miasto w tym zakresie było wprowadzenie usługi asystenta osoby niepełnosprawnej od dnia 21 sierpnia 2012 r. w ramach kontraktów socjalnych. Świadczeniem usług asystenta objęto 32 osoby w zakresie dostosowanym do ich indywidualnych potrzeb. Kolejnym krokiem było przeszkolenie 20 osób w projekcie „Szkolenie dla kandydatów na asystenta osoby niepełnosprawnej”.

W Urzędzie Miasta Lublin funkcjonuje **Biuro ds. osób niepełnosprawnych** oraz powołany Pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin ds. Osób Niepełnosprawnych. Biuro realizuje wiele działań na rzecz osób niepełnosprawnych, m.in.:

1. Inicjowanie i opracowywanie programów służących poprawie warunków życia i integracji społecznej osób niepełnosprawnych.
2. Inicjowanie i koordynowanie zadań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności i barier utrudniających osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie w społeczeństwie.
3. Opracowywanie projektów i programów na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz przygotowywanie wniosków o pozyskiwanie środków pozabudżetowych na realizację tych zadań.

Ponadto w Biurze d/s Osób Niepełnosprawnych Ośrodka Informacji Osób Niepełnosprawnych udzielane są porady dotyczące możliwości uzyskania różnych form usług i wsparcia, w tym finansowego, rzeczowego, psychologicznego i prawnego. W 2011 roku udzielono 5608 porad, w tym 186 przez specjalistów, zaś w 2012 roku 6817 porad, w tym 288 przez specjalistów. Osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom udzielają także informacji pracownicy socjalni oraz doradca ds. osób niepełnosprawnych w ramach Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie.

Miasto Lublin zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia: przedszkola, szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej. Oferta szkół i placówek jest dostosowana do różnego typu niepełnosprawności, w tym dla słabo widzących i słabo słyszących, niesłyszących, osób z upośledzeniem w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym, dzieci i młodzieży z zaburzeniami zachowania i autyzmem.

Lublin jest miastem akademickim. Na lubelskich uczelniach studiuje niepełnosprawni studenci – zarówno mieszkańcy naszego miasta, jak i pochodzący z innych miejscowości.

W roku akademickim 2012/2013 na lubelskich uczelniach studiowało 1307 studentów z niepełnosprawnością. W odpowiedzi na ich potrzeby Miasto Lublin realizuje program „Aktywny samorząd” wspierający proces kształcenia osób niepełnosprawnych.

Ważnymi partnerami Miasta w realizacji działań na rzecz tej grupy mieszkańców są organizacje pozarządowe, które podejmują się wykonywania zadań publicznych, dzięki którym spełniają swoje statutowe cele. Prowadzą szerokie działania mające na celu kompleksowe wsparcie osób niepełnosprawnych: od prowadzenia poradnictwa i udzielanie pomocy w codziennym funkcjonowaniu, po prowadzenie systematycznej i profesjonalnej rehabilitacji. Osoby niepełnosprawne otrzymują wsparcie organizacji pozarządowych świadczących różnego rodzaju pomoc w ramach realizowanych przez nie projektów. Pomoc ta jest oferowana w postaci: usług Biura Karier, Agencji Zatrudnienia, wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i technicznego, organizacji turnusów rehabilitacyjnych, organizacji warsztatów szkoleniowo – rehabilitacyjnych. Miasto wspiera działalność statutową organizacji pozarządowych min. organizując konkursy na zadania zlecane do realizacji organizacjom pozarządowym oraz wspierające je środkami PFRON w ramach zadań wynikających z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Seniorzy

Jak opisywano we wcześniejszej części dokumentu, w Lublinie mieszka ok. 18,75% ludności w wieku emerytalnym. Wśród tej grupy mieszkańców, aż 69% stanowią kobiety.

Jak wskazuje diagnoza¹² sytuacji seniorów osoby starsze borykają się z wieloma problemami. Za najczęstsze uważa się: choroby, samotność, niepełnosprawność, brak opieki ze strony rodziny i ubóstwo. Wśród ankietowanych dominowały osoby, które miały problemy z wykonywaniem niektórych codziennych czynności (71,2%). Utrudnienia doświadczane przez

---

¹² Na podstawie diagnozy „Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015”

osoby objęte badaniem dotyczą praktycznie wszystkich sfer życia, generalnie wiążą się z aktywnością w lokalnej społeczności oraz z wykonywaniem codziennych obowiązków. Doświadczane trudności sprawiają, że ankietowani zmuszeni byli korzystać z pomocy osób trzecich. Częstotliwość korzystania z takiej pomocy jest bardzo wysoka. Ponad połowa badanych potrzebuje jej codziennie lub kilka razy w tygodniu.

W czerwcu 2011 roku na terenie Miasta Lublin zostały przeprowadzone badania wśród mieszkańców, którzy utożsamiają się z osobą „seniora”.¹³ Badanie miało na celu poznanie opinii samych zainteresowanych na temat oferty usług dla osób w wieku starszym na terenie Miasta Lublin.

Najliczniej reprezentatywną grupą wiekową wśród respondentów były osoby pomiędzy 71 a 75 rokiem życia. Ta grupa stanowiła 58% badanych.

Wśród badanych dominowały osoby posiadające wykształcenie średnie. Respondenci w tej grupie wiekowej stanowili 68% badanych. Osoby z wykształceniem wyższym stanowiły niewielki odsetek, jedynie 8% badanych, z wykształceniem zawodowym – 19% badanych, najmniej, bo jedynie 5% stanowili respondenci z wykształceniem podstawowym.

Badana grupa seniorów w przeważającej części uprawniona jest do świadczeń emerytalno - rentowych z systemu ubezpieczeń społecznych. Ponad 88% badanych wskazało, że utrzymuje się z własnej emerytury, 8% otrzymuje świadczenia rentowe, 4% wskazuje inne źródła dochodu (w tym pracę, świadczenia pomocy społecznej). Wysokość dochodów w badanej grupie kształtuje się następująco:

- 6% - wskazuje dochody poniżej 1000 zł,
- 34% - wskazuje dochody na poziomie 1001 – 1500 zł,
- 48% - wskazuje dochody na poziomie 1501 – 2000 zł,
- 12% - wskazuje dochody powyżej 2000 zł.

Badaną populację w znacznej części reprezentowały kobiety. Stanowiły one 62% badanych. Zróżnicowany natomiast jest stan cywilny badanej populacji:

- 38% - wskazuje wdowieństwo,
- 32% - określa się mianem osób samotnych, nie precyzując bliżej stanu cywilnego,
- 18% - deklaruje bycie w związku małżeńskim,

---

¹³ Badania ankietowe zostały przeprowadzone przez MOPR w Lublinie, przy współpracy Domów Pomocy Społecznej oraz współudziale organizacji pozarządowych. Badana populacja obejmowała 208 osób w wieku od 57 do 89 lat. Seniorzy reprezentowali wszystkie dzielnice Miasta. Badaniem objęto seniorów mieszkających w Lublinie, mieszkańców siedmiu lubelskich Domów Pomocy Społecznej oraz członków organizacji zrzeszającej najbardziej reprezentatywną grupę seniorów tj. Polskiego Związku Emerytów i Rencistów w Lublinie.

- 12% - deklaruje stan wolny.

Badanie obejmowało osiem głównych obszarów, w których seniorzy wskazywali znajomość zakresu usług i własny pogląd na temat ewentualnego korzystania z usług w tym obszarze.

Pierwszy obejmował sytuację bytową ze szczególnym uwzględnieniem mieszkalnictwa. Respondenci wskazali dużą znajomość różnych form mieszkalnictwa, w tym socjalnego dla osób starszych, chronionego, wspólnot mieszkaniowych, pensjonatów. Ponad połowa badanych deklarowała również chęć korzystania z takich form, co może mieć związek z procesem oszczędzania lub niewielkimi zasobami finansowymi, jakimi dysponują osoby w wieku starszym.

Kolejny aspekt, któremu poświęcono uwagę to zdrowie i sprawność fizyczna. Respondenci w bardzo wysokim stopniu (ok. 80%) wskazali znajomość usług diagnostycznych, jak i wspomagających sprawność zdrowotną, a niemal 90% deklarowało chęć korzystania z tego typu usług w formie nieodpłatnej, w placówce o zasięgu lokalnym. W wyniku badań dało się zaobserwować również bardzo wysokie zapotrzebowanie na usługi rehabilitacyjne oraz wszelkie rodzaje likwidacji barier utrudniających codzienne funkcjonowanie osobom dotkniętym dolegliwościami z powodu wieku i niepełnosprawności.

Usługi związane z opieką i pomocą w podstawowych czynnościach życiowych, stanowiły trzeci blok tematyczny w prowadzonych badaniach. Poziom znajomości tego rodzaju usług oraz zapotrzebowanie środowiska seniorów były bardzo wysokie. Ponad 70% badanych wykazywało chęć korzystania z tego typu usług. Największe zainteresowanie seniorów budziły usługi sprzątania, usługi pralnicze, kulinarne – gotowania i/lub dowozu posiłków oraz ogólnie definiowane usługi opiekuńcze. W tym obszarze pojawił się też wyraźnie aspekt wspierania bezpośrednio osób starszych oraz wspierania rodziny w opiece i pielęgnacji seniorów.

W badaniu prowadzonym wśród lubelskich seniorów nie zabrakło aspektów pomocy instytucjonalnej, czyli oferty dziennych ośrodków wsparcia oraz domów pomocy społecznej, świadczących całodobowe usługi bytowe i opiekuńcze. Znajomością tego zakresu usług wykazało się ponad 60% badanych, zaś niemal 100% badanych zadeklarowało chęć korzystania z tej formy usług, w sytuacji gdyby zachodziła taka potrzeba.

Jednym z kolejnych zagadnień, w ramach prowadzonych badań, było poczucie bezpieczeństwa seniorów. Tu również pojawił się wyraźnie problem oczekiwania na likwidację barier zewnętrznych, stanowiących zagrożenie dla życia codziennego seniorów. Obejmowało ono oczekiwanie powszechnego dostępu do systemów wspomagania orientacji

w otoczeniu, dostępu do sieci alarmowych (np. wczesnego ostrzegania w przypadku zagrożenia gazem) oraz dostępu do usług w formie porad prawnych, informacyjnych (np. przygotowanie do roli emeryta), poradnictwa rodzinnego itp.

Badane zagadnienia obejmowały także rekreację i rozwój zainteresowań seniorów. W rezultacie uzyskanych opinii można stwierdzić, że środowisko seniorów doskonale zna ofertę usługową w tym obszarze, ale deklarację korzystania z niej postrzega dość specyficznie. Duże zainteresowanie seniorów wzbudza oferta kulturalna (dostęp do kin, teatru), edukacyjna np. spotkania z ciekawymi ludźmi, Uniwersytet Trzeciego Wieku itp. Zdecydowanie mniejsze zainteresowanie przejawiają seniorzy wobec zajęć sportowych, ruchowych, wymagających pewnego wysiłku. Na poziomie ok. 60% badanych występuje zapotrzebowanie na usługi edukacyjne w zakresie technologii informatycznych oraz naukę języków obcych.

Bardzo wysoki stopień zaangażowania przejawiają osoby starsze w działaniach na rzecz innych, w tym na rzecz edukacji młodzieży, pracy w grupach i organizacjach doradczych w strukturach samorządowych oraz wszelkich inicjatywach na rzecz Miasta.

Seniorzy są grupą społeczną pozostającą w kręgu szczególnego zainteresowania polityki społecznej prowadzonej przez władze Miasta Lublin szczególnie, jeśli przy pomocy własnych starań i możliwości nie są w stanie samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb.

Po rozpoznaniu posiadanych zasobów, należy stwierdzić, że oferta usługowa dla osób wymagających wsparcia w czynnościach życia codziennego na terenie Miasta jest ofertą dość szeroką i powszechnie dostępną dla mieszkańców Miasta. Należy podkreślić, iż w oparciu o rozpoznane potrzeby, podjęto efektywne działania i sukcesywnie, począwszy od października 2011 roku, rozpoczęły swoją działalność trzy nowe Centra Dziennego Pobytu dla Seniorów – w Dzielnicy Czechów, w Dzielnicy Tatary i w Dzielnicy Bronowice oraz Klub Seniora w Dzielnicy Ponikwoda. Tym samym liczba ośrodków wsparcia oferujących codzienne formy wsparcia dla seniorów w naszym mieście zwiększyła się do 11.

W wyniku podjętych działań, Seniorzy w Lublinie mają większą możliwość wyrażania swoich opinii i przekazywania wniosków w sprawach dotyczących kluczowych sfer ich życia, dzięki pracy Pełnomocnika Prezydenta Miasta Lublin ds. Seniorów i Społecznej Rady Seniorów Miasta Lublin.

Problem przemocy

Przemoc, według definicji opracowanej przez Światową Organizację Zdrowia, to „każde zamierzone i niezamierzone działanie osoby, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój psychiczny lub psychospołeczny drugiego człowieka”.

W roku 2012 przeprowadzono badanie pn. ”Zjawisko przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Miasta Lublin”¹⁴, którego głównym celem był pomiar natężenia zjawiska przemocy rodzinnej oraz związanych z nim problemów. Z przeprowadzonych badań wynika, że 82% badanych osób spotkało się z przemocą domową. Najczęstszymi ofiarami przemocy, według respondentów są dzieci – 56% ankietowanych udzieliło takiej odpowiedzi, na drugim miejscu wymieniono kobiety. Badaniu poddano występowanie czterech form przemocy rodzinnej: fizyczną, psychiczną, seksualną i ekonomiczną. Wyniki badań pokazały, że przemoc występuje w co trzeciej rodzinie, zamieszkującej Lublin. Najczęściej jest to przemoc psychiczna (31,51%), następnie fizyczna (29,89%), później ekonomiczna (21,07%), a na końcu seksualna (2,24%). Należy jednak podkreślić, że występowanie przemocy rodzinnej w mieście Lublin, jest porównywalna ze średnimi w ogólnopolskiej populacji.

Podczas analizy badano też związki występowania przemocy z innymi problemami. Analiza odpowiedzi respondentów pokazała, że najczęściej z przemocą współistnieje problem alkoholowy, zaraz potem używanie narkotyków, następnie penalizacja, ubóstwo oraz samotne wychowywanie dzieci przez matkę lub ojca.

W trakcie badań porównano również średni wskaźnik przemocy rodzinnej w Lublinie w latach: 2006 (8,07), 2009 (8,26) i 2012 (8,47). Wskazuje to minimalny wzrost wskaźnika, co świadczy o tym, iż skala zjawiska przemocy w rodzinie w Lublinie utrzymuje się na podobnym poziomie na przestrzeni ostatnich lat. Miasto zwraca szczególną uwagę na jakość realizowanych działań profilaktycznych i pomocowych, w opinii badanych osób aż 76% pozytywnie oceniło skuteczność działań instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie (z tego 61% dobrze, a 15% bardzo dobrze).

Ze względu na przemoc w rodzinie w roku 2012 z pomocy MOPR skorzystało 471 rodzin, co stanowiło 4% ogółu rodzin objętych pomocą społeczną.

Przeprowadzone badania pokazały, że zjawisko przemocy jest jednym z poważnych problemów dotyczących mieszkańców naszego miasta. Na uwagę zasługuje natomiast fakt, iż wzrasta liczba ujawnianych przypadków przemocy domowej, wzrasta też liczba

---

¹⁴ Badanie wykonał dr Ireneusz Siudem, na zlecenie oraz ze środków Urzędu Miasta Lublin w okresie od października do grudnia 2012 roku.

zgłaszających się o pomoc osób krzywdzonych oraz podejmujących działania korekcyjne sprawców przemocy. Świadczy to o dobrym kierunku podejmowanych przez miasto działań w powyższym zakresie.

Znowelizowana w 2010 r. ustawa o Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie nałożyła na gminy obowiązek opracowania i realizacji programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz utworzenia Zespołu Interdyscyplinarnego. W myśl obowiązujących przepisów działający dotychczas system pomocy osobom doświadczającym przemocy został sformalizowany i w 2011r znalazł odzwierciedlenie w uchwalonym do realizacji Miejskim Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2015. W grudniu 2011 r. Prezydent Miasta Lublin na podstawie porozumień o współpracy z podmiotami strategicznymi w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie powołał 14 członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Prowadzona diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Lublina potwierdziła konieczność ujednolicenia systemu pomocy, a co się z tym wiąże zacieśniania współpracy między instytucjami pomocowymi. W skład zespołu weszli, zatem przedstawiciele: pomocy społecznej, policji, ochrony zdrowia, oświaty, prokuratury, sądu, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, organizacji pozarządowych, Centrum Interwencji Kryzysowej.

W 2012 roku Zespół Interdyscyplinarny odbył 18 posiedzeń. W ramach realizacji procedury „Niebieskie Karty” powołano 532 grupy robocze, które przeprowadziły 1 450 spotkań. Na posiedzenia grup roboczych zgłosiło się 437 osób, z czego 339 osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są ofiarami przemocy w rodzinie oraz 98 osób podejrzanych o stosowanie przemocy. Realizowany jest Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Lublinie 2011 – 2015.

Problem uzależnień

Do kategorii zjawisk generujących szereg negatywnych skutków społecznych, zarówno w wymiarze ogólnym jak i indywidualnym, zaliczyć należy problem uzależnień od alkoholu oraz substancji psychoaktywnych, w tym narkotyków. Problem uzależnień dotyka wielu osób dorosłych, niezależnie od płci, wykształcenia, pozycji zawodowej i ekonomicznej, ale także, co stanowi niepokojący wskaźnik, ludzi młodych, w tym studentów oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych i gimnazjów. Daje się zauważyć tendencja wzrostu liczby osób ryzykowanie spożywających alkohol i pijących szkodliwie. Istotny problem stanowi dość powszechne społeczne przyzwolenie na spożywanie alkoholu. W przypadku stosowania

substancji psychoaktywnych obowiązujące w Polsce przepisy prawa w tym zakresie w istotny sposób wpływają na ograniczenie tego negatywnego zjawiska.

Mając na względzie powyższą problematykę niezwykle ważne jest prowadzenie aktywnych działań mających na celu profilaktykę oraz ograniczenie negatywnych następstw nadużywania alkoholu i używania substancji psychoaktywnych. Działania te realizowane są w ramach uchwalanych corocznie Gminnych Programów Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Lublin. Istotnym atutem, zapewniającym dużą skuteczność oddziaływań profilaktycznych w stosunku do osób zagrożonych uzależnieniem oraz dzieci i młodzieży, a także członków ich rodzin, jest znaczna liczba realizatorów zadań, zajmujących się w sposób profesjonalny prowadzeniem działań wynikających z wyżej wymienionych Programów. Możemy do nich zaliczyć Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin, Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lublinie, Ośrodek Leczenia Uzależnień SP ZOZ w Lublinie, „MONAR” Poradnię Profilaktyki, Leczenia i Terapii Uzależnień w Lublinie i inne podmioty lecznicze, placówki oświatowe, jednostki pomocy społecznej, liczne organizacje pozarządowe, Policję, Straż Miejską Miasta Lublin.

Dominujące problemy społeczne osób objętych wsparciem pomocy społecznej.

W roku 2012 w Mieście Lublin, **23 551** osób zostało objętych wsparciem instytucji pomocy społecznej.

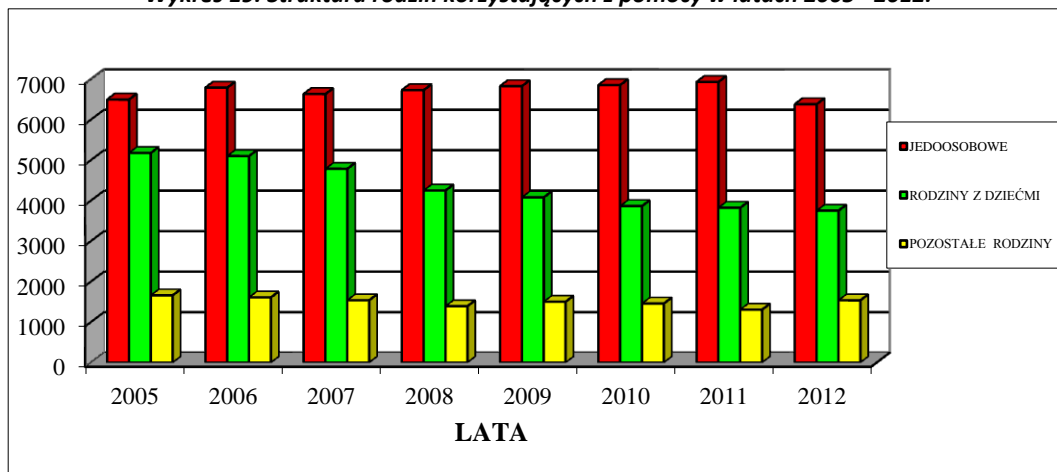
Z zestawienia liczby korzystających z pomocy społecznej z liczbą mieszkańców miasta (**347 678** – XII 2012 – Urząd Statystyczny) wynika, że co 14. mieszkaniec został objęty wsparciem pomocy społecznej w Mieście Lublin. W porównaniu do 2005 roku¹⁵ liczba środowisk objętych pomocą społeczną zmniejszyła się o **1 663** (w tym czasie liczba mieszkańców miasta zmniejszyła się o 6 400 osób).

Największy odsetek wśród nich stanowiły **osoby samotne** – ogółem było ich **54,7%**, czyli stanowili ponad połowę ogółu rodzin korzystających z pomocy. **Rodziny z dziećmi** stanowiły **32,1%**, natomiast najmniej liczną grupą były **rodziny bezdzietne** i stanowiły one tylko **13,2%** rodzin wspieranych przez pomoc społeczną.

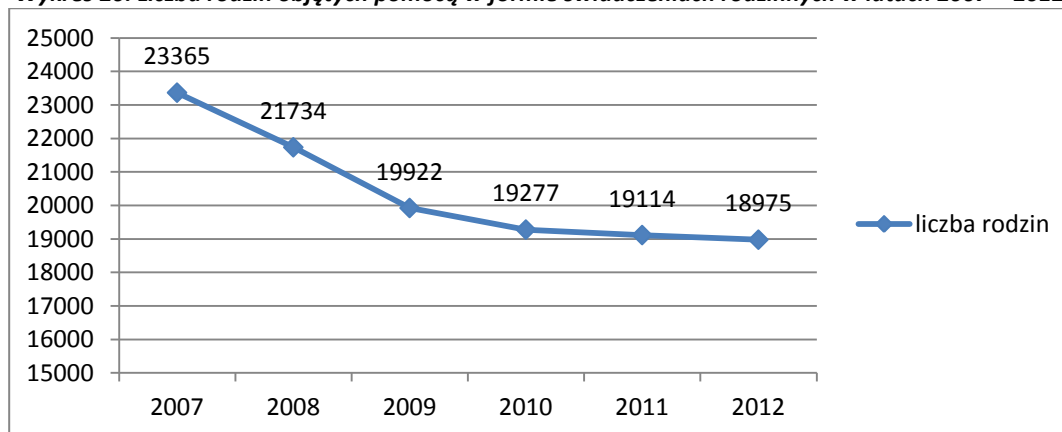
¹⁵ Rok 2005, to pierwszy rok realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 - 2013

Wykres 19. Struktura rodzin korzystających z pomocy w latach 2005– 2012.

Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

Wykres 20. Liczba rodzin objętych pomocą w formie świadczeń rodzinnych w latach 2007 – 2012.

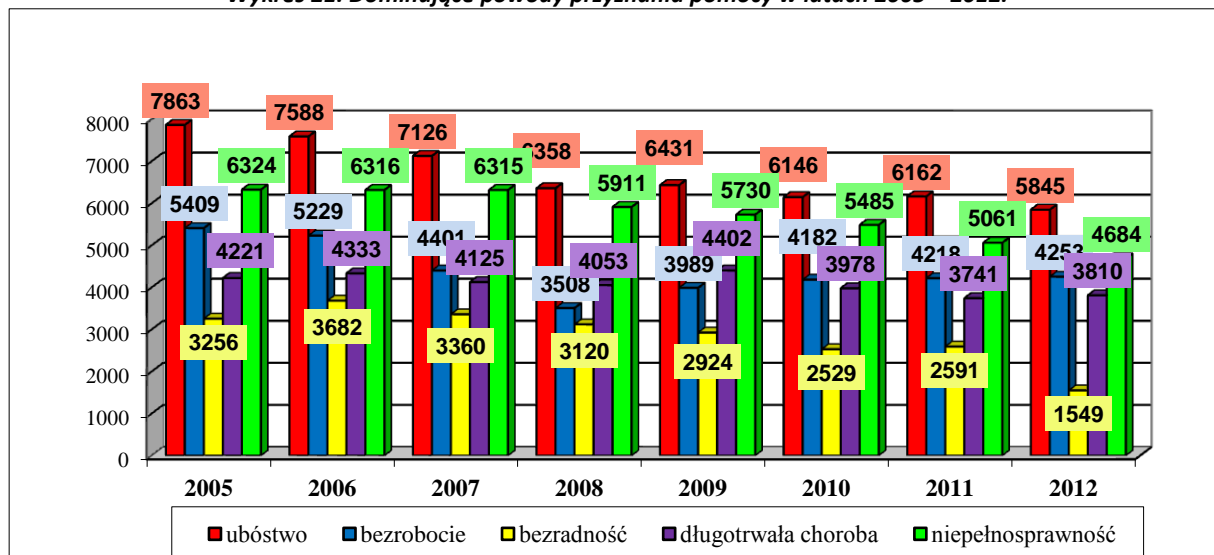
Źródło: Opracowanie własne MOPR w Lublinie

W przeciągu ostatnich 6 lat liczba rodzin lubelskich, objętych wsparciem w ramach systemu świadczeń rodzinnych, zmniejszyła się o 4 390.

Dominującym powodem przyznania pomocy finansowej mieszkańcom Miasta Lublin, w latach 2005 – 2012 było **ubóstwo**, na drugim miejscu znalazła się **niepełnosprawność**, na trzecim **bezrobocie**, dalej **długotrwała choroba**, na piątym zaś miejscu **bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego**.

Szczegółowy rozkład natężenia występowania dominujących powodów ubiegania się o pomoc Ośrodka w latach 2005 – 2012 przedstawia poniższy wykres:

Wykres 21. Dominujące powody przyznania pomocy w latach 2005 – 2012.

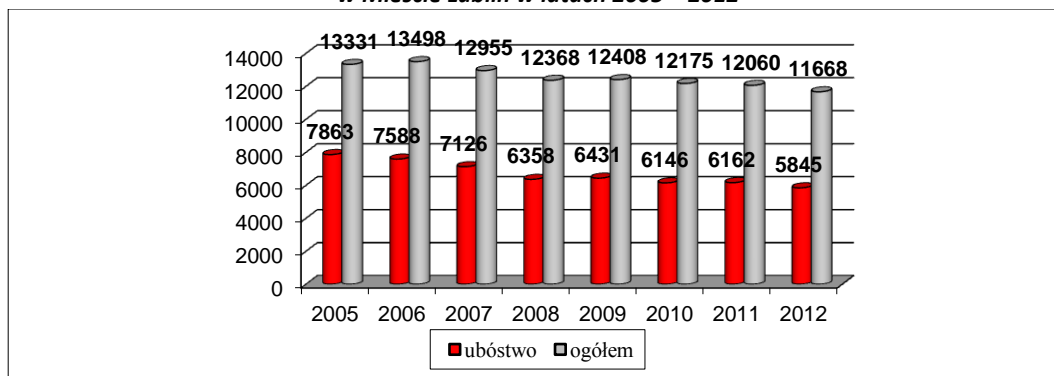

Źródło: Opracowanie własne MOPR

Dane przedstawione na powyższym wykresie pokazują, że przez cały analizowany okres ubóstwo było dominującą przesłanką ubiegania się o pomoc. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności w latach 2005 – 2012 zmniejszyła się o **1 640**. W latach 2009 - 2010 liczba klientów ubiegających się o pomoc z powodu bezrobocia pozostała na prawie niezmiennym poziomie (wzrost o 193 środowiska w porównaniu do roku 2009), zaś liczba rodzin ubiegających się o pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego spadła o kolejne 395 środowisk w porównaniu do 2009 roku, zaś w porównaniu do 2005 roku aż o **1 707** rodzin.

Ubóstwo jest zjawiskiem wielowymiarowym. Identyfikacja sfery ubóstwa jest jednym z najważniejszych, ale i najtrudniejszych zadań diagnostyki społecznej.

Wykres 22. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu ubóstwa a rodziny ogółem korzystające z pomocy w Mieście Lublin w latach 2005 – 2012

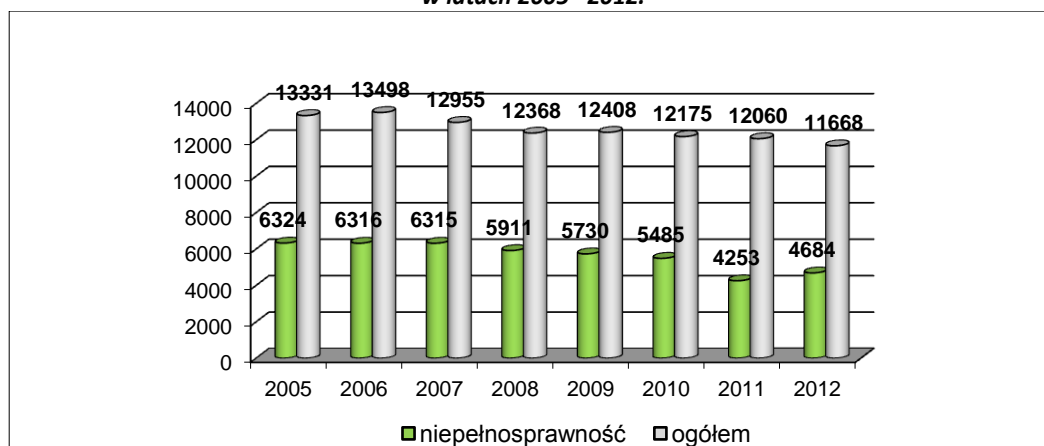
Źródło: Opracowanie własne MOPR

Działania zmierzające do ograniczenia zjawiska ubóstwa powinny być prowadzone wielopłaszczyznowo, we wzajemnej współpracy międzysektorowej. Jednym z istotnych działań jest rozbudzenie aktywności osób i rodzin dotkniętych tym problemem, poprzez zainteresowanie ich udziałem w gospodarce rynkowej, rozbudzenie potrzeby ustawicznego kształcenia, walkę z patologią i wykluczeniem społecznym a nade wszystko wzmacnianie i odbudowywanie roli rodziny. W tym celu konieczna wydaje się zmiana świadomości społecznej, wzmacnianie inicjatyw w zakresie kształtowania postaw i wychowania oraz stworzenia warunków komunikacji społecznej. Dlatego cenne są wszelkie inicjatywy ze strony miasta, które skupiają wokół wszystkie środowiska. Programy z zakresu polityki społecznej, jakie wdrażane są w Mieście Lublin, są dobrym kierunkiem i początkiem rozwoju społeczeństwa a co za tym idzie całego miasta.

Pomoc społeczna nastawiona jest przede wszystkim na zaspokojenie bieżących potrzeb rodzin: dofinansowanie do czynszu, opału, dożywianie dzieci. Jest to niewątpliwie bardzo istotne wsparcie w bieżącym funkcjonowaniu rodziny, jednak niewystarczające. Działania na rzecz walki z ubóstwem powinny być wielokierunkowe i podejmowane nie tylko w obszarze pomocy społecznej, ale także w szerszych sferach z zakresu polityki społecznej.

Niepełnosprawność jest drugim dominującym powodem ubiegania się o pomoc.

Wykres 23. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności a liczba rodzin ogółem w latach 2005– 2012.

Źródło: na podstawie sprawozdań MPIPS: Dział 4: powody przyznania pomocy.

Z danych zamieszczonych na powyższym wykresie wynika, że liczba osób korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności, w całym analizowanym okresie 2005 – 2012 stanowiła średnio 44,8% ogółu osób korzystających z pomocy.

Drugim wskaźnikiem świadczącym o natężeniu zjawiska niepełnosprawności w Lublinie jest liczba osób, które otrzymują zasiłki rodzinne w postaci: zasiłku

pielęgnacyjnego oraz świadczenia pielęgnacyjnego. Znaczącą liczbę wśród nich stanowią osoby, które otrzymują zasiłki pielęgnacyjne. W roku 2012 tę formę zasiłku **otrzymało 7 255 osób** i jest to po zasiłkach rodzinnych najliczniej wypłacane świadczenie. W stosunku do roku 2011 (**6 947** osób) liczba osób, którym wypłacono świadczenia wzrosła o **308**. Zasiłek pielęgnacyjny stanowi trzecie, co do wysokości ponoszonych wydatków świadczenie i zajmuje znaczące miejsce w strukturze wypłacanych świadczeń. W 2012 roku świadczenie pielęgnacyjne wypłacono **1 478** osobom oraz **1 154 osobom** świadczenia z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego.

Osoby niepełnosprawne mogą uzyskać pomoc określoną w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). MOPR realizuje zadania z zakresu rehabilitacji społecznej z ramienia Miasta Lublin. Dodatkowo w 2012 roku realizowano dwa nowe zadania: wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tj. dofinansowanie do usług tłumacza języka migowego oraz na podstawie umowy zawartej pomiędzy Prezydentem Miasta Lublin a Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych - pilotażowy program „Aktywny samorząd”.

Poniższa tabela przedstawia liczbę złożonych wniosków na poszczególne zadania ze środków PFRON oraz ilość rozpatrzonych pozytywnie.

Tabela 3. Liczba wniosków ogółem złożonych na poszczególne zadania ze środków PFRON oraz liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie w 2012 roku.

Lp.	Zadanie	Ilość wniosków	Rozpatrzone pozytywnie
1.	Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych dla osób niepełnosprawnych	2 122	1665
2.	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	126	92
3.	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym	3 607	3355
4.	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się dla osób niepełnosprawnych	814	295
5.	Tłumacz języka migowego i tłumacz - przewodnik	10	10
6.	Zadania zlecane fundacjom i organizacjom pozarządowym	54	23
7.	Realizacja pilotażowego programu „Aktywny samorząd”	177	99
8.	RAZEM	6 910	5 539

Źródło: Sprawozdanie opisowe z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2012 rok

W ramach realizowanego Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin, w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie ogłaszane są otwarte konkursy ofert zarówno ze środków Miasta Lublin, jak i ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Dzięki projektom

wspierającym działalność statutową lubelskich organizacji pozarządowych do środowiska osób z niepełnosprawnością trafia pomoc w postaci: rehabilitacji, edukacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej czy też integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem lokalnym.

Tabela 4. Liczba uczestników zadań w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008 – 2013”

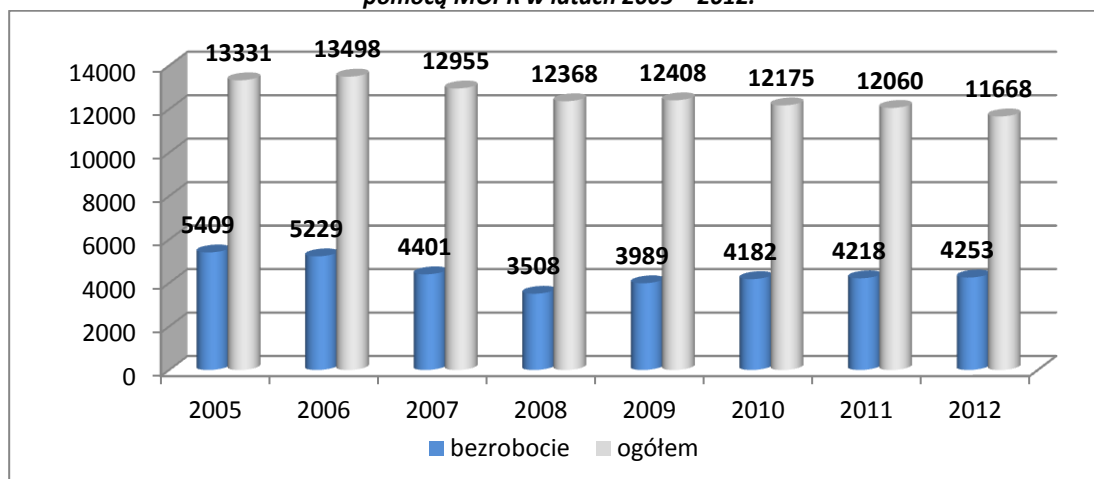
Lp.	Zadanie	Liczba uczestników
1.	Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach powstawania niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania	5 951
2.	Świadczenie poradnictwa dla osób niepełnosprawnych	736
3.	Prowadzenie edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	65
4.	Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi	104
5.	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych	135
6.	Integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami Lublina	685
7.	Realizacja programów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych	10 300
8.	Umożliwienie zdobycia nie zbędnego doświadczenia osobom niepełnosprawnym	32
9.	Udział Gminy Lublin – miasta na prawach powiatu w finansowaniu warsztatów terapii zajęciowej	270
Razem :		18 278

Źródło: Sprawozdanie opisowe z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie za 2012 rok

Należy podkreślić, że Miasto Lublin stwarza dla osób z niepełnosprawnością możliwość aktywnego udziału w procesie planowania działań ich bezpośrednio dotyczących, m. in. poprzez przeprowadzane konsultacje społeczne, jak i poprzez działalność Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin.

Kolejnym powodem ubiegania się o pomoc jest bezrobocie. Z danych przedstawionych na poniższym wykresie widać, że liczba bezrobotnych mieszkańców Miasta Lublin, korzystających z pomocy społecznej ulegała systematycznemu zmniejszeniu, wraz z liczbą ogólnej liczby korzystających z pomocy. W analizowanych latach liczba rodzin korzystających z pomocy zmniejszyła się o 1 663, zaś liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezrobocia zmniejszyła się o 1 156 i w roku 2012 stanowiła 36,5% ogółu korzystających z pomocy, podczas gdy w roku 2005 stanowili oni 40,6% klientów MOPR w Lublinie.

Wykres 24. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezrobocia w stosunku do ogólnej liczby rodzin objętych pomocą MOPR w latach 2005 – 2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MPIPS: Dział 4: powody przyznania pomocy

IV. ANALIZA SWOT

Poniżej zaprezentowano Analizę SWOT, będącego punktem wyjścia całego dokumentu Strategii. Analiza, której dokonano w odniesieniu do takich kwestii jak: poziom i jakość życia, rynek pracy, integracja społeczna i bezpieczeństwo socjalne i publiczne, wskazuje na zasoby i deficyty miasta, które systematycznie trzeba uzupełniać.

MOCNE STRONY

- Główny ośrodek kształcenia akademickiego w regionie, posiadający dużą liczbę szkół akademickich zarówno państwowych, jak i prywatnych, kształcących młodych ludzi w wielu dziedzinach naukowych, przyciągających swoją ofertą kształcenia również młodzież spoza miasta Lublin, w tym z zagranicy.
- Rozwinięta sieć placówek przedszkolnych, dobrze rozwinięta sieć szkół podstawowych i gimnazjów (stosunkowo niewielki odsetek uczniów ma drogę do szkoły dłuższą niż 3–4 km, która to odległość zobowiązuje gminę do zwrotu kosztów dojazdu dzieci do szkół) i zróżnicowana sieć szkół ponadgimnazjalnych, która obecnie daje absolwentom gimnazjów bardzo szerokie możliwości wyboru zarówno typu szkoły, jak również profilu kształcenia lub zawodu.
- Sieć poradni psychologiczno-pedagogicznych i specjalistycznych, które oferują pomoc dla uczniów i ich rodziców (a także wszechstronną opiekę, zwłaszcza dla uczniów z rodzin wymagających wsparcia wychowawczego) na terenie całego Miasta Lublin.
- Dobrze przygotowana kadra pedagogiczna szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, ustawicznie uzupełniająca swoje wykształcenie.
- Dobrze przygotowana kadra pedagogiczno – psychologiczna do pracy z osobami niepełnosprawnymi w różnym wieku.
- Istnienie dużej liczby instytucji kultury, posiadających bogatą ofertę różnorodnych imprez kulturalnych dla mieszkańców miasta.
- Duży odsetek (64%) społeczeństwa miasta w wieku produkcyjnym, którzy poprzez własną aktywność gospodarczą, mogą aktywnie działać na rzecz zwiększenia ilości miejsc pracy, a także przyczyniać się do poprawy jakości życia w mieście Lublin.
- Doświadczona, otwarta na podnoszenie swoich kwalifikacji zawodowych kadra służb społecznych.

- Działanie partnerstwa publiczno – społecznego (trójsektorowego) na rzecz lokalnej społeczności.
- Stopa bezrobocia osiągająca niższy poziom niż w województwie i w kraju.
- Wzrastająca liczba osób objętych różnymi formami aktywizacji zawodowej umożliwiającymi powrót na rynek pracy;
- Dobrze zdiagnozowana i rozpoznana sfera problemów społecznych.
- Duża liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych, które tworzą grupy wsparcia dla osób i rodzin z różnego rodzaju dysfunkcją, integrują środowiska oraz uzupełniają działania państwa i samorządu terytorialnego na rzecz grup narażonych na marginalizację i wykluczenie społeczne.
- Rozwijająca się strefa działań ekonomii społecznej.
- Duża ilość projektów współfinansowanych ze środków pozabudżetowych realizowana na rzecz potrzebujących mieszkańców miasta.
- Duża skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.
- Dobrze rozwinięta sieć placówek wsparcia dla dzieci, osób dorosłych, seniorów, a także dla grup ryzyka narażonych na wykluczenie społeczne.
- Stałe, sukcesywne podwyższanie standardu placówek opiekuńczo – wychowawczych.
- Doświadczona i wykształcona, stale doskonaląca się kadra pomocy społecznej, przygotowana zawodowo do wszechstronnego wspierania rodziny, w tym rehabilitacji kompleksowej dla osób niepełnosprawnych.
- Realizowanie lokalnych programów adresowanych, w tym w szczególności wspierających osoby niepełnosprawne, seniorów, rodziny i dzieci oraz jak również liczne programy profilaktyki prozdrowotnej obejmujące m.in. szczepienia i inne działania skierowane do dzieci, młodzieży i seniorów.
- Aktywnie działający Pełnomocnicy Prezydenta Miasta Lublin ds. Osób Niepełnosprawnych oraz ds. Seniorów.
- Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych reprezentująca interesy osób niepełnosprawnych w Mieście Lublin.
- Społeczna Rada ds. Seniorów reprezentująca interesy seniorów Miasta Lublin.
- Funkcjonujący od 2012 roku Zespół Interdyscyplinarny w zakresie ochrony przed przemocą w rodzinie, dzięki czemu prowadzone są skoordynowane działania wszystkich służb, jak również zwiększona skuteczność podejmowanych przez nie działań.

- Możliwość zapewnienia całodobowej pomocy interwencyjnej, psychologicznej oraz schronienia osobom w kryzysowych sytuacjach życiowych, wymagających natychmiastowego wsparcia, poprzez działalność Centrum interwencji Kryzysowej.
- Stowarzyszenia sportowe, posiadające ofertę dla mieszkańców w każdej grupie wiekowej. Szczególnie zaś dla dzieci i młodzieży – a przez to wpływające na budowanie nawyku aktywnego spędzania wolnego czasu.
- Rozwinięta sieć placówek publicznych i niepublicznych, posiadających kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia, umożliwiające mieszkańcom dogodne korzystanie z podstawowych usług medycznych, a także możliwość wyboru przez pacjenta lekarza rodzinnego i placówki, w której chce być leczony.
- Podejmowanie akcji profilaktycznych, mających na celu podnoszenie świadomości społeczeństwa na temat ewentualnych, grożących im niebezpieczeństw.
- Podejmowanie profilaktycznych akcji prozdrowotnych, mających na celu podnoszenie świadomości mieszkańców Lublina w zakresie zwiększania kontroli nad swoim zdrowiem poprzez podejmowanie wyborów i decyzji sprzyjających zdrowiu.
- Rozwijające się budownictwo mieszkalne.

SŁABE STRONY

- Niewystraszająca liczba podmiotów gospodarczych w porównaniu do innych części kraju.
- Utrzymująca się na wysokim poziomie liczba długotrwale bezrobotnych.
- Trudności na lokalnym rynku pracy, które są coraz dotkliwiej odczuwane, także wśród osób niepełnosprawnych, gotowych podjąć i kontynuować pracę zawodową.
- Niewystarczająca aktywność środowiska lokalnego na rzecz partycypacji w rozwiązywaniu problemów społecznych.
- Niewystarczająca baza całodobowych placówek dla osób niepełnosprawnych intelektualnie.
- Niewystarczający rozwój systemu usług asystencko – wspierających dla osób z różnymi niepełnosprawnościami.
- Zbyt mała liczba dzieci niepełnosprawnych objętych edukacją włączającą.
- Niewystarczający system wsparcia osób niepełnosprawnych w zakresie mieszkaniowym.
- Niewystarczająca liczba mieszkań w zasobach komunalnych miasta, budowanych w myśl projektowania uniwersalnego.

- Bariery w przestrzeni publicznej, utrudniające osobom z różnymi niepełnosprawnościami pełne i aktywne włączenie się w życie społeczne, w tym sportowe, kulturalne, edukacyjne.
- Mała ilość podmiotów ekonomii społecznej zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami.
- Małe środki finansowe samorządu na rozwój inicjatyw prewencyjnych polityki społecznej.
- Niewystarczająca liczba lokali socjalnych, która powoduje niezaspokajanie potrzeb mieszkańców posiadających uprawnienia do w/w lokali.

SZANSE

- Ożywienie gospodarcze regionu, które przyczyni się do zwiększenia się liczby miejsc pracy i do wzrostu aktywności zawodowej osób bezrobotnych.
- Położenie geopolityczne, umożliwiające rozwój stosunków partnerskich z państwami bloku wschodniego.
- Zmiany prawa dające większe możliwości działania samorządom i obywatelom na szczeblu lokalnym, Dostosowanie ustawodawstwa do rzeczywistych potrzeb /ustawa o pomocy społecznej, ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej, ustawa o świadczeniach rodzinnych, ustawa o zatrudnieniu socjalnym, ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie/; możliwość finansowania organizacji pozarządowych działających na polu różnych sfer życia.
- Podniesienie poziomu oświaty zdrowotnej i zwiększenie stopnia świadomości na temat zagrożeń dla zdrowia, co może przyczynić się do zmniejszenia stopnia niepełnosprawności, zachorowalności, umieralności społeczeństwa z powodu chorób cywilizacyjnych.
- Możliwość pozyskiwania i wykorzystania przez jednostki samorządu terytorialnego i organizacje pozarządowe środków pozabudżetowych z Funduszy Unii Europejskiej i innych krajów Europy, na realizację programów rozwiązywania problemów społecznych, poprawę bezpieczeństwa w mieście, podwyższenie poziomu życia itp.
- Dalsze pozyskiwanie środków pozabudżetowych na realizację projektów na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Realizacja kompleksowych programów adresowanych do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

- Odpowiednie wykorzystanie sieci placówek działających na rzecz bezpieczeństwa społecznego /w systemie pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia/.
- Pozyskiwanie nowych lokali komunalnych.
- Aktywność klubów sportowych oraz związków sportowych, partycypowaniem w powstawaniu i utrzymywaniu na terenie miasta klas sportowych i profilowanych.
- Rozwój systemu edukacji włączającej dla dzieci niepełnosprawnych.
- Zwiększenie potencjału organizacji pozarządowych i rozwijanie partycypacji społecznej.
- Profesjonalizacja liderów organizacji pozarządowych w realizacji zadań z zakresu polityki społecznej.
- Partycypacja społeczna w procesie decyzyjnym Miasta.

ZAGROŻENIA

- Natężenie zmian przepisów prawa, prowadzący do większej centralizacji decyzji i uprawnień, kosztem samorządu lokalnego, któremu pozostają tylko zobowiązania.
- Regres gospodarczy, który może spowodować upadek obecnie istniejących podmiotów gospodarczych, będących miejscami pracy dla mieszkańców Miasta Lublin, a tym samym powodujący wzrost bezrobocia. Może on spowodować również zwiększenie migracji zagranicznych i międzywojewódzkich w poszukiwaniu miejsc pracy, a tym samym przyczynić się do depopulacji miasta.
- Pogłębianie się zjawiska starzenia się społeczności miasta.
- Zwiększająca się liczba osób niepełnosprawnych, w tym dzieci.
- Pojawienie się nowych negatywnych zjawisk.
- Niekorzystna sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych powodująca wzrost zapotrzebowania na lokale socjalne.

V. GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ ORAZ REKOMENDACJE

Działania podejmowane przez władze Miasta Lublin w ramach realizowanej polityki społecznej wpływają pozytywnie na poprawę sytuacji mieszkańców. Zaobserwować można wiele pozytywnych zmian, jakie zachodziły na przestrzeni ostatnich lat w naszym mieście. Dotyczą one zarówno rozbudowy i rozwoju infrastruktury socjalnej, jak również wzmacniania roli organizacji pozarządowych oraz aktywizację społeczności lokalnych, licznych działań na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, działań nakierowanych na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, aktywnego wspierania rodzin.

Główne tendencje dotyczące prognoz liczby ludności miasta, jej struktury wiekowej, oraz identyfikacja bieżących problemów społecznych wskazują, iż w pełni uzasadnione jest dalsze kontynuowanie wcześniej obranych kierunków działań, przy jednoczesnym uwzględnieniu nowych mechanizmów i rozwiązań wpływających na poprawę sytuacji bytowo - ekonomicznej mieszkańców Lublina.

W kontekście dokonanej analizy, za priorytetowe uznano następujące obszary, wymagające szczególnej uwagi i dalszych działań wspierających w przyszłych latach obowiązywania strategii:

- 1) Działania na rzecz rodzin
- 2) Działania na rzecz osób niepełnosprawnych
- 3) Działania na rzecz seniorów
- 4) Działania na rzecz minimalizowania zjawiska przemocy i uzależnień
- 5) Działania na rzecz minimalizowania zjawiska wykluczenia społecznego
- 6) Działania na rzecz organizowania społeczności lokalnych z wykorzystaniem ekonomii społecznej

Działania na rzecz rodzin

Stawiając, jako priorytet stworzenie warunków sprzyjających dobremu funkcjonowaniu rodziny w Lublinie, należy w dalszym ciągu podejmować aktywne działania kształtujące pozytywny wizerunek rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin wielodzietnych - posiadających troje i więcej dzieci, zamieszkałych na terenie miasta Lublin. W Lublinie wdrożono program wspierania tych rodzin w procesie wychowania dzieci i młodzieży oraz kształtowania pozytywnego wizerunku rodzin wielodzietnych. Program „Rodzina Trzy Plus” skierowany jest do rodzin posiadających troje i więcej dzieci zamieszkałych na terenie miasta Lublin. Celem jego jest wspieranie rodzin, poprzez poprawienie i umożliwienie im

dostępu do dóbr kultury, sportu i wypoczynku za pomocą ulg i zwolnień oferowanych przez jednostki samorządowe miasta oraz inne podmioty. Uzyskanie ulg oraz zwolnień przez dużą rodzinę zapewnia wydawana w ramach Programu Karta „Rodzina Trzy Plus”.

Miasto Lublin jest jednym z pierwszych w zakresie udziału w Programie podmiotów niepowiązanych strukturalnie z samorządem, co daje wymierne korzyści dla dużych rodzin. To dzięki takim podmiotom, które zgodziły się na udział w Programie duże rodziny mają bogatą ofertę towarów i usług, z której mogą korzystać na specjalnych warunkach. Program to swoista platforma komunikacyjna, która pozwala na włączenie w system wsparcia dużej części społeczności lokalnej, co jest korzystne dla obu stron. Służy to niewątpliwie wsparciu nie tylko rodzin, ale i potencjału ekonomicznego podmiotów niepublicznych.

W odróżnieniu od innych samorządów działania Miasta Lublin wspierające rodziny ukierunkowane zostały w dużej mierze na ten obszar usług i towarów, który oferowany jest przez podmioty niezwiązane z samorządem, a których działalność jest niezwykle istotna z punktu widzenia funkcjonowania dużej rodziny, zwłaszcza, że większość wydatków dużych rodzin to wydatki na zaspokajanie podstawowych potrzeb.

Program nie poprzestaje na dotychczasowych działaniach. Jest on otwarty i ciągle ewaluuje, dlatego też cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem ze strony rodzin jak i samych podmiotów. Planowany rozwój Programu zmierzać będzie do zawarcia porozumień z sąsiednimi gminami i samorządem województwa w celu stworzenia korzystniejszych warunków dla lubelskich rodzin, a tym samym, mamy nadzieję, do zwiększenia liczby rodzących się dzieci w Lublinie.

Podejmowane między innymi przez nasz samorząd w tym zakresie działania będą też katalizatorem zmierzającym do stworzenia ogólnopolskiej karty dużych rodzin.

Warto również w tym miejscu wspomnieć, iż w komunikacji miejskiej Lublina wprowadzono bilety rodzinne – przez które należy rozumieć bilety dla rodzin wielodzietnych, mieszkających stale w Lublinie pod wspólnym adresem, posiadających minimum czworo dzieci własnych lub przysposobionych w wieku do 18 lat, jeżeli kształcą się dalej – do ukończenia 25 lat, zaś w przypadku dzieci niepełnosprawnych bez ograniczenia wieku.

Istotne więc jest, aby wszystkie podejmowane działania na rzecz rodzin były zintegrowane, komplementarne przy interdyscyplinarnym oddziaływaniu licznych partnerów społecznych.

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych

Miasto stwarza warunki do godnego i aktywnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w życiu osobistym, społecznym i zawodowym poprzez wyrównywanie różnic, które wynikają z niepełnosprawności. Równoprawny dostęp do dóbr, które są osiągalne dla pozostałych osób bez wysiłku, powinien być zapewniony w każdej sferze funkcjonowania osób z niepełnosprawnością. Zapewnienie wsparcia z różnych źródeł i w różnych formach umożliwi osobom niepełnosprawnym pełne korzystanie bez dyskryminacji ze wszystkich praw człowieka i funkcjonowania we wszystkich sferach życia społecznego.

Kolejną szansą poprawy bytu osób niepełnosprawnych w Lublinie jest przejmowanie kolejnych zadań PFRON, które umożliwią osobom niepełnosprawnym załatwianie wielu spraw w jednym miejscu. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie podejmując się realizacji programu „Aktywny samorząd” zaczyna skupiać w jednej jednostce wiele zadań finansowanych z PFRON dla indywidualnych osób niepełnosprawnych oraz organizacji pozarządowych. Wiąże się to ze zwiększeniem aktywności osób niepełnosprawnych w Lublinie, ale przede wszystkim zwiększa ich szanse na szeroko pojętą rehabilitację społeczną i zawodową. Nowe obszary pomocy (dotąd nie realizowane w PFRON) np. pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej przyczynią się w dłuższej perspektywie do zwiększenia potencjału środowiska osób z niepełnosprawnością. W kolejnych latach to wsparcie rozszerzy się także na szersze spektrum wsparcia dla organizacji pozarządowych.

Bardzo istotną rolę należy upatrywać w Pełnomocniku Prezydenta Miasta Lublin ds. Osób Niepełnosprawnych, który nie tylko analizuje niedobory w istniejącym systemie wsparcia, ale dba o komplementarny charakter wsparcia środowiska osób z niepełnosprawnością.

Główne kierunki działań:

- Rozwijanie nowych form wsparcia, będących odpowiedzią na ewolucję potrzeb środowiska.
- Realizacja nowych programów ze źródeł zewnętrznych.
- Stałe i systematyczne zwiększanie dostępności do przestrzeni publicznej zgodnie z ideą projektowania uniwersalnego.
- Rozwój nowych usług wspierających dla dzieci i rodzin niepełnosprawnych.
- Dbłość o komplementarny charakter wsparcia.

Działania na rzecz seniorów

Seniorzy są grupą społeczną pozostającą w kręgu szczególnego zainteresowania polityki społecznej prowadzonej przez władze Miasta Lublin. Aktywnie wspierany jest rozwój infrastruktury, powołany został Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. Seniorów oraz Społeczna Rada Seniorów, dzięki czemu seniorzy w Lublinie mają większą możliwość wyrażania swoich opinii i przekazywania wniosków w sprawach dotyczących kluczowych sfer ich życia. Przyjęty został „Program Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w 2012 roku”, od roku 2013 działania na rzecz najstarszych mieszkańców Miasta Lublin kontynuowane w ramach „Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015”.

Punktem progowym starzenia się jest wiek przejścia na emeryturę, czyli w chwili obecnej 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Na podstawie zgromadzonych danych należy zaznaczyć, iż rosnąca liczba seniorów wymagać będzie działań o charakterze ciągłym. Warto zwrócić uwagę na przeważającą liczbę kobiet wśród seniorów.

Można stwierdzić, iż seniorzy zainteresowani są podejmowaniem różnych aktywności, niemniej skłaniają się ku otrzymaniu konkretnej oferty. Jednostki organizujące wsparcie, aby sprostać wymaganiom, powinny przygotować ściśle sprecyzowane działania. Działania o zasięgu lokalnym zdają się mieć szczególne znaczenie przy próbie przeciwdziałania izolacji i wycofywaniu się seniorów z aktywności społecznej.

Mimo, iż sytuację mieszkaniową seniorów można uznać za dobrą, oczywistym staje się, że wielu z nich wymaga wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Należy zwrócić uwagę, iż forma wsparcia w postaci usług opiekuńczych w niedługim czasie może okazać się szczególnie istotna, tym bardziej, iż ponad 70% badanych wykazywało chęć korzystania właśnie z tej formy pomocy. Ważnym jest zatem, aby podnosić standard oraz poszerzać zakres świadczonych usług.

Jak wskazuje przeprowadzona diagnoza, niezwykle istotnym dla funkcjonowania seniorów jest ich stan zdrowia. W szczególności dotyczą one dostępu do lekarzy specjalistów, kompleksowych badań diagnostycznych, braku dostępu do bezpłatnych zabiegów rehabilitacyjnych. Szczęólnego znaczenia nabiera, zatem profilaktyka prozdrowotna. Dobrze przeprowadzona, przyczyni się do polepszenia kondycji zdrowotnej, fizycznej i psychicznej, zarówno obecnych jak i przyszłych pokoleń seniorów.

Mimo, iż seniorzy w przeważającej większości posiadają uprawnienia do świadczeń emerytalnych i dysponują własnym źródłem utrzymania, to koszty ponoszone na utrzymanie

domu oraz zakup leków wielokrotnie powodują, że zmuszeni są do rezygnacji z zaspokajania potrzeb wyższego rzędu, w tym korzystania z oferty instytucji kulturalnych.

Osoby starsze wielokrotnie wskazują na potrzebę kontaktu z innymi osobami, bycia potrzebnym. Z punktu widzenia tak definiowanych potrzeb, niezwykle istotne okazuje się szerzenie idei szeroko rozumianych działań wolontariackich. Wsparcie świadczone przez seniorów na rzecz seniorów, wsparcie sąsiedzkie mogą okazać się alternatywną dla pracy formą aktywności umożliwiającą zaangażowanie w życie społeczności. Warto pokazywać, że osoba starsza nie tylko potrzebuje wsparcia, ale oferując, bądź świadcząc pomoc, może służyć innym.

Za szczególnie istotne należy uznać bardzo aktywne włączenie się domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia w organizowanie działań skierowanych do seniorów. Doskonalenie form wsparcia funkcjonujących obecnie oraz poszerzanie ich wachlarza należy uznać za bardzo istotny element z zakresu szeroko rozumianej aktywizacji. Dodatkowa korzyść to poprawa wizerunku instytucji.

Nawiązana współpraca pomiędzy instytucjami i organizacjami pozarządowymi, prowadzącymi działalność na rzecz seniorów wymaga kontynuowania. W perspektywie najbliższych lat, za wskazane należy uznać również działania mające na celu dalsze wzmacnianie infrastruktury przeznaczonej dla seniorów, zarówno w zakresie placówek pobytu dziennego (np. kluby seniora, świetlice), jak i zapewniających całodobową opiekę (domy pomocy społecznej).

Jak wskazują pozyskane informacje, szczególnej uwagi wymaga wizerunek osoby starszej. Należy zwrócić uwagę, iż wielokrotnie jest on niesprawiedliwy i opiera się na funkcjonujących w społeczeństwie stereotypach. Jak wskazują dotychczasowe doświadczenia oparte na realizacji Programu Wsparcia i Aktywizacji Seniorów doskonałą okazją do zmiany tego stanu rzeczy jest integracja międzypokoleniowa. Możliwość wzajemnego poznania się i nawiązania bliższych relacji, przekazania młodym ludziom doświadczeń osób starszych i ich wiedzy, kultywowania tradycji patriotycznych, zwyczajów, jak również wspólnego aktywnego spędzenia wolnego czasu bezpośrednio wpływa na budowanie pozytywnego wizerunku osób starszych.

Główne kierunki działań:

- Rozwijanie sieci wsparcia instytucjonalnego (palcówki wsparcia dziennego i placówki całodobowe).
- Promowanie pozytywnego wizerunku seniorów.

- Rozwijanie idei integracji międzypokoleniowej.
- Aktywne działania w sferze profilaktyki prozdrowotnej.
- Podnoszenie standardu oraz poszerzanie zakresu świadczonych usług.
- Rozwój wolontariatu na rzecz seniorów oraz świadczonego przez nich.

Minimalizowanie zjawiska przemocy i uzależnień

W obliczu dążenia do budowania i promowania wartości rodzinnych przeciwdziałanie zjawisku przemocy i uzależnień oraz minimalizowanie ich skutków jest ważnym kierunkiem działań wymagającym stałego monitorowania i aktywnych działań.

Skuteczna pomoc rodzinie dotkniętej zjawiskiem przemocy, powinna opierać się na dokładnej diagnozie przyczyn przemocy, a także na zbudowaniu i realizowaniu elastycznego planu pomocy, w który zaangażowane będą instytucje i służby zobowiązane do wspierania rodziny w sytuacjach kryzysowych. Podstawą sprawnie działającego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie jest jego interdyscyplinarność, kompleksowość i komplementarność podejmowanych działań. Obecnie funkcjonujący w Lublinie system wsparcia dla osób i rodzin uwikłanych w zjawisko przemocy nadal należy wspierać i rozwijać. Doskonalenie lokalnego systemu wsparcia, którego działania są koordynowane m.in. przez Zespół Interdyscyplinarny jest niezmiennie istotnym kierunkiem działań w tym obszarze.

Duży wpływ na minimalizowanie zjawiska przemocy w rodzinie mają działania profilaktyczne, wspierające rodziny w prawidłowym funkcjonowaniu. Edukacja społeczna mająca na celu odkłamanie mitów i stereotypów, zmianę postaw sprzyjających zachowaniom przemocowym oraz wskazująca jak i gdzie można sięgać po pomoc jest niezmiennie istotnym elementem zapobiegania przemocy i minimalizowania jej skutków. Dotychczasowe działania w zakresie edukacji i zwiększania świadomości społecznej w odniesieniu do zjawiska przemocy w rodzinie pokazują, że akcje informacyjno-edukacyjne przyczyniają się w znacznej mierze do motywowania osób doświadczających przemocy do zmiany swojej sytuacji rodzinnej.

Szczególną rolę w działaniach podejmowanych przez miasto, ukierunkowanych na przeciwdziałanie przemocy domowej należy przypisać oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym i programom profilaktycznym skierowanym do sprawców przemocy.

Wysoką jakość i skuteczność świadczonej pomocy gwarantuje profesjonalizacja kadr zaangażowanych w niesienie pomocy i podejmowanie działań interwencyjnych. Zjawisko przemocy w rodzinie jest niezmiennie dynamicznym zjawiskiem, silnie oddziaływującym nie tylko na członków rodziny, ale także na osoby pomagające. By móc utrzymać wypracowane

standardy pomocy istotnym jest zabezpieczenie szkoleń i wsparcia superwizyjnego dla osób pomagających.

Problem przemocy bardzo często powiązany jest z różnego rodzaju uzależnieniami. Zmniejszenie spożycia alkoholu oraz używania substancji psychoaktywnych, w tym narkotyków i dopalaczy, w szczególności przez młodzież należy uznać za istotny element rozwiązywania problemów społecznych Miasta. Należy zaznaczyć, iż fundamentalne znaczenie w tym obszarze nabierają różnorodne akcje informacyjno – edukacyjne o charakterze profilaktycznym. Niezbędna jest współpraca z przedsiębiorcami posiadającymi koncesję na sprzedaż napojów alkoholowych, systematyczne zwiększanie świadomości i wiedzy na temat szkodliwego wpływu alkoholu oraz substancji psychoaktywnych na zdrowie i zachowanie wśród młodzieży. Istotną rolę w tej materii należy przypisać z jednej strony placówkom oświatowym, z drugiej należy pamiętać o edukacji rodziców. Zwiększanie wiedzy i świadomości rodziców powinno stanowić istotny element mający na celu minimalizowanie zjawiska spożywania i nadużywania alkoholu oraz stosowania substancji psychoaktywnych

Główne kierunki działań:

- Działania profilaktyczno-edukacyjne skierowane do społeczności lokalnej.
- Rozwijanie i doskonalenie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w zakresie oddziaływań skierowanych na osobę krzywdzoną, świadków przemocy i osoby stosujące przemoc w rodzinie.
- Szkolenia służb pomocowych.
- Realizacja i ewaluacja Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.
- Realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii.

Działania na rzecz minimalizowania zjawiska wykluczenia społecznego.

Określenie związków między wykluczeniem społecznym oraz ubóstwem, stanowi przedmiot rozważań o charakterze teoretycznym, debat politycznych jak i badań empirycznych. Niejednoznaczność i wielowymiarowość obydwu analizowanych zjawisk sprawia, że w praktyce mamy do czynienia z różnymi danymi na temat zasięgu oraz zróżnicowań społecznych zarówno ubóstwa jak i społecznego wykluczenia.

Mimo różnic stanowisk, zdecydowana większość autorów zgadza się, iż ubóstwo stanowi jeden z istotnych wymiarów wykluczenia społecznego, które można ogólnie

zdefiniować, jako połączenie braku zasobów ekonomicznych, występowania izolacji społecznej oraz ograniczonego dostępu do praw o charakterze społecznym i obywatelskim. Według tej definicji, za wykluczone społecznie uznaje się osoby, które jednocześnie doświadczają ubóstwa oraz są wyizolowane społecznie. Osoba jest społecznie wyizolowana, jeśli nie utrzymuje (z odpowiednią częstotliwością) kontaktów z otaczającym ją środowiskiem społecznym. Izolacją społeczną dotknięte są przede wszystkim osoby pozostające poza rynkiem pracy.

W kontekście sytuacji demograficznej Miasta Lublin, w obszarze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu za grupy nim narażone należy uznać m.in.¹⁶: osoby bezrobotne, bezdomne, uchodźców i cudzoziemców, dzieci i młodzież z rodzin niewydolnych wychowawczo.

Przyjmując takie stanowisko należy zwrócić uwagę, iż zasadniczymi problemami, z jakimi należy się zmierzyć dążąc do minimalizowania zjawiska wykluczenia społecznego jest z jednej strony dążenie do pełnego włączenia społecznego, a z drugiej natomiast podejmowanie aktywnych działań w celu przeciwdziałania i występowania zjawiska ubóstwa a więc aktywne zmniejszanie bezrobocia. Koniecznym wydaje się, zatem kontynuowanie wielowymiarowego wspierania osób bezrobotnych.

Zmniejszenia skutków bezrobocia można dokonać poprzez wsparcie osób pozostających bez pracy jak i pracodawców. Można oczekiwać od osób bezrobotnych zwiększenia mobilności, dążyć do rozwoju przedsiębiorczości, rozwijać pośrednictwo pracy i usługi w zakresie doradztwa zawodowego, jak i tworzyć lokalne partnerstwa celem współpracy w pozyskiwaniu środków finansowych na tworzenie miejsc pracy i efektywności zawodowej.

W odniesieniu do osób bezdomnych należy podkreślić, iż obecnie funkcjonujący system wsparcia zabezpiecza wszystkie podstawowe potrzeby tej grupy, zarówno w postaci wsparcia finansowego, rzeczowego, jak również instytucjonalnego. Jako dobre praktyki obecnie funkcjonujące a wymagające kontynuowania należy wskazać na dalszą ścisłą współpracę (w szczególności w okresie jesienno-zimowym) ze Strażą Miejską, komisariatami policji, pracownikami socjalnymi, fundacjami i stowarzyszeniami prowadzącymi noclegownie i schroniska na terenie miasta.

---

¹⁶ Należy w tym miejscu nadmienić, iż „ograniczenie kontaktów społecznych dotyczy w bardzo dużym stopniu osób niepełnosprawnych oraz ludzi starszych.” Wśród niepełnosprawnych izolacją społeczną dotkniętych było 17% osób. Wśród osób w wieku 65-74 lata poziom izolacji społecznej wynosił ok. 11%, ale w grupie wiekowej 75 lat i więcej wyizolowanych społecznie było już ok. 23% osób” („Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce - Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia; Warszawa 2013) W związku z powyższym w niniejszym opracowaniu przewidziane zostały dwa odrębne cele strategiczne dla osób niepełnosprawnych i starszych a ich sytuacje została omówiona w poprzednich rozdziałach.

Aktywizacja społeczna osób bezdomnych należy do jednych z najtrudniejszych zadań w zakresie włączenia społecznego. Należy w tym miejscu wskazać na dużą rolę kontraktów socjalnych a w szczególności programów wychodzenia z bezdomności, jako narzędzi pracy socjalnej, które pozwolą na zwiększenie skuteczności podejmowanych działań socjalnych, a w konsekwencji poprawę sytuacji tych osób.

Wykluczenie społeczne to też brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich. Istotnego znaczenia nabierają działania środowiskowe i aktywizujące grupy narażone na izolację, a także wykorzystywanie w tym celu mechanizmów organizowania społeczności lokalnych.

Za grupę wymagającą szczególnej uwagi należy uznać dzieci i młodzież z rodzin niewydolnych wychowawczo a także same ich rodziny. Niewątpliwą szansą na poprawę funkcjonowania rodzin w mieście są wdrażane od stycznia 2012 roku nowe rozwiązania systemowe, ujęte w Programie Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015.

Za istotne działania podejmowane w ramach Programu należy uznać intensyfikację pracy z rodziną poprzez korzystanie z takich nowych rozwiązań jak asystent rodziny czy rodzina wspierająca. Istotną rolę powinny również odgrywać grupy wsparcia dla rodzin, jak również zwiększanie możliwości dostępu do poradnictwa specjalistycznego. Wszystkie podejmowane działania powinny być nakierowane na przywrócenie wydolności opiekuńczo wychowawczych w rodzinach problemowych. W odniesieniu do dzieci z tych rodzin istotną rolę w procesie wzmacniania więzi rodzinnych oraz wskazywania pożądanych postaw powinny zajmować placówki wsparcia dziennego. Należy zwrócić uwagę na potrzebę zwiększania środków finansowych na dofinansowanie działalności placówek wsparcia dziennego, by stały się one dla dzieci atrakcyjną alternatywą spędzania czasu wolnego, zapewnienie odpowiednich szkoleń dla kadry pracującej z dziećmi, zwrócenie szczególnej uwagi na rozwój pracy z dzieckiem w jego naturalnym środowisku rówieśniczym (pedagogika podwórkowa).

Działania na rzecz organizowania społeczności lokalnych ze szczególnym uwzględnieniem mechanizmów ekonomii społecznej.

Podniesienie poziomu aktywności społecznej mieszkańców Miasta Lublin, a w szczególności grup marginalizowanych lub zagrożonych marginalizacją, w każdej sferze życia społecznego oraz uczestnictwa w kluczowych wydarzeniach istotnych

dla funkcjonowania poszczególnych społeczności, jest zadaniem, które poprzez dotychczasowe działania służb społecznych Miasta Lublin zostało już zapoczątkowane, jednak wymaga stałego udziału i kontynuacji.

Zadanie to wiąże się z aktywizującym wsparciem grup i społeczności lokalnych zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. To długofalowy proces nastawiony na zmianę rzeczywistości społecznej. Związany jest z tworzeniem sieci współpracy i lokalnych struktur wspierających rozwój tej społeczności i jej zdolności do rozwiązywania problemów, tworzeniem środowiska zmiany i budowania potencjałów zarówno grup, jak i całej społeczności dla polepszenia jakości życia.

Potencjał społeczny, który jest uzależniony od aktywności obywateli przekłada się bezpośrednio na potencjał gospodarczy, zaś spójne społeczeństwo, w którym funkcjonują silne więzi rodzinne i społeczne jest bardziej odporne na zagrożenie negatywnymi zjawiskami. Należy wskazać również na konieczność budowania partnerstw publiczno – społecznych, będących kwintesencją konstytucyjnej zasady pomocniczości, jako podstawy rozwoju usług społecznych.

Jako skuteczny mechanizm pobudzający i wzmacniający społeczności lokalne należy wskazać kontynuację realizacji programów aktywności lokalnej. Szczęólnego znaczenia w tym kontekście nabiera ekonomia społeczna rozumiana, jako sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych społeczną marginalizacją, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (interesu ogólnego)¹⁷

Należy wskazać na duży potencjał przedsiębiorstw społecznych. Zorientowane są one przede wszystkim na społecznie użyteczny cel. Podejmowane inicjatywy mają oddolny, obywatelski charakter. Podmioty ekonomii społecznej mają charakter partycypacyjny, angażujący osoby, na rzecz, których prowadzona jest działalność. Za przedsiębiorstwo społeczne¹⁸ uznaje się działalność o celach głównie społecznych, której zyski w założeniu są reinwestowane w te cele lub we wspólnotę, a nie w celu maksymalizacji zysku lub zwiększenia dochodu udziałowców czy też właścicieli.

---

¹⁷ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej – Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (Projekt z 16 września 2013). Warszawa 2013, str. 20

¹⁸ Formy prawne podmiotów ekonomii społecznej to: fundacje, stowarzyszenia, spółki non profit, spółdzielnie socjalne, spółdzielnie pracy, spółdzielnie osób prawnych, Centrum Integracji Społecznej (CIS), Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ), Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (NZOZ)

Zagadnienia związane z ekonomią społeczną nabierają rosnącego znaczenia nie tylko na gruncie kraju, ale też na poziomie europejskim, co może stanowić w najbliższych latach silny impuls rozwojowy. Należy pamiętać, iż niedostatecznie wykorzystywany dotychczas potencjał ekonomii społecznej, łączy w sobie elementy integrujące, prozatrudnieniowe, tworzy rozwój lokalny, dostarcza usług użyteczności publicznej i tworzy niezbędny kapitał społeczny. Sektor ten ma unikalne możliwości zatrudniania osób, których aktywizacja należy do najtrudniejszych.

Należy dążyć do stanu zwiększania aktywności mieszkańców Miasta oraz zwiększania otwartości samorządu na podmioty ekonomii społecznej. Aktywne wykorzystywanie potencjału jaki niesie powinien przekładać się na stopniowe zmniejszanie izolacji społecznej, zwiększanie zatrudnienia (a więc redukcji ubóstwa) co w konsekwencji prowadzić będzie do włączenia społecznego grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Mechanizmy ekonomii społecznej powinny, zatem znaleźć zastosowanie w działaniach realizowanych poprzez wszystkie cele strategii.

Główne kierunki działań:

- Podejmowanie inicjatyw i decyzji w oparciu o bezpośrednie doświadczenia i potrzeby ludzi mieszkających na danym obszarze.
- Podkreślanie znaczenia wspólnego działania, jako najbardziej dynamicznego i twórczego elementu, dzięki któremu zachodzić może rozwój osobisty i społeczny.
- Wspieranie oddolnych inicjatyw lokalnych.
- Wspieranie nowoczesnych form aktywizacji obywatelskiej (budżet partycypacyjny, konsultacje społeczne);
- Wspierania procesu wyłaniania i kształcenia lokalnych liderów społecznych.

VI. MISJA I CELE STRATEGII

MISJA

***Lublin - miastem przyjaznym i pomocnym dla wszystkich
jego mieszkańców***

Lublin, jako miasto równych szans i harmonijnego rozwoju społecznego, osiągniętego dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w obszarze polityki społecznej

CELE GŁÓWNE

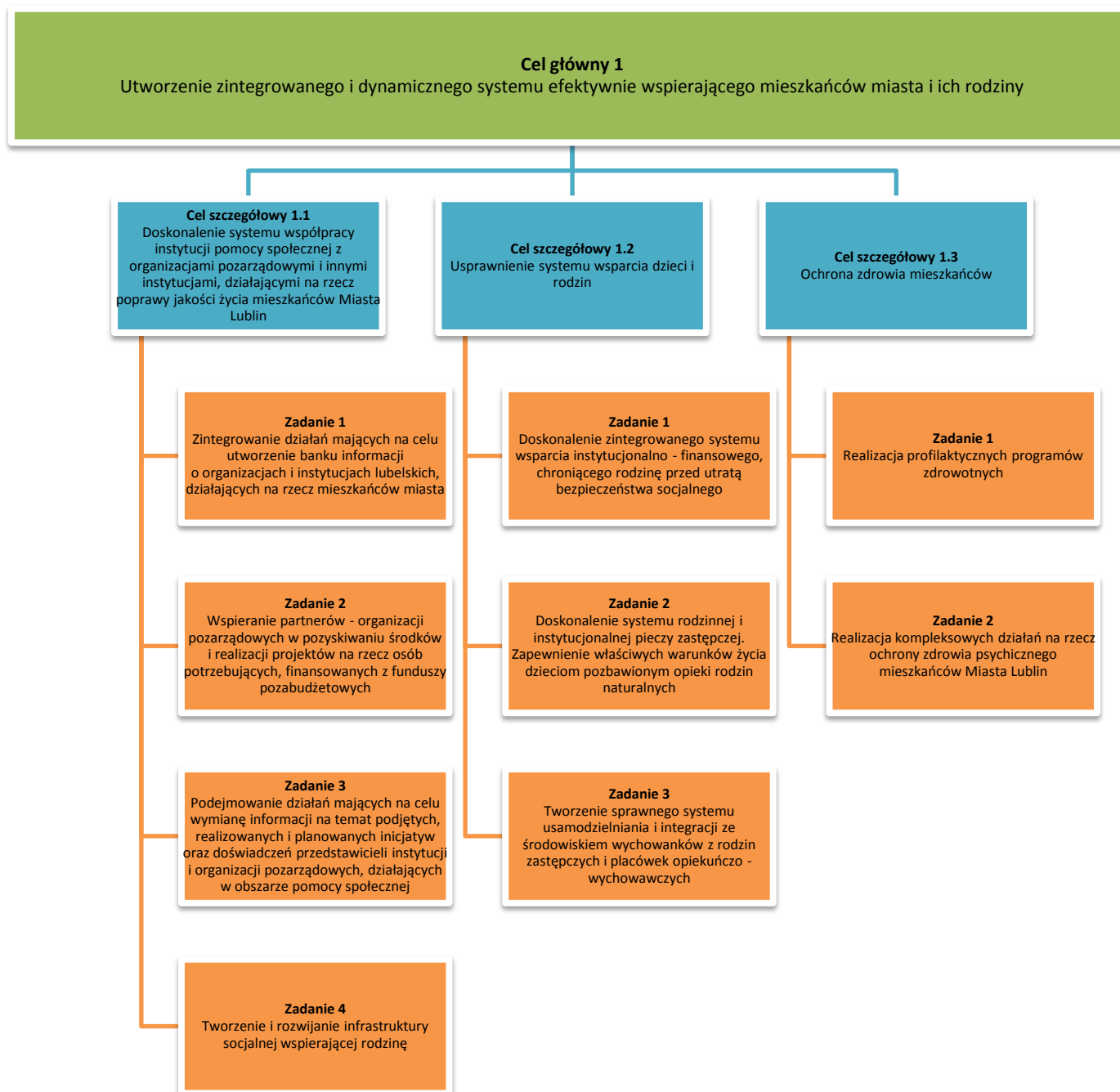

- 1. Utworzenie zintegrowanego i dynamicznego systemu efektywnie wspierającego mieszkańców miasta i ich rodziny**
- 2. Stworzenie warunków dla godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób z niepełnosprawnością**
- 3. Organizacja działań zmierzających do poprawy jakości życia i funkcjonowania seniorów, pobudzenia ich aktywności społecznej i poprawie wizerunku**
- 4. Organizacja działań wspomagających osoby zagrożone uzależnieniami, osoby uzależnione i ich rodziny oraz osoby dotknięte przemocą w rodzinie**
- 5. Organizacja kompleksowych działań na rzecz dzieci, osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym**
- 6. Wspieranie rozwoju zawodowego osób uczestniczących w rozwiązywaniu problemów społecznych**

CELE SZCZEGÓŁOWE 1- ego CELU GŁÓWNEGO

Utworzenie zintegrowanego i dynamicznego systemu efektywnie wspierającego mieszkańców miasta i ich rodziny

1.1. Doskonalenie systemu współpracy instytucji pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami, działającymi na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Miasta Lublin

1. Zadanie:

Zintegrowanie działań mających na celu utworzenie banku informacji o organizacjach i instytucjach lubelskich, działających na rzecz mieszkańców miasta

Koordinator: Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej

Realizatorzy: Centrum Interwencji Kryzysowej, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, Wydział Sportu i Turystyki, Wydział Kultury Urzędu Miasta Lublin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba organizacji pozarządowych w banku informacji;
- liczba wydanych poradników tematycznych i materiałów informacyjnych;
- liczba aktualizacji materiałów informacyjnych;
- liczba instytucji pracujących w systemie informacji międzyinstytucjonalnej.

2. Zadanie:

Wspieranie partnerów - organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków i realizacji projektów na rzecz osób potrzebujących, finansowanych z funduszy pozabudżetowych

Koordinator: Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej

Realizatorzy: Wydziały Urzędu Miasta Lublin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Mierniki realizacji zadania:

- liczba formalnie zawartych partnerstw;
- liczba szkoleń, spotkań informacyjnych.

3. Zadanie:

Podejmowanie działań mających na celu wymianę informacji na temat podjętych, realizowanych i planowanych inicjatyw oraz doświadczeń przedstawicieli instytucji i organizacji pozarządowych, działających w obszarze pomocy społecznej

Koordynator: Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej

Realizatorzy: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba zorganizowanych konferencji;
- liczba spotkań roboczych;
- liczba wizyt studyjnych;
- liczba uczestników.

4. Zadanie:

Tworzenie i rozwijanie infrastruktury socjalnej wspierającej rodzinę

Koordynator: Wydział Inwestycji i Remontów Urzędu Miasta Lublin

Realizatorzy: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Miejski Zespół Żłobków, organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Mierniki realizacji zadania:

- liczba nowo otworzonych placówek wspierających rodzinę (w tym w szczególności: żłobki, przedszkola, placówki wsparcia dziennego, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki oświatowe);
- liczba nowo utworzonych miejsc w placówkach.

1.2. Usprawnienie systemu wsparcia dzieci i rodzin

1. Zadanie:

Doskonalenie zintegrowanego systemu wsparcia instytucjonalno - finansowego, chroniącego rodzinę przed utratą bezpieczeństwa socjalnego

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Wydziały Urzędu Miasta Lublin, Miejski Urząd Pracy w Lublinie, poradnie specjalistycznego poradnictwa

Mierniki realizacji zadania:

- liczba rodzin/osób w rodzinach korzystających ze wsparcia w ramach systemu pomocy społecznej;
- liczba rodzin objętych systemem świadczeń rodzinnych;
- liczba rodzin objętych pomocą w postaci wypłat świadczeń z funduszu alimentacyjnego;
- liczba kontraktów socjalnych, zawartych z osobami korzystającymi ze wsparcia pomocy społecznej;
- liczba osób skierowanych przez MUP w Lublinie do kontraktów socjalnych;
- liczba usamodzielnionych środowisk;
- liczba osób/dzieci objętych rządowymi programami;
- liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych;
- liczba udzielonych stypendiów socjalnych.

2. Zadanie:

Doskonalenie systemu rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Zapewnienie właściwych warunków życia dzieciom pozbawionym opieki rodzin naturalnych

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: kuratorzy sądowi, policja, organizacje pozarządowe, organizacje wyznaniowe, placówki opiekuńczo - wychowawcze

Mierniki realizacji zadania:

- liczba rodzin zastępczych;
- liczba nowo utworzonych rodzin zastępczych;
- liczba nowo utworzonych rodzinnych domów dziecka;
- liczba nowo utworzonych zawodowych rodzin zastępczych;
- liczba rodzin zastępczych wspieranych przez rodziny pomocowe;
- liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych;
- liczba zrealizowanych postanowień Sądu o umieszczeniu dzieci w rodzinach zastępczych;
- liczba dzieci powracających do rodzin naturalnych;
- liczba rozwiązanych rodzin zastępczych;
- liczba dzieci przeniesionych do innej rodziny zastępczej;
- liczba dzieci z rodzin zastępczych, skierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- liczba skierowań na szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze

- liczba skierowań na szkolenie dla osób już pełniących funkcję rodziny zastępczej;
- liczba dzieci umieszczonych w rodzinie adopcyjnej;
- liczba i rodzaj placówek opiekuńczo – wychowawczych w mieście/liczba miejsc;
- liczba dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych (wszystkich rodzajów);
- liczba placówek opiekuńczo - wychowawczych, które osiągnęły ustawowe standardy.

3. Zadanie:

Tworzenie sprawnego systemu usamodzielniania i integracji ze środowiskiem wychowanków z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo - wychowawczych

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Wydział Spraw Mieszkaniowych Urzędu Miasta Lublin, CEiPM OHP, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób usamodzielnianych;
- ilość świadczeń udzielonych wychowankom (w różnych formach);
- liczba pozyskanych mieszkań dla usamodzielniających się wychowanków;
- liczba funkcjonujących mieszkań chronionych (liczba miejsc);
- liczba usamodzielniających się wychowanków, mieszkających czasowo w mieszkaniach chronionych na terenie miasta;
- liczba nowo utworzonych mieszkań chronionych dla usamodzielniających się wychowanków/liczba miejsc;
- liczba osób usamodzielniających się, którym udzielono pomocy w staraniach o uzyskanie mieszkania komunalnego z zasobów miasta;
- liczba osób usamodzielnionych;
- ilość wydanych informatorów i częstotliwość ich aktualizacji;
- liczba osób usamodzielniających się, korzystających z usług doradczych.

1.3. Ochrona zdrowia mieszkańców

1. Zadanie:

Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych

Koordynator: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin

Realizator: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin

Mierniki realizacji zadania:

- liczba realizowanych profilaktycznych programów zdrowotnych;
- liczba osób objętych profilaktycznymi programami zdrowotnymi;
- ilość wydanych materiałów informacyjnych dotyczących profilaktyki zdrowotnej;
- liczba profilaktycznych akcji prozdrowotnych;
- liczba osób biorących udział w profilaktycznych akcjach prozdrowotnych;
- liczba zorganizowanych konferencji.

2. Zadanie:

Realizacja kompleksowych działań na rzecz ochrony zdrowia psychicznego mieszkańców Miasta Lublin

Koordynator: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin

Realizatorzy: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta Lublin, Wydział Informatyki i Telekomunikacji Urzędu Miasta Lublin, Pełnomocnik ds. Seniorów, Kancelaria Prezydenta, Centrum Interwencji Kryzysowej, podmioty lecznicze i organizacje pozarządowe działające w obszarze ochrony zdrowia psychicznego na terenie Miasta Lublin.

Mierniki realizacji zadania:

- liczba działań zrealizowanych w ramach podprogramów na rzecz ochrony zdrowia psychicznego;
- liczba osób objętych działaniami.

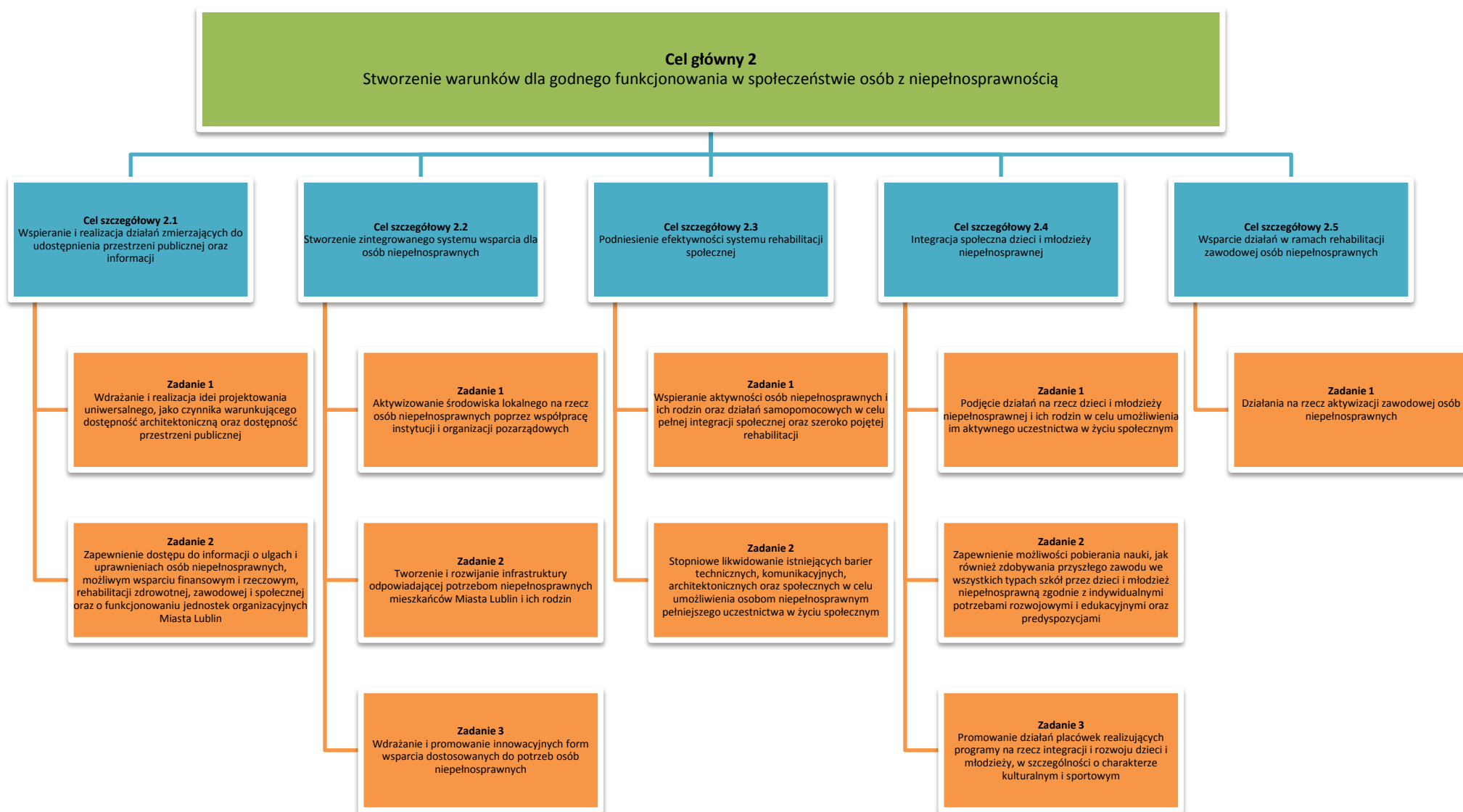
Beneficjenci Celu I:

Mieszkańcy Miasta Lublin i ich rodziny, rodziny problemowe, rodziny zastępcze, wychowankowie placówek opiekuńczo – wychowawczych i innych form pieczy zastępczej.

CELE SZCZEGÓŁOWE 2-ego CELU GŁÓWNEGO

Stworzenie warunków dla godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób z niepełnosprawnościami

2.1. Wspieranie i realizacja działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji

1. Zadanie:

Wdrażanie i realizacja idei projektowania uniwersalnego, jako czynnika warunkującego dostępność architektoniczną oraz dostępność przestrzeni publicznej

Koordinator: Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych

Realizatorzy: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Projektów Nieinwestycyjnych, Wydział Architektury i Budownictwa, Wydział Planowania Urzędu Miasta Lublin, Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin, jednostki organizacyjne miasta, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba projektów opracowanych w myśl idei projektowania uniwersalnego i liczba inwestycji realizowanych w myśl idei projektowania uniwersalnego.

2. Zadanie:

Zapewnienie dostępu do informacji o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych, możliwym wsparciu finansowym i rzeczowym, rehabilitacji zdrowotnej, zawodowej i społecznej oraz o funkcjonowaniu jednostek organizacyjnych Miasta Lublin

Koordinator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych

Realizatorzy: Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, Wydział Informatyki i Telekomunikacji, Wydział Projektów Nieinwestycyjnych Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba podmiotów udzielających porad;
- liczba publikacji/egzemplarzy publikacji;
- liczba instytucji, które wdrożyły dostęp do informacji ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób niewidomych i niedowidzących, osób głuchych i niedosłyszących

2.2. Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych

1. Zadanie:

Aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez współpracę instytucji i organizacji pozarządowych

Koordynator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych

Realizatorzy: jednostki organizacyjne miasta, Wydziały Urzędu Miasta, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, szkoły wyższe, ośrodki badawcze, media, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba akcji i programów w zakresie aktywizacji środowiska lokalnego osób niepełnosprawnych;
- liczba organizacji pozarządowych i instytucji współpracujących z LCAO.

2. Zadanie:

Tworzenie i rozwijanie infrastruktury odpowiadającej potrzebom niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin i ich rodzin

Koordynator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych

Realizatorzy: jednostki organizacyjne miasta, Wydział Inwestycji i Remontów, Wydział Spraw Mieszkaniowych, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, Zarząd Nieruchomości Komunalnych, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, instytucje kulturalne, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba nowo utworzonych placówek (jednostek);
- liczba jednostek, które poszerzyły ofertę wsparcia

3. Zadanie:

Wdrażanie i promowanie innowacyjnych form wsparcia dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne miasta – Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych

Mierniki realizacji zadania:

- liczba nowych form wsparcia.

2.3. Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej

1. Zadanie:

Wspieranie aktywności osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz działań samopomocowych w celu pełnej integracji społecznej oraz szeroko pojętej rehabilitacji

Koordinator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych

Realizatorzy: jednostki organizacyjne miasta, Wydział Sportu i Turystyki, Wydział Kultury Urzędu Miasta Lublin, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, centra kultury, PFRON (Oddział Lubelski), Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, organizacje pozarządowe, media

Mierniki realizacji zadania:

- liczba programów/projektów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych;
- liczba imprez integracyjnych.

2. Zadanie:

Stopniowe likwidowanie istniejących barier technicznych, komunikacyjnych, architektonicznych oraz społecznych w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym pełniejszego uczestnictwa w życiu społecznym

Koordinator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych

Partnerzy: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, PFRON, jednostki organizacyjne miasta, Wydziały Urzędu Miasta, organizacje pozarządowe, społeczność lokalna

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób, które otrzymały dofinansowania z zakresu rehabilitacji społecznej;

- liczba dofinansowanych środków transportu;
- liczba instytucji, w których zlikwidowano bariery.

2.4. Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

1. Zadanie:

Podjęcie działań na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i ich rodzin w celu umożliwienia im aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym

Koordynator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych

Realizatorzy: Wydział Oświaty i Wychowania, Wydział Kultury, Wydział Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin, placówki oświatowe, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat, społeczność lokalna

Mierniki realizacji zadania:

- liczba projektów realizowanych na rzecz aktywnej integracji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

2. Zadanie:

Zapewnienie możliwości pobierania nauki, jak również zdobywania przyszłego zawodu we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami

Koordynator: Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin,

Realizatorzy: jednostki organizacyjne miasta, Wydział Inwestycji i Remontów Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, org. pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do przedszkoli i szkół na wszystkich poziomach edukacji;
- liczba przedszkoli i szkół prowadzących kształcenie specjalne i integracyjne

3. Zadanie:

Promowanie działań placówek realizujących programy na rzecz integracji i rozwoju dzieci i młodzieży, w szczególności o charakterze kulturalnym i sportowym

Koordynator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych

Realizatorzy: placówki oświatowe, Wydział Kultury, Wydział Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Mierniki realizacji zadania:

- liczba imprez promujących umiejętności i osiągnięcia dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

2.5. Wsparcie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

1. Zadanie:

Działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Koordynator: Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Realizatorzy: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, PFRON Oddział Lubelski, Urząd Miasta, organizacje pozarządowe, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady pracy chronionej, Zakłady Aktywizacji Zawodowej, jednostki organizacyjne miasta

Mierniki realizacji zadania:

- liczba instytucji i organizacji działających na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych na terenie miasta;
- liczba osób niepełnosprawnych, które podjęły zatrudnienie.

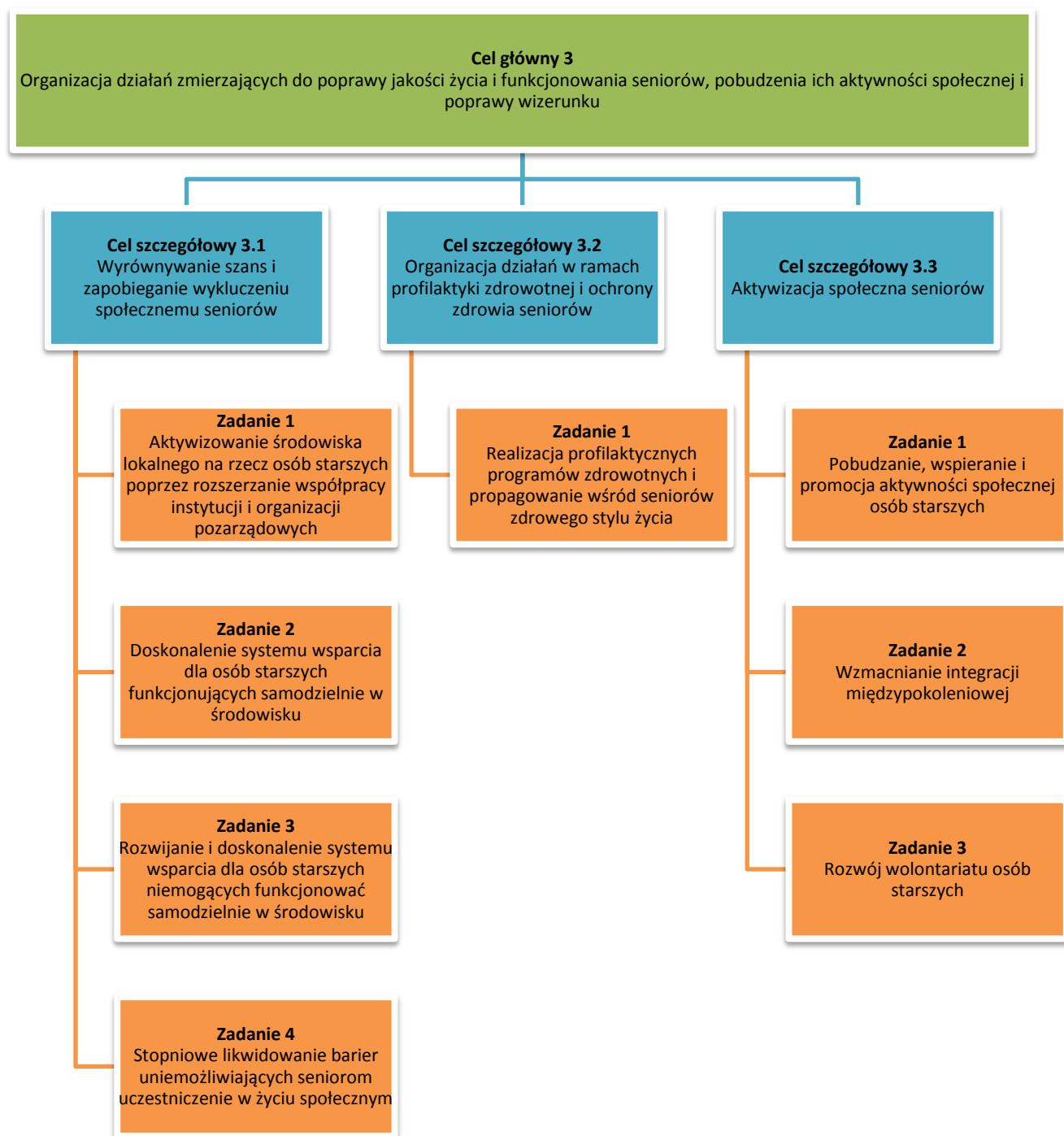
Beneficjenci Celu II:

Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny.

CELE SZCZEGÓŁOWE 3-ego CELU GŁÓWNEGO

***Organizacja działań zmierzających do poprawy jakości życia
i funkcjonowania seniorów, pobudzenia ich aktywności społecznej i poprawy
wizerunku***

3.1. Wyrównywanie szans i zapobieganie wykluczeniu społecznemu seniorów

1. Zadanie:

Aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób starszych poprzez rozszerzanie współpracy instytucji i organizacji pozarządowych

Koordynator: Pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin ds. Seniorów,

Realizatorzy: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej, jednostki organizacyjne miasta, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba spotkań, konferencji zorganizowanych;
- liczba współpracujących organizacji pozarządowych i instytucji zajmujących się osobami starszymi;
- liczba dyżurów informacyjnych/liczba osób, które skorzystały z informacji.

2. Zadanie:

Doskonalenie systemu wsparcia dla osób starszych funkcjonujących samodzielnie w środowisku

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: organizacje pozarządowe, wolontariusze

Mierniki realizacji zadania:

- liczba dziennych ośrodków wsparcia dla seniorów;
- liczba osób korzystających z oferty dziennych ośrodków wsparcia dla seniorów;
- liczba osób korzystających z usług wspomagających, zdrowotnych, aktywizujących;
- liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i ze specjalistycznych usług opiekuńczych;
- liczba osób objętych pomocą w postaci specjalistycznych usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- liczba osób starszych objętych wsparciem wolontariuszy;
- liczba odwiedzin wolontariuszy w środowisku osób starszych;
- liczba utworzonych miejsc hostelowych, interwencyjnych.

3. Zadanie:

Rozwijanie i doskonalenie systemu wsparcia dla osób starszych niemogących funkcjonować samodzielnie w środowisku

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej;
- liczba nowoutworzonych i istniejących miejsc w DPS-ach;
- liczba osób skierowanych do DPS- u;
- liczba osób zamieszkujących w DPS/liczba DPS-ów;
- liczba osób oczekujących na przyjęcie do DPS-u.

4. Zadanie:

Stopniowe likwidowanie barier uniemożliwiających seniorom uczestniczenie w życiu społecznym

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, organizacje pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób uczestniczących w szkoleniach, pogadankach, spotkaniach informacyjnych;
- liczba zorganizowanych szkoleń, pogadanek, spotkań informacyjnych.

3.2. Organizacja działań w ramach profilaktyki zdrowotnej i ochrony zdrowia seniorów

1. Zadanie:

Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych i propagowanie wśród seniorów zdrowego stylu życia

Koordynator: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta

Realizatorzy: Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. Seniorów, Społeczna Rada Seniorów, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, jednostki organizacyjne miasta, placówki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób objętych programami profilaktyki zdrowotnej;
- liczba programów;
- liczba osób uczestniczących w pogadankach prozdrowotnych, spotkaniach informacyjnych;
- liczba zorganizowanych pogadek prozdrowotnych, spotkań informacyjnych;
- liczba osób objętych programami mającymi na celu zwiększenie aktywności fizycznej seniorów.

3.3. Aktywizacja społeczna seniorów

1. Zadanie:

Pobudzanie, wspieranie i promocja aktywności społecznej osób starszych

Koordinator: Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, media, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba zorganizowanych imprez, wycieczek, festynów dla seniorów;
- liczba programów i projektów realizowanych na rzecz osób starszych/liczba osób objętych programami i projektami;
- liczba zorganizowanych inicjatyw promujących aktywność osób starszych.

2. Zadanie:

Wzmacnianie integracji międzypokoleniowej

Koordinator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, Pełnomocnik ds. Seniorów placówki oświatowe, jednostki organizacyjne miasta, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba zorganizowanych inicjatyw międzypokoleniowych;
- liczba seniorów objętych działaniami w ramach integracji międzypokoleniowej.

3. Zadanie:

Rozwój wolontariatu osób starszych

Koordinator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Urzędu Miasta, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba seniorów – wolontariuszy;
- liczba istniejących i nowopowstałych grup samopomocowych osób starszych.

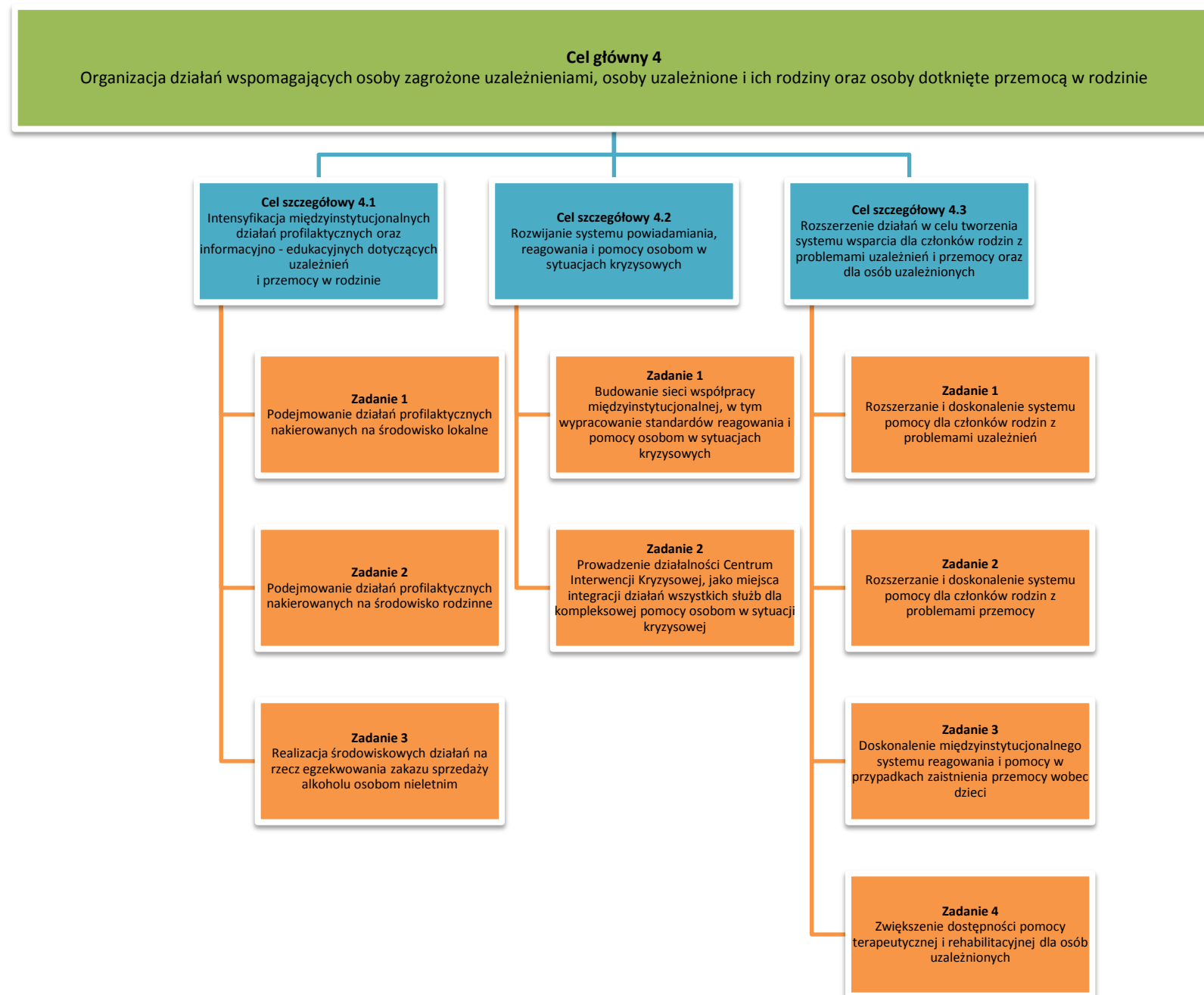
Beneficjenci Celu III:

Osoby starsze i ich rodziny, mieszkańcy miasta Lublin

CELE SZCZEGÓŁOWE 4-ego CELU GŁÓWNEGO

Organizacja działań wspomagających osoby zagrożone uzależnieniami, osoby uzależnione i ich rodziny oraz osoby dotknięte przemocą w rodzinie

4.1. Intensyfikacja międzyinstytucjonalnych działań profilaktycznych oraz informacyjno – edukacyjnych dotyczących uzależnień i przemocy w rodzinie

1. Zadanie:

Podejmowanie działań profilaktycznych nakierowanych na środowisko lokalne

Koordynator: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta

Realizatorzy: Centrum Interwencji Kryzysowej, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Wydział Sportu i Turystyki, Wydział Kultury Urzędu Miasta, Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówki oświatowo – wychowawcze, policja, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba wydanych i rozprowadzonych materiałów informacyjno – edukacyjnych;
- liczba zorganizowanych imprez i przedsięwzięć profilaktycznych, konferencji;
- liczba uczestników imprez i przedsięwzięć profilaktycznych, konferencji;
- liczba zrealizowanych programów profilaktycznych;
- liczba dzieci, młodzieży i dorosłych objętych działaniem programów profilaktycznych;
- liczba dzieci objętych dożywianiem z programem informacyjno – edukacyjnym;
- liczba dzieci biorących udział w obozach, koloniach i półkoloniach;
- liczba pozalekcyjnych zajęć sportowych organizowanych przez Miasto lub na zlecenie Miasta.

2. Zadanie:

Podejmowanie działań profilaktycznych nakierowanych na środowisko rodzinne

Koordynator: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta

Realizatorzy: Centrum Interwencji Kryzysowej, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Ośrodek Leczenia Uzależnień, organizacje pozarządowe, placówki wsparcia dziennego, placówki oświatowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób objętych specjalistycznymi programami;
- liczba rodzin korzystających z poradnictwa specjalistycznego;
- liczba udzielonych porad (specjalistycznych, prawnych, internetowych, telefonicznych, osobistych);

- liczba dzieci z rodzin z problemem uzależnień objętych pomocą przez placówki;
- liczba spotkań przeprowadzonych z rodzicami i opiekunami;
- liczba rodziców i opiekunów uczestniczących w spotkaniach;
- liczba kontraktów socjalnych z osobami uzależnionymi od alkoholu.

3. Zadanie:

Realizacja środowiskowych działań na rzecz egzekwowania zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim

Koordynator: Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Realizatorzy: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta, policja, Straż Miejska, rady dzielnic, Wydział Spraw Administracyjnych Urzędu Miasta Lublin.

Mierniki realizacji zadania:

- liczba skontrolowanych punktów sprzedaży i podawania napojów alkoholowych;
- liczba cofniętych zezwoleń na sprzedaż alkoholu;
- liczba nałożonych mandatów na podmioty sprzedające alkohol.

4.2. Rozwijanie systemu powiadamiania, reagowania i pomocy osobom w sytuacjach kryzysowych

1. Zadanie:

Budowanie sieci współpracy międzyinstytucjonalnej, w tym wypracowanie standardów reagowania i pomocy osobom w sytuacjach kryzysowych

Koordynator: Wydział Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta Lublin

Realizatorzy: Centrum Interwencji Kryzysowej, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, kuratorzy, policja, straż pożarna, Straż Miejska, pogotowie ratunkowe.

Mierniki realizacji zadania:

- liczba wspólnie podjętych działań międzyinstytucjonalnych;
- liczba instytucji/organizacji współpracujących w ramach reagowania i pomocy osobom w sytuacjach kryzysowych;
- liczba przeprowadzonych szkoleń dla pracowników instytucji działających na rzecz osób w sytuacjach kryzysowych;
- liczba wspólnych interwencji;

- liczba rodzin, na rzecz, których podjęto wspólne działania.

2. Zadanie:

Prowadzenie działalności Centrum Interwencji Kryzysowej, jako miejsca integracji działań wszystkich służb dla kompleksowej pomocy osobom w sytuacji kryzysowej

Koordynator: Centrum Interwencji Kryzysowej

Realizatorzy: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta Lublin, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób, które skorzystały z pomocy Centrum Interwencji Kryzysowej;
- liczba udzielonych porad
- wysokość środków finansowych w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, przeznaczonych na realizację zadań Centrum Interwencji Kryzysowej.

4.3. Rozszerzenie działań w celu tworzenia systemu wsparcia dla członków rodzin z problemami uzależnień i przemocy oraz dla osób uzależnionych

1. Zadanie:

Rozszerzanie i doskonalenie systemu pomocy dla członków rodzin z problemami uzależnień

Koordynator: Centrum Interwencji Kryzysowej

Realizatorzy: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, poradnie specjalistyczne, policja, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba zorganizowanych szkoleń dla przedstawicieli służb zajmujących się członkami rodzin z problemem uzależnień;
- liczba pracowników, którzy zostali objęci szkoleniami;
- liczba instytucji współpracujących;
- liczba spotkań roboczych i konferencji służb pomocowych;

- liczba punktów informacyjno – konsultacyjnych;
- liczba utworzonych grup samopomocowych;
- ilość osób korzystających z pomocy punktów informacyjno – konsultacyjnych;
- liczba udzielonych porad;
- liczba programów (wspierających, interwencyjno – motywacyjnych, terapeutycznych, socjoterapeutycznych);
- liczba godzin programów terapeutycznych;
- liczba grup terapeutycznych;
- liczba grup wspierająco – terapeutycznych;
- liczba grup psycho - edukacyjnych dla ofiar przemocy/liczba uczestników;
- liczba osób korzystających z pobytu w całodobowym mieszkaniu interwencyjnym;
- liczba osób korzystających z pomocy ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy;
- liczba osób korzystających ze schronienia w ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy;
- liczba porozumień dotyczących współpracy na rzecz klientów pomocy społecznej;
- liczba świetlic socjoterapeutycznych;
- liczba dzieci/rodzin uczęszczających do świetlicy socjoterapeutycznej;
- liczba zgłoszeń do całodobowego telefonu zaufania.

2. Zadanie:

Rozszerzanie i doskonalenie systemu pomocy dla członków rodzin z problemami przemocy

Koordinator: Zespół Interdyscyplinarny

Realizatorzy: Centrum Interwencji Kryzysowej, poradnie specjalistyczne, policja, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba powołanych grup roboczych w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego;
- liczba rodzin/osób dotkniętych przemocą objętych pomocą grup roboczych;
- liczba Niebieskich Kart.

3. Zadanie:

Doskonalenie międzyinstytucjonalnego systemu reagowania i pomocy w przypadkach zaistnienia przemocy wobec dzieci

Koordynator: Centrum Interwencji Kryzysowej

Realizatorzy: Zespół Interdyscyplinarny, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta, policja, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba wspólnych interwencji;
- liczba instytucji/organizacji współpracujących w ramach reagowania i pomocy osobom w sytuacjach kryzysowych;
- liczba dzieci z rodzin z problemem przemocy objętych pomocą przez placówki;
- liczba specjalistycznych szkoleń zorganizowanych dla pracowników pierwszego kontaktu;
- liczba przeszkolonych pracowników.

4. Zadanie:

Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych

Koordynator: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin

Realizatorzy: Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Centrum Interwencji Kryzysowej, organizacje pozarządowe, Ośrodek Leczenia Uzależnień, podmioty lecznicze

Mierniki realizacji zadania:

- liczba nowych programów realizowanych przez placówki;
- liczba programów interwencyjno – motywacyjnych;
- liczba godzin programów terapeutycznych;
- liczba programów wspierających dla osób uzależnionych;
- liczba specjalistycznych świadczeń zdrowotnych;
- liczba osób, które skorzystały z hostelu.

Beneficjenci Celu IV:

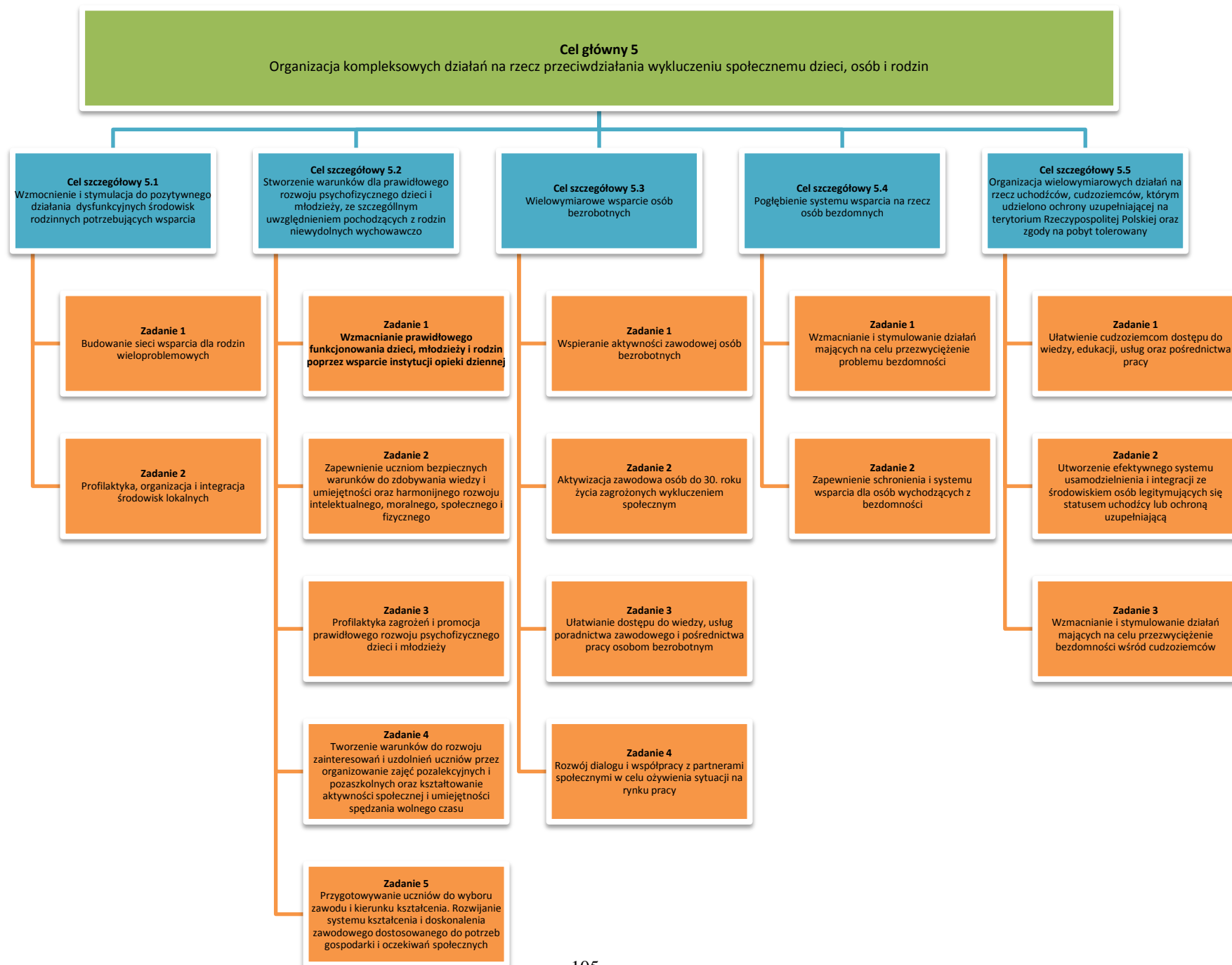
Członkowie rodzin zagrożonych patologiami, osoby uzależnione i członkowie ich rodzin, mieszkańcy Miasta Lublin.

CELE SZCZEGÓŁOWE 5-ego CELU GŁÓWNEGO

Organizacja kompleksowych działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci, osób i rodzin

5.1.Wzmocnienie i stymulacja do pozytywnego działania dysfunkcyjnych środowisk rodzinnych potrzebujących wsparcia

1. Zadanie:

Budowanie sieci wsparcia dla rodzin wieloproblemowych

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Centrum Interwencji Kryzysowej, policja, kuratorzy sądowi, parafie, organizacje wyznaniowe, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat, rady dzielnic

Mierniki realizacji zadania:

- liczba powołanych zespołów dot. oceny okresowej sytuacji dziecka;
- liczba spotkań zespołów;
- liczba rodzin objętych pomocą zespołów/liczba osób w rodzinach;
- liczba grup samopomocowych;
- liczba asystentów rodzinnych pracujących na rzecz rodzin;
- liczba rodzin objętych wsparciem asystentów rodzinnych;
- liczba rodzin objętych pomocą rodziny wspierającej.

2. Zadanie:

Profilaktyka, organizacja i integracja środowisk lokalnych

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Kancelaria Prezydenta Miasta Lublin, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, Wydział Kultury, Wydział Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin, Centrum Interwencji Kryzysowej, Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej, Miejski Urząd Pracy w Lublinie, policja, Straż Miejska, rady dzielnic, spółdzielnie mieszkaniowe, organizacje wyznaniowe, parafie, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba podjętych inicjatyw lokalnych;
- liczba zawartych nowych partnerstw;
- liczba aktywnie działających partnerstw;
- liczba realizowanych programów aktywności lokalnej;

- liczba osób i rodzin objętych działaniami;
- liczba zorganizowanych środowiskowych imprez integracyjnych;
- liczba uczestników spotkań i środowiskowych imprez integracyjnych (rodzin, dzieci, młodzieży).

5.2. Stworzenie warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem pochodzących z rodzin niewydolnych wychowawczo

1. Zadanie:

Wzmacnianie prawidłowego funkcjonowania dzieci, młodzieży i rodzin poprzez wsparcie instytucji opieki dziennej

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba placówek wsparcia dziennego;
- liczba dzieci/młodzieży objętych wsparciem placówek wsparcia dziennego;
- liczba wolontariuszy;
- liczba zorganizowanych warsztatów umiejętności wychowawczych.

2. Zadanie:

Zapewnienie uczniom bezpiecznych warunków do zdobywania wiedzy i umiejętności oraz harmonijnego rozwoju intelektualnego, moralnego, społecznego i fizycznego

Koordynator: Wydział Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego Urzędu Miasta Lublin

Realizatorzy: Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin, placówki oświatowe, policja, Straż Miejska, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba szkół biorących udział w programie;
- liczba uczniów korzystających z pomocy.

3. Zadanie:

Profilaktyka zagrożeń i promocja prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży

Koordynator: Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin

Realizatorzy: placówki oświatowe, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, policja, Straż Miejska, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba placówek i szkół objętych programem promowania zdrowego i higienicznego trybu życia;
- liczba przeprowadzonych akcji na temat zagrożeń czyhających na dzieci;
- liczba przeprowadzonych programów radzenia sobie z agresją;
- liczba zajęć korekcyjno – kompensacyjnych;
- liczba zajęć dydaktyczno - wyrównawczych.

4. Zadanie:

Tworzenie warunków do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania wolnego czasu

Koordynator: Wydział Oświaty i Wychowania, Wydział Kultury, Wydział Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Lublin

Realizatorzy: placówki oświatowe, uczelnie wyższe, instytucje kultury, organizacje wyznaniowe, parafie, organizacje młodzieżowe, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat, rady dzielnic

Mierniki realizacji zadania:

- liczba dzieci objętych wsparciem w okresach wolnych od nauki;
- liczba zorganizowanych form wypoczynku letniego i zimowego;
- liczba dzieci biorących udział w zorganizowanych formach wypoczynku letniego i zimowego;
- liczba zajęć rozwijających uzdolnienia w szkołach;

- liczba uczestników pozalekcyjnych zajęć sportowych organizowanych przez Miasto lub na zlecenie Miasta;
- liczba godzin pozalekcyjnych zajęć sportowych organizowanych przez Miasto lub na zlecenie Miasta;
- liczba animatorów sportu pracujących w dzielnicach zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- liczba uczestników zajęć rekreacyjno – sportowych w czasie ferii i wakacji letnich, organizowanych na zlecenia Miasta.

5. Zadanie:

Przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia. Rozwijanie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego dostosowanego do potrzeb gospodarki i oczekiwań społecznych

Koordinator: Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin, Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Realizatorzy: organizacje rzemieślnicze, Zakład Doskonalenia Zawodowego, Centrum Kształcenia Ustawicznego, Kuratorium Oświaty

Mierniki realizacji zadania:

- liczba etatów doradców zawodowych w szkołach i placówkach;
- liczba opiniowanych przez Miejską Radę Zatrudnienia nowych kierunków kształcenia w szkołach.

5.3. Wielowymiarowe wsparcie osób bezrobotnych

1. Zadanie:

Wspieranie aktywności zawodowej osób bezrobotnych

Koordinator: Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Realizatorzy: Centrum Integracji Społecznej, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Wydział Spraw Mieszkaniowych Urzędu Miasta, spółdzielnie mieszkaniowe, organizacje pozarządowe, wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób objętych działaniami CIS lub KIS;
- liczba utworzonych spółdzielni socjalnych;
- liczba realizowanych projektów i programów na rzecz osób bezrobotnych;
- liczba osób bezrobotnych objętych projektami/programami;
- liczba osób bezrobotnych objętych działaniami w ramach pracy socjalnej;
- liczba osób bezrobotnych, z którymi zawarto kontrakt socjalny;
- liczba osób, które podjęły prace społecznie użyteczne;
- liczba usamodzielnionych klientów pomocy społecznej;
- liczba grup edukacyjnych/liczba spotkań/liczba osób;

2. Zadanie:

Aktywizacja zawodowa osób do 30. roku życia zagrożonych wykluczeniem społecznym

Koordynatorzy: Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Centrum Integracji Społecznej

Realizatorzy: Wydziały Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Zakład Doskonalenia Zawodowego, Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP, organizacje wyznaniowe, parafie, organizacje pozarządowe, organizacje rzemieślnicze

Mierniki realizacji zadania:

- liczba zorganizowanych miejsc staży;
- liczba osób do 30. roku życia, które podjęły pracę;
- liczba realizowanych projektów na rzecz bezrobotnych osób, w tym do 30. roku życia;
- liczba uczestników projektów i programów;
- liczba ufundowanych stypendiów;
- liczba osób do 30. roku życia objętych poradnictwem zawodowym.

3. Zadanie:

Ułatwianie dostępu do wiedzy, usług poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy osobom bezrobotnym

Koordynator: Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Realizatorzy: Wojewódzki Urząd Pracy, Ochotnicze Hufce Pracy, Centrum Kształcenia Ustawicznego, Izby Rzemieślnicze

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób bezrobotnych, które skorzystały z usług poradnictwa zawodowego;
- liczba osób bezrobotnych, które skorzystały z usług pośrednictwa pracy;
- liczba odwiedzin na stronie internetowej MUP w Lublinie;
- liczba osób bezrobotnych korzystających z informacji zawodowej.
- liczba zorganizowanych Targów Pracy i Dni Kariery.

4. Zadanie:

Rozwój dialogu i współpracy z partnerami społecznymi w celu ożywienia sytuacji na rynku pracy

Koordynator: Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Realizatorzy: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Centrum Integracji Społecznej, Ochotnicze Hufce Pracy, spółdzielnie mieszkaniowe, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba nowo zawartych partnerstw i porozumień na rzecz aktywizacji rynku pracy;
- liczba uchwał Miejskiej Rady Zatrudnienia;
- liczba instytucji współpracujących na rzecz rynku pracy;
- liczba działań na rzecz aktywizacji rynku pracy w ramach partnerstw;
- liczba realizowanych projektów.

5.4. Pogłębienie systemu wsparcia na rzecz osób bezdomnych

1. Zadanie:

Wzmacnianie i stymulowanie działań mających na celu przezwyciężenie problemu bezdomności

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Miejski Urząd Pracy w Lublinie, organizacje pozarządowe, wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób bezdomnych korzystających z posiłku dla ubogich i potrzebujących;
- liczba pracowników pracujących jako street worker;
- liczba osób bezdomnych objętych pomocą street workerów;
- liczba osób bezdomnych, które uczestniczyły w działaniach na rzecz ich aktywizacji społecznej;
- liczba osób bezrobotnych bezdomnych korzystających z punktu konsultacyjnego dla bezdomnych;
- liczba instytucji działających na rzecz osób bezdomnych;
- liczba akcji informacyjnych.

2. Zadanie:

Zapewnienie schronienia i systemu wsparcia dla osób wychodzących z bezdomności

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Wydział Spraw Mieszkaniowych, Wydział Mienia Komunalnego Urzędu Miasta, Zarząd Nieruchomości Komunalnych, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób, które pozytywnie zakończyły udział w indywidualnych programach wychodzenia z bezdomności;
- liczba osób bezdomnych, które skorzystały ze schronienia lub pomocy finansowej;
- liczba funkcjonujących mieszkań adaptacyjnych;
- liczba osób, które skorzystały z mieszkań adaptacyjnych;
- liczba programów osłonowych adresowanych do osób bezdomnych/liczba osób bezdomnych objętych programami.

5.5. Organizacja wielowymiarowych działań na rzecz uchodźców, cudzoziemców, którym udzielono ochrony uzupełniającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zgody na pobyt tolerowany

1. Zadanie:

Ułatwienie cudzoziemcom dostępu do wiedzy, edukacji, usług oraz pośrednictwa pracy

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin, Urząd ds. Cudzoziemców – Ośrodek dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Lublinie, organizacje pozarządowe, szkoły języka polskiego dla cudzoziemców

Mierniki realizacji zadania:

- liczba rozprawdzonych materiałów informacyjnych dla cudzoziemców;
- liczba cudzoziemców, którzy skorzystali ze wsparcia specjalistycznego;
- liczba cudzoziemców, którzy skorzystali z informacji o możliwościach podjęcia nauki;
- liczba cudzoziemców posiadających status osób bezrobotnych zarejestrowanych w MUP w Lublinie,

2. Zadanie:

Utworzenie efektywnego systemu usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem osób legitymujących się statusem uchodźcy lub ochroną uzupełniającą

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Wydział Oświaty i Wychowania Urzędu Miasta Lublin, Urząd ds. Cudzoziemców – Ośrodek dla Osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Lublinie, org. pozarządowe, podmioty zajmujące się nauką języka polskiego dla cudzoziemców

Mierniki realizacji zadania:

- liczba cudzoziemców posiadających status osób bezrobotnych, zarejestrowanych w MUP w Lublinie;
- liczba osób, które uczestniczą w kursach zawodowych, lub aktywnie poszukują pracy;
- liczba osób (cudzoziemców), które aktywnie uczestniczą w kursach zawodowych lub poszukują pracy;
- liczba cudzoziemców, którzy podjęli staże;
- liczba osób, które aktywnie uczestniczą w rozwiązywaniu swoich problemów (przełamują zjawisko wyuczonej bezradności);
- liczba osób, które zaprzestały korzystania z systemu pomocy społecznej.

3. Zadanie:

Wzmacnianie i stymulowanie działań mających na celu przewycięzenie bezdomności wśród cudzoziemców

Koordinator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: Wydział Spraw Mieszkaniowych Urzędu Miasta Lublin, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba osób, które skorzystały z informacji na temat mieszkań i stacji;
- liczba rodzin cudzoziemskich, którym zabezpieczono schronienie;
- liczba rodzin, które zostały umieszczone w ośrodku wsparcia;
- liczba osób/cudzoziemców, którzy skorzystali z mieszkania chronionego;

Beneficjenci Celu V:

Osoby i rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym

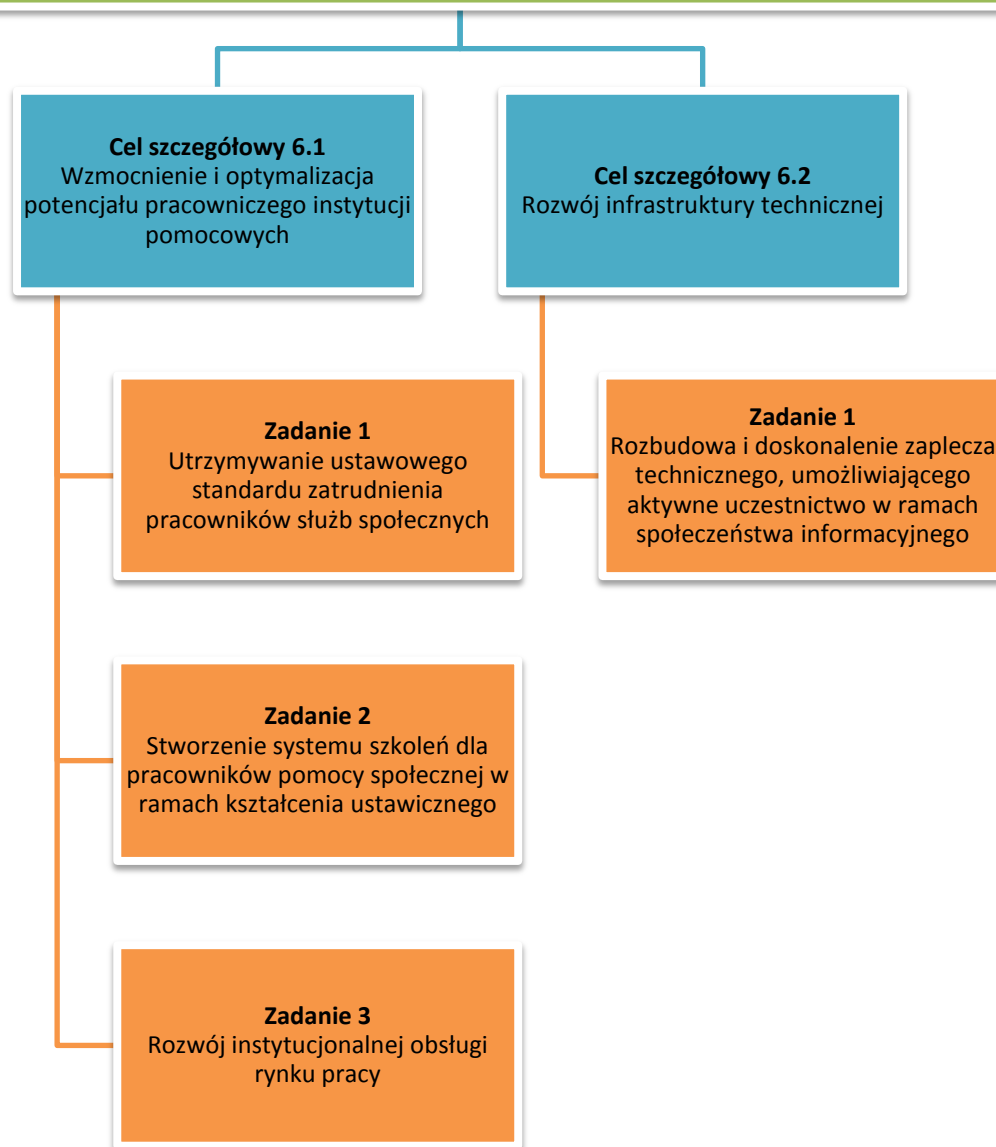
CELE SZCZEGÓŁOWE 6-ego CELU GŁÓWNEGO

Wspieranie rozwoju zawodowego osób uczestniczących w rozwiązywaniu problemów społecznych w ramach społeczeństwa informacyjnego

Cel główny 6

Wspieranie rozwoju zawodowego osób uczestniczących w rozwiązywaniu problemów społecznych w ramach społeczeństwa informacyjnego

6.1 Wzmocnienie i optymalizacja potencjału pracowniczego instytucji pomocowych

1. Zadanie:

Utrzymywanie ustawowego standardu zatrudnienia pracowników służb społecznych

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Mierniki realizacji zadania:

- liczba nowozatrudnionych pracowników socjalnych w sekcjach pracy socjalnej;
- liczba zatrudnionych pracowników socjalnych w sekcjach pracy socjalnej;
- liczba pracowników socjalnych w sekcjach pracy socjalnej w stosunku do liczby mieszkańców miasta.

2. Zadanie:

Stworzenie systemu szkoleń dla pracowników pomocy społecznej w ramach kształcenia ustawicznego

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Realizatorzy: szkoły wyższe, instytucje szkoleniowe, organizacje pozarządowe

Mierniki realizacji zadania:

- liczba zorganizowanych szkoleń wspierających dla pracowników pomocy społecznej;
- liczba pracowników, którzy odbyli szkolenia;
- liczba osób, które podniosły swoje kwalifikacje;
- liczba pracowników, którzy podnieśli swoje kwalifikacje zawodowe poprzez ukończenie specjalizacji zawodowych, lub uzyskanie tytułów zawodowych.

3. Zadanie:

Rozwój instytucjonalnej obsługi rynku pracy

Koordynator: Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Realizator: Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Mierniki realizacji zadania:

- liczba pracowników, którzy podnieśli swoje kwalifikacje zawodowe;
- liczba zatrudnionych pracowników MUP w Lublinie;
- % zatrudnionych pracowników publicznej służby zatrudnienia w stosunku do liczby osób posiadających status osoby bezrobotnej.

6.2. Rozwój infrastruktury technicznej

1. Zadanie:

Rozbudowa i doskonalenie zaplecza technicznego, umożliwiającego aktywne uczestnictwo w ramach społeczeństwa informacyjnego

Koordynator: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie, Miejski Urząd Pracy w Lublinie

Realizatorzy: Wydziały Urzędu Miasta Lublin

Mierniki realizacji zadania:

- liczba zakupionych nowych zestawów komputerowych dla pracowników pomocy społecznej;
- liczba nowych stanowisk przystosowanych do pracy przy komputerze;
- liczba nowych łączy internetowych;
- liczba aktualizacji branżowych stron internetowych;
- liczba inicjatyw pracowników służb społecznych, promowanych w środkach masowego przekazu;
- postęp w modernizacji systemu informatycznego publicznej służby zatrudnienia.

Beneficjenci: Pracownicy służb społecznych, pracownicy publicznej służby zatrudnienia, klienci pomocy społecznej, cała społeczność Miasta Lublin, wolontariusze, pracownicy instytucji i organizacji partnerskich

VII. HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ

Cel główny I	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	PROGRAM
1. Utworzenie zintegrowanego i dynamicznego systemu pomocy efektywnie wspierającego mieszkańców miasta i ich rodziny	1.1. Doskonalenie systemu współpracy instytucji pomocy społecznej z organizacjami pozarządowymi i innymi instytucjami, działającymi na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców Miasta Lublin	1. Zintegrowanie działań mających na celu utworzenie banku informacji o organizacjach i instytucjach lubelskich, działających na rzecz mieszkańców miasta	Budżet samorządowy	Koordynator LCAO Realizatorzy: CIK, WZiSS, WSiT, WK UML, MOPR, org. pozarządowe	2014 -2020	brak
		2. Wspieranie partnerów - organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków i realizacji projektów na rzecz osób potrzebujących, finansowanych z funduszy pozabudżetowych	bez nakładów finansowych	Koordynator LCAO Realizatorzy: Wydziały UML, MOPR, org. pozarządowe, jednostki organizacyjne pomocy społecznej	2014 -2020	Program współpracy Miasta Lublin z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
		3. Podejmowanie działań mających na celu wymianę informacji na temat podjętych, realizowanych i planowanych inicjatyw oraz doświadczeń przedstawicieli instytucji i organizacji pozarządowych, działających w obszarze rozwiązywania problemów społecznych	Budżet samorządowy środki org. pozarządowych sponsorzy	Koordynator LCAO Realizatorzy: MOPR, org. pozarządowe	2014 -2020	brak

Cel główny I	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	PROGRAM
		4. Tworzenie i rozwijanie infrastruktury socjalnej wspierającej rodzinę	Budżet samorządowy Środki UE i innych krajów	Koordynator WliR UM Realizatorzy: WZiSS, WOiWych UML, MOPR, MZŻ, organizacje pozarządowe, jednostki org. pomocy społecznej	2014 -2020	Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 -2015
	1.2. Usprawnienie systemu wsparcia dzieci i rodzin	1. Doskonalenie zintegrowanego systemu wsparcia instytucjonalno - finansowego, chroniącego rodzinę przed utratą bezpieczeństwa socjalnego	budżet samorządowy budżet rządowy	Koordynator MOPR Realizatorzy: Wydziały UML, MUP, poradnie specjalistycznego poradnictwa	2014 -2020	brak
		2. Doskonalenie systemu rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Zapewnienie właściwych warunków życia dzieciom pozbawionym opieki rodzin naturalnych	budżet samorządowy budżet rządowy	Koordynator MOPR Realizatorzy: kuratorzy sądowi, policja, org. pozarządowe, org. wyznaniowe, placówki op - wych	2014 -2020	Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 -2015

Cel główny I	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	PROGRAM
		3. Tworzenie sprawnego systemu usamodzielniania i integracji ze środowiskiem wychowanków z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo - wychowawczych	budżet samorządowy budżet rządowy	Koordinator MOPR Realizatorzy: WSM UM, CEiPM OHP, org. pozarządowe	2014 -2020	Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 -2015
	1.3. Ochrona zdrowia mieszkańców	1. Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych	budżet rządowy budżet samorządowy	Koordinator WZiSS UM Realizator WZiSS UM	2014 -2020	Programy profilaktyczne
		2. Realizacja kompleksowych działań na rzecz ochrony zdrowia psychicznego mieszkańców Miasta Lublin	budżet samorządowy budżet rządowy	Koordinator: WZiSS UM Realizatorzy: MOPR, MUP, Biuro ds. ON UML, WiIT UML, Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, Kancelaria Prezydenta Miasta Lublin, CIK, podmioty lecznicze i organizacje pozarządowe działające w obszarze ochrony zdrowia psychicznego	2014 -2015 (Od 2016 do 2020 planowana jest kontynuacja działań)	Miejski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego Mieszkańców Miasta Lublin 2012 – 2015

Cel główny II	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
2. Stworzenie warunków dla godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób z niepełnosprawnością	2.1. Wspieranie i realizacja działań zmierzających do udostępnienia przestrzeni publicznej oraz informacji	1. Wdrażanie i realizacja idei projektowania uniwersalnego, jako czynnika warunkującego dostępność architektoniczną oraz dostępność przestrzeni publicznej	budżet samorządowy środki org. pozarządowych środki UE i innych krajów	Koordinator Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych Realizatorzy: Biuro ds. Os. Niep., WPN, WAI B, WPI UML, Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie M. Lublin, jednostki org. miasta, org. pozarządowe	2014 -2015 (Od 2016 do 2020 planowana jest kontynuacja działań)	Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2013 - 2015
		2. Zapewnienie dostępu do informacji o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych, możliwym wsparciu finansowym i rzeczowym, rehabilitacji zdrowotnej, zawodowej i społecznej oraz o funkcjonowaniu jednostek organizacyjnych Miasta Lublin	budżet samorządowy środki org. pozarządowych środki UE i innych krajów	Koordinator Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Realizatorzy: Pełnomocnik Prezydenta ds. ON, WliT, WPN UML, MOPR, org. pozarządowe		

Cel główny I	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	PROGRAM
	2.2. Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych	1. Aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez współpracę instytucji i organizacji pozarządowych	środki PFRON budżet samorządowy środki UE i innych krajów	Koordynator Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Realizatorzy: Jednostki org. miasta, Wydziały Urzędu Miasta, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, szkoły wyższe, ośrodki badawcze, media, org. pozarządowe, w tym wolontariat		
		2. Tworzenie i rozwijanie infrastruktury odpowiadającej potrzebom niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin i ich rodzin	budżet samorządowy środki UE i innych krajów	Koordynator: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych Realizatorzy: jednostki organizacyjne miasta, WliR, WSM, WZiSS UML, ZNK, jedn. org. pom. społ, instytut kult, org pozarz.		
		3. Wdrażanie i promowanie innowacyjnych form wsparcia dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	budżet samorządowy środki PFRON środki UE i innych krajów	Koordynator MOPR Realizatorzy: org. pozarządowe, jednostki organizacyjne miasta-Biuro ds.ON, Pełnomocnik Prezydenta ds. ON		

Cel główny I	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	PROGRAM
	2.3. Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej	1. Wsparcie aktywności osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz działań samopomocowych w celu pełnej integracji społecznej oraz szeroko pojętej rehabilitacji	budżet samorządowy środki PFRON środki UE i innych krajów	Koordinator org. pozarządowe Realizatorzy: jednostki organizacyjne miasta – WSiT, WK UML Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, Centra Kultury, PFRON, Pełnomocnik Prezydenta ds. ON, org. pozarz., media		
		2. Stopniowe likwidowanie istniejących barier technicznych, komunikacyjnych, architektonicznych oraz społecznych w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym pełniejszego uczestnictwa w życiu społecznym	budżet samorządowy budżet rządowy środki UE i innych krajów środki PFRON	Koordinator Biuro ds.ON, Realizatorzy: MOPR, PFRON, jednostki organizacyjne miasta, Wydziały Urzędu Miasta, organizacje pozarządowe, społeczność lokalna		
	2.4. Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	1. Podjęcie działań na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i ich rodzin w celu umożliwienia im aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym	budżet samorządowy środki UE i innych krajów środki org. pozarządowych	Koordinator Biuro ds.ON, Realizatorzy: WOiWych, WK, WSiT UML, placówki oświatowe, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, org. pozarządowe, w tym wolontariat, społeczność lokalna		

Cel główny I	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	PROGRAM
		2. Zapewnienie możliwości pobierania nauki, jak również zdobywania przyszłego zawodu we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami	budżet samorządowy budżet rządowy środki UE i innych krajów	Koordinator WOiWych UML Realizatorzy: jednostki organizacyjne miasta, WoiR UML, MOPR, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, org. pozarządowe		
		3. Promowanie działań placówek realizujących programy na rzecz integracji i rozwoju dzieci i młodzieży, w szczególności o charakterze kulturalnym i sportowym	środki PFRON budżet samorządowy środki UE i innych krajów	Koordinator Biuro ds.ON, Realizatorzy: placówki ośw, WK, WSiT UML, MOPR		
	2.5. Wsparcie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych	1. Działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych	środki PFRON budżet samorządowy środki UE i innych krajów	Koordinator MUP Realizatorzy: Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, PFRON, Urząd Miasta, organizacje pozarządowe, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady pracy chronionej, Zakłady Aktywizacji Zawodowej, jednostki organizacyjne miasta		

Cel główny III	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
3. Organizacja działań zmierzających do poprawy jakości życia i funkcjonowania seniorów, pobudzenia ich aktywności społecznej i poprawy wizerunku	3.1. Wyrównywanie szans i zapobieganie wykluczeniu społecznemu seniorów	1. Aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób starszych poprzez rozszerzanie współpracy instytucji i organizacji pozarządowych	budżet samorządowy środki org. Pozarządowych	Koordynator Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, Realizatorzy: MOPR, LCAO, jedn. org miasta, pozarządowe, w tym wolontariat	2013 -2015 (Od 2016 do 2020 planowana jest kontynuacja działań)	Program Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013 - 2015
		2. Doskonalenie systemu wsparcia dla osób starszych funkcjonujących samodzielnie w środowisku	budżet samorządowy budżet rządowy środki org. Pozarządowych środki UE i innych krajów	Koordynator MOPR, Realizatorzy: organizacje pozarządowe, wolontariat		
		3. Rozwijanie i doskonalenie systemu wsparcia dla osób starszych niemogących funkcjonować samodzielnie w środowisku	budżet samorządowy budżet rządowy środki org. Pozarządowych środki UE i innych krajów	Koordynator MOPR Realizatorzy: jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe		

Cel główny III	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
		4. Stopniowe likwidowanie barier uniemożliwiających seniorom uczestniczenie w życiu społecznym	budżet samorządowy budżet rządowy środki org. Pozarządowych środki UE i innych krajów	Koordynator MOPR Realizatorzy: Biuro ds. ON, Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe		
	3.2. Organizacja działań w ramach profilaktyki zdrowotnej i ochrony zdrowia seniorów	1. Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych i propagowanie wśród seniorów zdrowego stylu życia	budżet samorządowy budżet rządowy środki org. pozarządowych	Koordynator WZiSS UML Realizatorzy: Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, Społeczna Rada Seniorów, MOPR, jednostki organizacyjne miasta, placówki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat		
	3.3. Aktywizacja społeczna seniorów	1. Pobudzanie, wspieranie i promocja aktywności społecznej osób starszych	budżet samorządowy budżet rządowy środki org. Pozarządowych środki pozyskane od sponsorów	Koordynator Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, MOPR Realizatorzy: Biuro ds. ON, jednostki organizacyjne pomocy społecznej,		

Cel główny III	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
				organizacje pozarządowe, w tym wolontariat, media		
		2. Wzmacnianie integracji międzypokoleniowej	budżet samorządowy budżet rządowy środki org. Pozarządowych środki pozyskane od sponsorów	Koordynator MOPR Realizatorzy: Pełnomocnik Prezydenta ds. Seniorów, Biuro ds. ON, placówki ośw., jednostki org miasta, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, wolontariat		
		3. Rozwój wolontariatu osób starszych	bez środków finansowych	Koordynator MOPR: Realizatorzy: Biuro ds. ON, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat		

Cel główny IV	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
4.Organizacja działań wspomagających osoby zagrożone uzależnieniami, osoby uzależnione i ich rodziny oraz osoby dotknięte przemocą w rodzinie	4.1. Intensyfikacja międzyinstytucjonalnych działań profilaktycznych oraz informacyjno - edukacyjnych dotyczących uzależnień i przemocy w rodzinie	1. Podejmowanie działań profilaktycznych nakierowanych na środowisko lokalne	budżet samorządowy środki org. pozarządowych sponsorzy	Koordynator WZiSS UML Realizatorzy: CIK, MOPR, WK, WSiT UML, Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, placówki oświatowo - wychowawcze, policja, organizacje pozarządowe	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	Rokrocznie uchwalany Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii, Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie 2011 - 2015
		2. Podejmowanie działań profilaktycznych nakierowanych na środowisko rodzinne	budżet samorządowy środki org. pozarządowych sponsorzy	Koordynator WZiSS UML Realizatorzy: CIK, MOPR, OLU, organizacje pozarządowe, placówki wsparcia dziennego, placówki oświatowe	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	
		3. Realizacja środowiskowych działań na rzecz egzekwowania zakazu sprzedaży alkoholu osobom nieletnim	budżet samorządowy	Koordynator Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Realizatorzy: WZiSS, WSA UML, policja, Straz Miejska, rady dzielnic	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	
	4.2. Rozwijanie systemu powiadamiania, reagowania i pomocy osobom w sytuacjach kryzysowych	1. Budowanie sieci współpracy międzyinstytucjonalnej, w tym wypracowanie standardów reagowania i pomocy osobom w sytuacjach kryzysowych	budżet rządowy budżet samorządowy	Koordynator WBMiZK UML Realizatorzy: CIK, MOPR, kuratorzy, policja, straż pożarna, Straż Miejska, pogotowie rat.	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie 2011 - 2015

Cel główny IV	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
		2. Prowadzenie działalności Centrum Interwencji Kryzysowej, jako miejsca integracji działań wszystkich służb dla kompleksowej pomocy osobom w sytuacji kryzysowej	budżet samorządowy	Koordynator CIK Realizatorzy: WZiSS, WBiZK UML, MOPR, organizacje pozarządowe	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	
	4.3. Rozszerzenie działań w celu tworzenia systemu wsparcia dla członków rodzin z problemami uzależnień i przemocy oraz dla osób uzależnionych	1. Rozszerzanie i doskonalenie systemu pomocy dla członków rodzin z problemami uzależnień	budżet samorządowy środki org. Pozarządowych	Koordynator CIK Realizatorzy: WZiSS UML, MOPR, poradnie specjalistyczne, policja, kuratorzy sądowi, org. pozarządowe	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	Rokrocznie uchwalany Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii, Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
		2. Rozszerzanie i doskonalenie systemu pomocy dla członków rodzin z problemami przemocy	budżet samorządowy środki org. Pozarządowych	Koordynator Zespół Interdyscyplinarny Realizatorzy: CIK, poradnie specjalistyczne, policja, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	

Cel główny IV	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
		3. Doskonalenie międzyinstytucjonalnego systemu reagowania i pomocy w przypadkach zaistnienia przemocy wobec dzieci	budżet samorządowy środki org. Pozarządowych	Koordynator CIK Realizatorzy: Zespół Interdyscyplinarny, MOPR, WZiSS UML, policja, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	
		4. Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych	budżet samorządowy środki org. Pozarządowych	Koordynator WZiSS UML Realizatorzy: Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, CIK, organizacje pozarządowe, OLU, podmioty lecznicze	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	

Cel główny V	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
5. Organizacja kompleksowych działań na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci, osób i rodzin	5.1. Wzmocnienie i stymulacja do pozytywnego działania dysfunkcyjnych środowisk rodzinnych potrzebujących wsparcia	1. Budowanie sieci wsparcia dla rodzin wieloprogowych	budżet samorządowy budżet rządowy środki UE i inne	Koordinator MOPR Realizatorzy: CIK, policja, kuratorzy sądowi, organizacje wyznaniowe, parafie, rady dzielnic, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat	2014 - 2015 (przewidywana kontynuacja działań w latach 2016- 2020)	Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 -2015 i inne
		2. Profilaktyka, organizacja i integracja środowisk lokalnych	budżet samorządowy budżet rządowy środki UE i inne środki pozyskane od sponsorów	Koordinator MOPR Realizatorzy: KPML, WZISS, WK, WSiU UML, CIK, LCAO, MUP, policja, Straż Miejska, rady dzielnic, spółdzielnie mieszkaniowe, organizacje wyznaniowe, parafie, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat	2014 - 2020	Program Aktywności Lokalnej

Cel główny V	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
	5.2. Stworzenie warunków dla prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem pochodzących z rodzin niewydolnych wychowawczo	1. Wzmacnianie prawidłowego funkcjonowania dzieci, młodzieży i rodzin poprzez wsparcie instytucji opieki dziennej	budżet samorządowy, budżet rządowy	Koordynator MOPR Realizatorzy: kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 -2015
		2. Zapewnienie uczniom bezpiecznych warunków do zdobywania wiedzy i umiejętności oraz harmonijnego rozwoju intelektualnego, moralnego, społecznego i fizycznego	budżet samorządowy budżet rządowy	Koordynator WB MiZK UML Realizatorzy: WO i Wy ch UML, placówki oświatowe, policja, Straż Miejska, MOPR, org pozarząd	2014 2020	Rządowe programy i projekty
		3. Profilaktyka zagrożeń i promocja prawidłowego rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży	budżet rządowy budżet samorządowy środki org. pozarządowych	Koordynator WO i Wy ch UML Realizatorzy: MOPR, placówki ośw, policja, Straż Miejska, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat	2014 - 2015 (od 2016 do 2020 roku planowana jest kontynuacja działań)	Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 -2015
		4. Tworzenie warunków do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania wolnego czasu	budżet rządowy budżet samorządowy środki org. pozarządowych	Koordynator WO i Wy ch , WSiT UML Realizatorzy: placówki ośw., uczelnie wyższe, organizacje wyznaniowe, parafie, org.	2014 - 2020	Rządowe programy

Cel główny V	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
				młodzieżowe, organizacje pozarządowe, w tym wolontariat, rady dzielnic		
		5. Przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia. Rozwijanie systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego dostosowanego do potrzeb gospodarki i oczekiwań społecznych	budżet rządowy budżet samorządowy	Koordinator WOiWych UML, MUP Realizatorzy: organizacje rzemieślnicze, ZDZ, CKU, Kuratorium Oświaty	2014 - 2020	Rządowe programy i projekty
	5.3. Wielowymiarowe wsparcie osób bezrobotnych	1. Wspieranie aktywności zawodowej osób bezrobotnych	budżet rządowy budżet samorządowy sponsorzy wkład własny partnerów środki UE i innych partnerów	Koordinator MUP Realizatorzy: CIS, MOPR, WSM UML, spółdzielnie mieszkaniowe, org. pozarządowe, wolontariat	2014 - 2020	Program Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Rynku Pracy Miasta Lublin na lata 2014 - 2020

Cel główny V	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
		2. Aktywizacja zawodowa osób do 30. roku życia zagrożonych wykluczeniem społecznym	budżet samorządowy środki org. pozarządowych sponsorzy wkład własny partnerów	Koordynator MUP, CIS Realizatorzy: Urząd Miasta, MOPR, ZDZ, CEiPM OHP, org. wyznaniowe, parafie, org. pozarządowe, org. rzemieślnicze	2014 -2020	
		3. Ułatwianie dostępu do wiedzy, usług poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy osobom bezrobotnym	budżet rządowy budżet samorządowy środki UE	Koordynator MUP Realizatorzy: WUP, OHP, CKU, Izby Rzemieślnicze	2014 -2020	
		4. Rozwój dialogu i współpracy z partnerami społecznymi w celu ożywienia sytuacji na rynku pracy	budżet rządowy budżet samorządowy sponsorzy wkład własny partnerów środki UE	Koordynator MUP Realizatorzy: MOPR, CIS, sp. mieszkaniowe, org. pozarządowe, OHP	2014 -2020	
	5.4. Pogłębienie systemu wsparcia na rzecz osób bezdomnych	1. Wzmacnianie i stymulowanie działań mających na celu przezwyciężenie problemu bezdomności	budżet samorządowy sponsorzy wkład własny partnerów środki UE i innych krajów	Koordynator MOPR Realizatorzy: MUP, organizacje pozarządowe, wolontariat	2014 - 2020	brak

Cel główny V	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
		2. Zapewnienie schronienia i systemu wsparcia dla osób wychodzących z bezdomności	budżet samorządowy środki org. Pozarządowych sponsorzy środki UE i innych krajów	Koordynator: MOPR Realizatorzy: WSM, WMK UML, ZNK, org. pozarządowe, w tym wolontariat	2014 - 2020	brak
	5.5. Organizacja wielowymiarowych działań na rzecz uchodźców, cudzoziemców, którym udzielono ochrony uzupełniającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zgody na pobyt tolerowany	1. Ułatwienie cudzoziemcom dostępu do wiedzy, edukacji, usług oraz pośrednictwa pracy	budżet rządowy budżet samorządowy środki org. pozarządowych środki UE	Koordynator MOPR Realizatorzy: MUP, WOiWych UML, Urząd ds. Cudzoziemców - Ośrodek dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Lublinie, org. pozarządowe, szkoły języka polskiego dla cudzoziemców	2014 - 2020	brak

Cel główny V	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
		2. Utworzenie efektywnego systemu usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem osób legitymujących się statusem uchodźcy lub ochroną uzupełniającą	budżet rządowy budżet samorządowy środki org. pozarządowych środki UE	Koordinator MOPR Realizatorzy: MUP, WOiWych UML, Urząd ds. Cudzoziemców - Ośrodek dla osób ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy w Lublinie, org.pozarządowe, ośrodki zajmujące się nauką języka polskiego dla cudzoziemców	2014 - 2020	brak
		3. Wzmacnianie i stymulowanie działań mających na celu przezwyciężenie bezdomności wśród cudzoziemców	budżet samorządowy środki UE i innych państw sponsory wkład własny partnerów	Koordinator MOPR Realizatorzy: WSM UML, org pozarz.	2014 - 2020	brak

Cel główny VI	Cel szczegółowy	Zadania	Źródła finansowania	Realizatorzy	Czas realizacji	Program
6. Wspieranie rozwoju zawodowego osób uczestniczących w rozwiązywaniu problemów społecznych w ramach społeczeństwa informacyjnego	6.1. Wzmocnienie i optymalizacja potencjału pracowniczego instytucji pomocowych	1. Utrzymywanie ustawowego standardu zatrudnienia pracowników służb społecznych	budżet samorządowy	Koordynator MOPR Realizator: MOPR	2014 - 2020	Brak
		2. Stworzenie systemu szkoleń dla pracowników pomocy społecznej w ramach kształcenia ustawicznego	budżet samorządowy budżet rządowy środki UE i inne	Koordynator MOPR Realizatorzy: szkoły wyższe, instytut. szkoleniowe, org. pozarz.		
		3. Rozwój instytucjonalnej obsługi rynku pracy	budżet samorządowy budżet rządowy środki UE i inne	Koordynator MUP Realizator: MUP		
	6.2. Rozwój infrastruktury technicznej instytucji pomocowych	1. Rozbudowa i doskonalenie zaplecza technicznego instytucji pomocowych, umożliwiającego aktywne uczestnictwo w ramach społeczeństwa informacyjnego	budżet samorządowy budżet rządowy środki UE i inne	Koordynator MOPR, MUP Partnerzy: Wydziały UML	2014 - 2020	Brak

VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Zadania zawarte w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014 – 2020* będą finansowane z następujących źródeł:

1. Krajowe:

- środki rządowe;
- środki samorządowe;
- środki własne podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii;
- sponsorzy;
- inne

2. Zewnętrzne:

- środki pochodzące z Unii Europejskiej;
- środki pochodzące z krajów europejskich, niewchodzących w skład Unii Europejskiej

Głównymi środkami finansowymi, pochodzącymi z zewnątrz będą środki pochodzące z Unii Europejskiej – przede wszystkim Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

IX. MONITORING I EWALUACJA

Monitoring ma na celu zapewnienie prawidłowości i wydajności wdrażanych programów, poprzez zbieranie rzetelnych i wiarygodnych danych na temat programów, realizowanych w ich ramach zadań, porównywaniu ich z założonymi wskaźnikami i ewentualnie na ich podstawie formułowanie zmian w dokumencie Strategii, bądź planowaniu nowych projektów.

Nadzór nad realizacją całości zadań założonych w Strategii będzie prowadzony przez Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie. Natomiast nadzór merytoryczny nad realizacją poszczególnych zadań będzie należał do dyrektorów poszczególnych komórek organizacyjnych Urzędu Miasta Lublin i jednostek organizacyjnych Miasta Lublin, odpowiedzialnych za wdrażane programy.

Podobnie jak w poprzednim okresie realizacji zadań w ramach Strategii, do głównego dokumentu Strategii załączane będą sukcesywnie programy i projekty dotyczące realizacji poszczególnych celów i zadań.

Ocena realizacji Strategii odbywać się będzie na podstawie sprawozdań przedkładanych Dyrektorowi MOPR przez realizatorów poszczególnych zadań, a następnie Radzie Miasta Lublin wraz ze Sprawozdaniem z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie.

Programy realizowane w Mieście Lublin

1. Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Lublin– Załącznik do Uchwały Nr 955/XXXVIII/2010 Rady Miasta Lublin z dnia 28 stycznia 2010 r.
2. Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Lublinie na lata 2011 – 2015 – Załącznik do Uchwały Nr 176/XIII/2011 Rady Miasta Lublin z dnia 8 września 2011 roku;
3. Program „Rodzina Trzy Plus”. Uchwała Nr 429/XIX/2012 Rady Miasta Lublin z dnia 29 marca 2012 r. w sprawie wprowadzenia na terenie Miasta Lublin Programu „Rodzina Trzy Plus”;
4. Miejski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Lublin na lata 2012 – 2015 – Załącznik do Uchwały nr 603/XXIV/2012 Rady Miasta Lublin z dnia 18 października 2012 r.;
5. Program Wsparcia i Aktywizacji Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015, Załącznik do Uchwały Nr 685/XXVII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 17 stycznia 2013 r.;
6. Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Systemu Pieczy Zastępczej na terenie Miasta Lublin w latach 2013 – 2015 – Załącznik do Uchwały Nr 734/XXIX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 21 marca 2013 r.;
7. Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin 2013 – 2015 - Załącznik do Uchwały Nr 763/XXX/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 25 kwietnia 2013 r.;
8. Program Zapobiegania Przestępczości oraz Poprawy Bezpieczeństwa Mieszkańców i Porządku Publicznego „Bezpieczny Lublin” – Załącznik do Uchwały Nr 794/XXXII/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 27 czerwca 2013 r.;
9. Coroczny Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (na 2014 rok: GPPIRPA Załącznik do Uchwały nr 905/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r.);
10. Wieloletni Program Gospodarowania Mieszkaniowym Zasobem Miasta Lublin na lata 2014 – 2018. Załącznik do Uchwały Nr 906/XXXV/2013 Rady Miasta Lublin z dnia 18 listopada 2013 r.;
11. Program Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Rynku Pracy miasta Lublin na lata 2014 – 2020. Załącznik do Uchwały Nr 923/XXXV/2013 Rady Miasta z dnia 18 listopada 2013 r.

Wykaz skrótów:

CEiPM OHP – centrum Edukacji i Pracy Młodzieży Ochotnicze Hufce Pracy;
CIK – Centrum Interwencji Kryzysowej;
CIS- Centrum Integracji społecznej;
CKU – Centrum Kształcenia Ustawicznego;
KIS – Klub Integracji Społecznej;
KPML – Kancelaria Prezydenta Miasta Lublin;
LCAO – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej;
MOPR – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie;
MUP- Miejski Urząd Pracy;
MZŻ – Miejski Zespół Żłobków;
OLU – Ośrodek Leczenia Uzależnień;
ON – osoby niepełnosprawne;
PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
UML – Urząd Miasta Lublin;
WaiB – Wydział Architektury i Budownictwa
WBMiZK – Wydział Bezpieczeństwa Mieszkańców i Zarządzania Kryzysowego;
WiR – Wydział Inwestycji i Remontów;
WiT – Wydział Informatyki i Telekomunikacji;
WK – Wydział Kultury;
WMK – Wydział Mienia Komunalnego;
WOiWych – Wydział Oświaty i Wychowania;
WPI – Wydział Planowania;
WPN – Wydział Projektów Nieinwestycyjnych;
WSA – Wydział Spraw Administracyjnych;
WSiT – Wydział Sportu i Turystyki;
WSM – Wydział Spraw Mieszkaniowych;
WZiSS – Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych;
ZNK –Zarząd Nieruchomości Komunalnych;
ZDZ – Zakład Doskonalenia Zawodowego;

Bibliografia

Publikacje:

- A. Jarosz (red), Polityka społeczna. Jarosław 2000
- Z. Kawczyńska – Butrym, Niepełnosprawność – specyfika pomocy społecznej. Katowice 1998
- T. Kowalak, Marginalność i marginalizacja społeczna. Warszawa 1998
- K. Olechnicki, P. Załęcki, Słownik socjologiczny. Toruń 1997
- Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002. Podstawowe informacje ze spisów powszechnych. Miasto Lublin. Lublin 2003
- Ludność w województwie lubelskim. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Lublin 2013
- Roczniki statystyczne 1999 – 2012
- Publikacje elektroniczne Urzędu Statystycznego w Lublinie

Analizy i raporty:

- Sytuacja osób niepełnosprawnych na lubelskim rynku pracy w latach 2004 – 2007. Miejski Urząd Pracy w Lublinie. Lublin, lipiec 2008 r.
- Raport o stanie oświaty w mieście Lublinie, Wydział Oświaty i Wychowania UM Lublin. Lublin, marzec 2009 r.
- Raport z Badań Lokalnego Rynku Pracy Miasta Lublina – tendencje i prognozy. Miejski Urząd Pracy w Lublinie, Lublin 2009 r.
- Raport z badań przygotowany na zlecenie Gminy Lublin w ramach Gminnego Programu profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych: „Uzależnienia w doświadczeniach lubelskiej młodzieży. Diagnoza zjawiska”. Anita Majchrowska, Maciej Wszędyrówny. Instytut Socjologii UMCS. Lublin 2009 r.
- Raport z badania wykonanego na zlecenie oraz ze środków Urzędu Miasta Lublin: Monitoring używania narkotyków przez młodzież z terenu Miasta Lublina. Dr Ireneusz Siudem, Lublin, maj - wrzesień 2009 r.
- Raport z badania zrealizowanego na zlecenie Gminy Lublin w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii: „Diagnoza zjawiska spożywania napojów alkoholowych”. Tomasz Bar, Lublin 2012 r.

- Raport z badania zrealizowanego na zlecenie Gminy Lublin w ramach Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii: „Diagnoza zjawiska używania środków psychoaktywnych przez uczniów szkół gimnazjalnych”. Tomasz Bar, Lublin 2012 r.
- Raport z badania zrealizowanego na zlecenie oraz ze środków Urzędu Miasta Lublin: „Zjawiska przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Miasta Lublin”. dr Ireneusz Siudem. Lublin, październik – grudzień 2012 r.
- Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków. Raport, red. Janusz Czapiński, Tomasz Panek, Warszawa 2012 r.

Źródła informacji na stronach internetowych:

www.986.pl
www.funduszeuropejskie.gov.pl
www.mpips.gov.pl
www.mrr.gov.pl
www.mup.lublin.pl
www.pfron.gov.pl
www.policja.pl
www.stat.gov.pl
www.stat.gov.pl/lublin

Spis tabel:

Tabela 1. Struktura wiekowa mieszkańców Miasta Lublin w latach 2005 – 2012.	16
Tabela 2. Obiekty infrastruktury społecznej w Mieście Lublin w latach 2010 – 2012	34
Tabela 3. Liczba wniosków ogółem złożonych na poszczególne zadania ze środków PFRON oraz liczba wniosków rozpatrzonych pozytywnie w 2012 roku.	55
Tabela 4. Liczba uczestników zadań w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008 – 2013”	56

Spis map i wykresów:

Mapa 1. Obszar województwa lubelskiego z podziałem na powiaty	14
Wykres 1. Liczba mieszkańców Miasta Lublin w latach 2010 - 2035	15
Wykres 2. Liczba mieszkańców Miasta Lublin w poszczególnych grupach wiekowych w 2012 roku	16
Wykres 3. Procentowy rozkład struktury wiekowej mieszkańców Miasta Lublin w latach 2005 – 2012.	17
Wykres 4. Prognoza ruchu naturalnego ludności Miasta Lublin w latach 2005-2030	17
Wykres 5. Dzieci urodzone w Lublinie w latach 2005 – 2012	18
Wykres 6. Ruch naturalny w Lublinie w latach 2005 – 2012.	19
Wykres 7. Ruch naturalny w Polsce w latach 2005 – 2012.	19
Wykres 8. Migracje ludności na pobyt stały.	21
Wykres 9. Migracje międzywojewódzkie w 2010 roku	21
Wykres 10. Migracje międzywojewódzkie w 2011 roku	22
Wykres 11. Migracje międzywojewódzkie w 2012 roku	22
Wykres 12. Stopa bezrobocia dla miasta Lublin na tle kraju i województwa – lata 2007-2012.	35

Wykres 13. Liczba osób bezrobotnych w latach 2007-2012.	36
Wykres 14. Osoby bezrobotne według poziomu wykształcenia w latach 2007-2012.	36
Wykres 15. Osoby bezrobotne według wieku w latach 2007-2012.	37
Wykres 16. Osoby bezrobotne według stażu pracy w latach 2007-2012.	37
Wykres 17. Osoby bezrobotne według czasu pozostawania bez pracy w latach 2007-2012.	38
Wykres 18. Osoby bezrobotne będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy w latach 2007-2012.	39
Wykres 19. Struktura rodzin korzystających z pomocy w latach 2005– 2012.	52
Wykres 20. Liczba rodzin objętych pomocą w formie świadczeń rodzinnych w latach 2007 – 2012.	52
Wykres 21. Dominujące powody przyznania pomocy w latach 2005 – 2012.	53
Wykres 22. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu ubóstwa a rodziny ogółem korzystające z pomocy w Mieście Lublin w latach 2005 – 2012	53
Wykres 23. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności a liczba rodzin ogółem w latach 2005– 2012.	54
Wykres 24. Liczba rodzin korzystających z pomocy z powodu bezrobocia w stosunku do ogólnej liczby rodzin objętych pomocą MOPR w latach 2005 – 2012.	57